

Kerekes, György
Kassa plgársaga

XIX. évfolyam. 1913. 3—4. szám.

IPAROSOK OLVASÓTÁRA.

Szerkeszti: MÁRTONFFY MÁRTON, nyug. iparoktatási főigazgató.

KASSA POLGÁRSÁGA, IPARA ÉS KERESKEDÉSE A KÖZÉPKOR VÉGÉN

(A LENGYEL-MAGYAR KERESKEDELEM FÉNYKORA)

IRTA

KERESKEDES GYÖRGY

Ára 1 korona 20 fillér

BUDAPEST

LAMPEL R. Kk. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.

KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

1913

IPAROSOK OLVASÓTÁRA.

Szerkeszti

MÁRTONFFY MÁRTON.

Egy-egy szám ára 60 fillér

A legutolsó evfolyamok tartalomjegyzéke :

Folytatása a boríték 3 oldalán.

XIX. évfolyam. 1913. 3—4. szám.

IPAROSOK OLVASÓTÁRA.

Szerkeszti: MÁRTONFFY MÁRTON, nyug. iparoktatási főigazgató.

KASSA POLGÁRSÁGA, IPARA ÉS KERESKEDÉSE A KÖZÉPKOR VÉGÉN

(A LENGYEL-MAGYAR KERESKEDELEM FÉNYKORA)

IRTA

KERESKES GYÖRGY

BUDAPEST

LAMPEL R. Kk. (WODIANER F. ÉS FIAI) R. T.

KÖNYVKIADÓVÁLLALATA

1913

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Kassa polgársága ipara és kereskedése a középkor végén.[1]

Írta: KEREKES GYÖRGY.

1. Kassa kifejlődése.

Hogy Kassa mikor keletkezett, eddig nem lehetett megállapitani. Az oklevelek a XIII. század első felétől már emlegetik és pedig mint már ősidőktől meglévő és kiváltságos villa régiát, királyi falut. Mint az alföld és felvidék találkozó, kereskedő pontja, már a régi idő óta nevezetesebb hely lehetett. A város felett emelkedő Hradován fellegvár épült. A XIII. században már két temploma (a régi szent Erzsébet templom és a szent Mihály kápolna) és kórháza volt s a kamarai ispán itt székelt. A XIV. században az Anjouk alatt várossá emelkedve a felvidék kőfallal körülvett kulcsa lett.[2]

Ez időben egymásután kapta nevezetes ipari és kereskedelmi kiváltságait: 1307-ben az ország eddig ismert legrégibb

[1] E tanulmány főképen Kassa egy kodexe alapján készült, mely vaskos, nagy alakú kötet, meglehetősen rongyos, címe nincs, de a szövege Stadtbuchnak nevezi, bár inkább judiciale, mert a hitelügyekben hozott ítéleteket, tilalmakat tartalmazza, Az elejére azokat írták be, kik polgárjogot kaptak 1489—1526-ig. A tilalmak 1489-től 1528-ig terjednek. Tehát épen arra a félszázadra, mely alatt az utolsó Jagellók, II. Ulászló és II. Lajos uralkodtak nálunk. Ez időben az I. Mátyáskori virágzás még tart ugyan egy darabig, de csakhamar a hervadás köszönt be. Kassa a Jagelló-uralom folytán természetszerűleg fennálló lengyel-magyar érintkezés révén még tovább bírja e virágzást; de e könyv végén egyre ritkuló bejegyzések is mutatják, hogy a pezsgő élet itt is hanyatlóban van. Merített e tanulmány, bár jóval kisebb mértékben, az 1460—1643-ig szóló Stadtbuchból is, melyben eleinte birtokváltozások, szerződések, perek, végrendeletek vannak, később csak az elöljáróság.

[2] Sziklay-Borovszky: Abauj-T. vm. és Kassa (Magy. vm. és városai) 34. l.

céhlevelét, a szűcsökét. Róbert Károlytól jelentékeny területre vámkiváltságokat (1319), Nagy Lajostól pedig, hogy ruthén földön se fizessenek több vámot mint Lengyelországban. 1347-ben pedig szabadkirályi várossá lett s az első vásártartó jogot kapta, melynek értelmében minden vásárra jövő kellő oltalomban részesült s útvám és vásáradó alól mentesült, 1361-ben rendkívüli kedvezményt kapott, az árúmegállító jogot az Orosz- és Lengyelországból, valamint a melléktartományaiból jövő kereskedőkre nézve. Így aztán Kassa itthon egyedüli elárusítója lett a lengyel cikkeknek. Hasonló monopóliumot kapott Zsigmondtól a parhet-szövésre, mely ezentul az egész országban csakis Kassa szabadalma volt (1419); továbbá a vászonfehérítésre a bártfaiakkal együtt (1424).[1]

Ily kedvezmények mellett nem csuda, hogy Kassa nagy fejlődésnek indult és a felvidéknek nemcsak kulcsa, hanem gazdaságilag is első városa volt. Kereskedői szintén céhbe szervezkedtek s alapszabályuk 1446-ból fennmaradva, mint kereskedő céhlevél, szintén első az országban. Az egykorú Oláh Miklós érsek azt írja Kassáról, hogy igen szép és erős vár, lakói nyájasak és udvariasak; jelentékeny kereskedelmi pont, hova nemcsak magyarok és lengyelek, hanem más népek is összesereglenek.[2] Gazdasági jelentőségét az is mutatja, hogy pénzverő hely s mint értéket, a kassai forintokat számítják (floreni Caschovienses v. Cassenses).

2. Fölvételek a polgárok közé, magyar nevek.

A XV. században már nagyjelentőségű, virágzó gazdasági életet élő, népes város Kassa. Legrégibb lakóiról és eredetükről vajmi keveset tudunk. Az eddigi nyomok azt látszanak bizonyítani, hogy az első települők németek lehettek. A legrégibb oklevelekben és városi könyvekben a XIII. és XIV. században előforduló polgárnevek arra mutatnak, hogy e beköltözettek

[1] I. m. és kiváltságlevelei részletesen: Századok 1868. III. f. 145. l. Hajnik: Adalékok a magy. keresk. történetéhez a vegyesházi királyok alatt. Továbbá Salamon: Budapest tört. III. 48—81 l.

[2] Oláh M.: Magy. leírása 1536. Szamota: Régi utazások. Olcsó könyvtár 767. sz. 533. l.

középnémetek, sziléziaiak lehettek. Innen kapott lakókat Szepes- és Sárosmegye, innen Kassa környéke. Az a régi szövetség, amely Kassa és a négy város: Lőcse, Eperjes, Bártfa és Kisszeben közt századokon át fennállott, szintén arra mutatnak, hogy a testvériség köztük a közös eredetben gyökerezett.[1] Magyar és szláv név csak ritkán fordul elő jeléül, hogy közülök csak kevesen laktak még ez időben Kassán.

Kassa messze vidéknek fontos gazdasági központja volt s mint a határszél felé eső város, a külföldi kereskedelemnek is több országban ismert helye. Nem csoda tehát, ha Kassára a beköltözés a magyar és idegen földről folytonosan tartott. Az 1460-ban a polgárok közé fölvettek közt mint eredethely szerepel: Budamér, Kassa-Béla (Villa-Johannes), Bártfa, Csetnek (Kovács Jodocus), Nagyszombat. Sztropkó, Ladna, Lőcse stb. Külföldi: Pölten, Nürnberg (Rosenzweig Konrád lakatos) Freysing (Vitus merkátor = kereskedő) stb. Ez évben összesen 42-őt vettek föl, a következő évben még többet. Van köztük suszter, sörfőző, asztalos, barchet- és posztószövő, timár, puskagyártó, nyerges, órás, sőt pénzverő is (Németh János, 1461). Kellett néha jótálló is, adtak pedig a felvételkor 1 balistát (ijat), 1 lepkát, tribulumot (csépet), 1 forintot érő puskát, gladiust (kard, szablya), egy szekér megvasalását. Néha a felvételi díjat el is engedték.

1461—1464 közt betelepszik eperjesi, rozsnyói, szebeni, régeni, pesti, nagyidai. Külföldi: lengyelországi, nyssai, elbingi, bécsi, pilseni, passaui. Adnak: Melker György kereskedő 1 ijat, Rudigsdorfer János 1 íjat, Kaufmann Mátyás Homonnáról 1 íjat (jótállója Göldner Simon).

1464-ben polgárjogot nyertek közt vannak: Kristophorus Bynnan kereskedő Ligniczről (egy íjat ad); Gürtler Pál Eperjesről. 1465-ben Holzapfel Vitos bécsi patikárius, Georg Kromer. 1466-ban: Steinmetz Lőrinc. 1467-ben: Weikhart János (ad 1 íjat); Konrad Kager de Hamburga, Gürtler László, Münzer

[1] Krones: Zur ältesten Geschichte der Oberungarischen Freistadt Kaschau. Archiv für öst. Gesch. 31. B. I. H. 33. l. Tanulmányát a város Liber actorum iudiciariorum 1394—1406. alapján írta s állításait a szövegek nyelvtudományi fejtegetésével is bizonyítja: Oláh fenti munkájában azt írja, hogy a kassaiak a szászokéhoz hasonló nyelvet beszélnek, a közelében lévő szab. kir. városok: Eperjes, Lőcse, Bártfa, Kisszeben lakói pedig a Kassáéval azonos nyelvet. Fenti mű 533. l.

Mihály, Benesch Orbán, Steymetz Márton Sztropkóról, Bartusch Rozman. Felvesznek szegedit, neustadtit (Szilézia), krosznait (Lengyelország). 1469-ben Zipszer Kelemen ad 1 íjat. 1471-ben Hans Wolfgang ad egy kis zsák borsot. Kereskedőt általában keveset vesznek föl, lehetséges, hogy közülök többen csak később lesznek kereskedővé.

Az 1489—1528-iki városi könyv (Stadtbuch) is először a polgárjogot nyerteket sorolja fel. A fölvettek száma ez időben általában évenkint 4—40 közt váltakozik, 1489-ben 4-et, 1490-ben 5-öt, 1491-ben is 4-et vettek föl. A többi években azonban általában 15—20-at. A fölvétel díja különböző volt: egy mészáros legényé (fleischergesell) 1/2 frt, másoké 1 frt, 1 1/2 frt, 2 frt. Némelyek 6, sőt 12 frtot is fizettek. A szöveg után odaírták dt (dedit) némelyikhez: solvit, vagyis, hogy megadta, megfizette. Megkívánták a kezeseket is, kiknek nevét beírták.

A polgárjog megadásának szövege így hangzik (az 1489-iki első bejegyzés): Bauer János polgárjogot nyert virágvasárnap előtti pénteken és lefizetett ezért a városházán 1 1/2 frt.[1]

Ha kezesek voltak, még hozzátették: Kezesei Mangler Keresztély és Tegzes Péter.[2] Érdekes kikötés olvasható Heinrich kölni fölvételénél (1493): fizet 2 forintot, de 1 év és 1 nap alatt vegyen itt ingatlant és állandóan itt legyen a terminus alatt, különben 32 márka büntetést fizet. Jótállók Alexander Snitzer és Peter Briger. Sepsy Mihály, egy kovács, polgárjogot nyert quasimodo geniti előtti pénteken, készítsen a polgárjogért 200 lábvasat és beszállítsa a legközelebbi pünkösdig, kezese Kovács Imre.[3]

Azokat, akik polgárjogot nyertek és foglalkozásuknál, származáshelyöknél vagy magyar nevüknél fogva nevezetesek, vagy mivel az akkori emlékekben gyakran előfordulnak: az alábbiakban közöljük:

[1] Hanus Bauer hot Purgerrecht gewonnen am freitage vor palmarrum und hot geben dovon ofs Rothaus florenos 1 1/2 pro contentis dt (dedit).

[2] Sein burgen sint Cristan Mangler und Péter Tegzesch.

[3] Sepsy Myhal ein schmid hot Purgerrecht gewonnen am freytag vor quasimodogeniti er sal machen zu Purgerrecht IIc (200) fusseisen, dy sol er entworten of pfingsten nechtskunftig, sein burgen seint «Emerisch Kovatz.»

1493.

Krompholcz Miklós polgárjogot kapott, fizetett 1 frtot.
Czottmár Ferenc 10 frt.
Heinrich von Kollen 2 frt.
Richter Zsigmond 2 frt.
Ferber János 1 frt.
Kus (Kis?) Vince 4 frt.
Rucherszdorfer János
Jaskó János 6 frt.
Bernat Gafram 12 frt.
Schwarcz János 1 frt.

1494.

Scheutzlich János 3 frt.
Benesch Steinborn 3 frt.

1495.

Behem Márton mint aranyműves 1 frt.
Ambrozius Moler Chebniczről 2 frt.
Zabrancy (Szobránczi) Laczko.
Kalmár Benedek 1 frt.
Kalmár Péter 1/2 forint.

1496.

Siebenbürger Maternus 1/2 frt.
Kalmár Imre 1/2 frt.
Czipszer Ambrus 1/2 frt.
Wasszerbauch Péter 2 frt.
Kalmár Antal 3 frt.

1498.

Kalmár Máté 1/2 frt.
Siebenbürger György és Róth Boldizsár 1/2—1/2 frt.
Kalmár Márton és Kalmár András 1 frt.

1499.

Zima János úr fizet, amit kívánnak.
Hanus Cromer 1 frt.[1]
Kalmár Balázs 40 d.

1500.

Kromer Miklós, Cromer Márton fia megkapta (talán nem fizetett?)
Kalmár László 1/2 frt.
Kalmár Pál 1/2 frt.

1501.

Gurtler Ambrus és Sztaniszló Vogelbrüder úr 4—4 frt.

1502.

Thurszó Márton 4 frt.

1504.

(15-öt, 1505-ben 42-t vettek föl, Székesfehérvárról is, továbbá Váradról és Pambergből is.)
Tholnay Kalmár Pál

1505.

Kalmár Lőrinc de Sassa.
Schön Sándor von Helbron 30 denár.

[1] Ez utóbbi Cromer Ágoston fia, ki tanácsnok, főbíró s gazdag kereskedő volt. A kassai dóm déli oldalán kápolnát építtetett, felesége 32 frt-ért oltárképet állított bele. Cr. Á. sírköve a szt. Mihály kápolna oldalába van befalazva.

Kalmár és Cromer Márton mint jótállók szerepelnek.
Petrus de Debrecen Kalmár.
Tóth Mihály kereskedő. Kezes érte Kezer Vince.

1506.

Kalmár Ferenc, Fekete Balázs Debrecenből Jótállók Richter Zsigmond Cromer és Kalmár Márton, Kezer Vince és Tóth Mihály.
Solcz Miklós strassburgi. Jótállók Henrick de Colonia, (Köln), Lénárd Frigyes, Cromer Mihály.
Nüczel Sebold nürnbergi erszénygyártó.
Hanus Hezenfel von Breslau, jótálló Johanes Opitzer.
Márton, egy kalmár, bártfai.

1507.

Hyber Sebestyén Ulmból. Jótállók: Richter Zs., Henrick von Köln, Kannengieszer Péter.
Kalmár Pál.
Kalb Konrád aranyműves Nürnbergből.
Kalmár Balázs.

1508.

Kasoy (Kassai?) Benedek cromer.
Demien de Zina cromer. Jótállók: Kalmár Máthé és Márton.
Demián András cromer.
Magyar János Debreczenből.

1509.

László Kalmár von Kapus.
Lőrinc Kalmár de Kelecsen.
Korich Demeter cromer.
Capros Benedek de Zina cromer.

1512.

János Kalmár de Nagymihály.
Tóth Gergely cromer.
Kalmár János de Crodzina.
Kalmár Lőrincz de Solymos.

1513.

Kalmár Pál. Jótálló: Kalmár Balázs.
Kalmár Kremer Márton.

1516.

Kalmár István.
Kalmár Márton.
Kalmár János.
Hanus egy fuvaros. Jótálló Wasserbauch Péter.
Csík Mátyás fuvaros
(Fölvesznek ez évben még pestieket, szerdahelyieket, kolosiakat.)
Kalmár Szaniszló de Nagymihály.
Witywer Wolfgang 6 frt. Jótállók: Ferber János, Wolfgang Mockentaler.

1517.

Kalmár Ferenc.

1518.

Greff János szabó Aschenből (Aachenből). Jótállók: Briger Péter, Ferber János.

1519.

Kalmár Benedek.
Zechy István, Wasserbauch P. szolgája.

1522.

Brechtel Péter. Jótálló Herrenveyl Gergely.

1522.

Tamás és Lőrinc Kalmár.

1524.

Kalmár György.
Michel von Sternberg.
Kalmár Mihály.
Kalmár János.

1525.

Widmischer Balázs. Jótálló Widmischer Márton, Behem János.

A Stadtbuchban előforduló nevekből érdekes következtetéseket vonhatunk le s megközelítő képet alkothatunk Kassa akkori lakósságáról. Még előfordul, hogy valakit csak keresztnevén írnak be; de már ekkor a vezetéknév általános. A foglalkozás és mesterség gyakran szolgál névűl, pl. Stentzel Schneider von Bártfa; (bár néha ily kifejezések: Hanes, ein Schmied). Máskor pedig teljesen megkülönbözteti a nevet s foglalkozást: Michel Preusz, ein gurtler.

A beköltözöttek közt igen sok magyar nyer polgárjogot. Pl. 1492-ben és 1493-ban összesen 57-et vesznek föl, ezek között 14 magyar (a kereszt- és vezetéknév többnyire magyar rendben írva s a helyesírást meg is tartva): Nadg Benedek, Thar Janus, Sepsy Mihal, Balko Mihal, Séplaky Marton; Zakal Ferentz, Kakas Symon, Theny Simon, Chyzar Balas, Franciskus Zothmár, Olayos Péter, Wamos Benedek, Toth András, Zabo Thamás. Az 1491-iki négy felvétel közt is egy magyar.

Általában a Stadtbuchban túlnyomó ugyan a német név, de nagy számmal találunk magyar neveket:

Arkosch György
Aszalós
Barát Péter
Bátor
Bokor István
Bornemisza Lajos (1527)
Choka Péter
Chuta Péter
Csík
Csontos
Csorba
Csukás
Czipó Márton
Czombos Mihály
Czuka Albert
Debredi Márton
Döbreces Jakab budai
Eb Simon

Faczyan Gergelyné
Fagyas János
Fegethe Péter
Furcsa László
Hattos Miklós
Hayasch
Haydu
Haynalné
Hazug Pál
Herceg Benedek
Husar Blasius[1]
Huzár János (1507)
Husár Péter (1499)
Irmischer Hossziu János
Kabala Miklós
Kakas Mihály
Kamarás Mihály
Karthas Bálint
Kásás (1494)
Kepes László
Keregesch István
Keresztes Lőrinc
Kezes Zsigmond
Komlós Máté
Korcholyás András
Korczolyász Berta
Kos
Kötél János
Kurta Margit
Kus Pál
Künczes Ambrus
Kyschyrtet Máté
Kys Mihály
Lantos Gáspár
Lewkesch Mátyás
Lökés György
Madarász István
Maior János
Medve Jakab
Nagy
Nagy Bálint
Nevelős Pál
Ördök Blázy
Perselt György
Péterfi Ferenc
Pottyant Péter
Reez Balázs
Rózsás Ilona
Sánta Jakab
Schlerkesch Lőrinc
Schuba Gal
Schugaros
Schweges Andrásné
Sebők János
Seke Ferenc
Senky János
Senky Péter
Sipos
Sóska István
Sugár Márton
Süket György
Szabad Endre
Szekeres
Sÿket György
Tompa Mátyás
Török István
Thurk Gáspár
Undok Bálint
Vörös
Zakal Ferenc
Zakara György
Zomyu Pál
Zunyog Antal
Zuna Márton

[1] Tilalmat tesz 1525-ben Nevelős Pál új utcai házára.

Származáshelyétől vett magyar nevek:

Bányai Lukács	Loschonczy
Bárczy Máté	Nádasdy András
Buda Bálint	Nánás Tamás
Erdély Johannis	Sóvári Margit
Felföldy János	Szamosy György
Garadnai Péter	Szegedi István
Garay Bálint	Szobránczy
Huszty Bálint	Toldy Márton
Károlyi Tamás	Ungvári László
Kwzegy Wid	Varannai

Foglalkozást jelentő magyar nevek:

Bányás Pál	Koscharos Jankó
Búzás Benedek	Korcsolyás Gergely
Chirke Péter	Korpás Lukács
Ciapó Margit	Kotró Mihály
Csapó Pál	Köteles Balázs
Czypósytő Simon	Köthelverő András
Esztergaros István	Koszorköthe Ágostonné
Fazekasch Mátyás	Lawtos Lőrinc
Fischerin	Lenchés Jakab
Halas Bertók	Lenchés Antal
Halárús Barnabás	Madarász
Halárús Mihály	Alajverő János
Halárús Péter	Olajos
Hájas Benedek	Olajos István
Hering Máté	Olajos Margit
Ihyartó Márton	Olajos Péter
Ircher Miklós	Olajverő Péter
Jobágy	Sózó György
Kalmár Péter	Portéka Johanes
Kaszaás Mátyás	Szappanos
Kásás Tamás	Szitásné
Kenyérsütő Mátyás	Sywjártó András
Kenyrschytew Pál	Tekenős
Kerekes Bálint	Varga Antal
Kerekes Jakab	Zytaschiné[1]

[1] Kemény Lajos: Kassa város régi számadáskönyvei 1431—1533. Adólajstrom rovatában is sok a magyar név. Így csupán 1475-ből mint

3. A Stadtbuchok (Városi könyvek) és Judicialék (Itéletek könyve); a tilalmak szövege.

A várossá fejlődés lényege abban állott, hogy az egyes községek gazdaságilag és műveltségben annyira haladtak, hogy önmagukat képesek voltak önmaguk kormányozni. Amidőn ennyire jutottak, szépszerével vagy erőszakkal, pénzzel vagy fegyverrel többé-kevésbbé kivívták önállóságukat. Legtöbb önállóságuk, legnagyobb autonomiájuk, önkormányzatuk volt az ú. n. szabadkirályi városoknak, amilyen volt Kassa is, amely városok csakis a királytól függtek; legkevesebb önállósággal dicsekedhettek a földesúri hűbérvárosok.

A városok önmagukat a városi jogkönyvük és az időnkint hozott statutumaik, szabályrendeleteik szerint kormányozták. Ezek szabták meg az egész városi közigazgatást, a tisztviselők és városi közgyűlés teendőit, a városnak és polgárainak rendtartását, gazdasági, társadalmi, művelődési életét, igazságszolgáltatását. A magyar városi jogkönyvek (épen úgy mint lakóik is) túlnyomó részben idegen eredetüek s idegen hatásokat mutatnak. És pedig vagy az észak-német (Sachsenspiegel), vagy a délnémet (Schwabenspiegel) jogcsaládokhoz számíthatók. Kassa ez utóbbihoz tartozik.[1] Ugyanis Buda 1244-ben kapott jogkönyvet,[2] melyen a délnémet hatás érezhető. Kassa pedig 1347-ben Buda jogát nyerte.

A városi közigazgatás ügyeinek följegyzésére Kassán különösen két könyv szolgált. Az egyik az ú. n. Stadtbuch (később Városi könyv), telekkönyv-féle volt, melybe főkép

adófizetők: Bicka Laszlo, Jassay Thamisch, Miklosch Dyak, Lazlo diak, Kappistas Ambrus, Weresch Dyenisch, Thot Janusch, Leleg Istwan, Scharusch Peter, Warga Gergely, Thomasch Kolbas, Tot Paul, Hayg-masch Jorg, Adam Miklosch, Antal Warga, Bwda Janisch, Thott Janisch, Schosch Istvan, Bekeresch Urban, Gardasch (Kardos?) Gergely, Kerekesch Janisch, Kwsch Valint, Thot Miklosch, Sabo Lukasch, Doczi Janisch, Patdak Antal, Kusch Michal, Keschesch Peter, Balasch, Schutta Lorenc, Kasch Etyget, Bwdamir Antal, Dwschko Jorg, Mellek Thomasch, Thot Andrasch, Bogan dyak, Komlosch Mathias, Antal, Bwda Peter.

[1] Demko: A Fmagyarorsz. városok életéből, 7. l. Budapest 1890. Magyar Tudományos Akadémia.

[2] Davori Relkovics Neda: Buda városi jogkönyve 1905. Budapest. Stephaneum.

birtokviszonyokra, az ingatlan változásokra vonatkozó följegyzések történtek, így örökségi, hagyatéki, föld-, házeladási dolgok.[1] A másik fajta könyv volt a judiciale, melyekbe vagyoni és hitelügyekben a birói ítéletek kerültek s a mai biztosítási végrehajtás módjára adósságok fejében a vagyonlekötéseket jegyezték. Később e könyveket röviden Arestatiók könyvének nevezték. Természetes, hogy e könyvekbe sokszor egyebek is keveredtek, pl. a Stadtbuchba céhszabályok. Egyéb ügyek számára szolgáltak a városi jegyzőkönyvek (Protocollum) és számadások könyve.

Az 1489—1528-iki címnélküli könyv a szövegben Stadtbuchnak nevezi magát, pedig inkább judiciale, s túlnyomó része tilalmakból és a hozott városi ítéletekből áll. A hitelező, vagy megbizottja megjelent a biró előtt s előadta ügyét s ezt bejegyezték a könyvbe.

Közlünk egy ilyen bejegyzést, melyhez formájára hasonlít a többi is. Mindig címet adtak az ügynek: Gáspárnak, Thurzó szolgájának tilalma. Történt ezelőtt 14 nappal, hogy tilalmat tett Gáspár, Thurzó János szolgája tiszteletreméltó Ruszdorfer János úr tudtával, ki ez idő szerint a birói teendőt végzi, Cromer Jánosnak, másképp Rymernek minden ingó és ingatlan dolgára 300 frtért.[2]

Bizonyos idő mulva megidézték az adóst és a hitelezőt is, letárgyalták az ügyet. A megállapodást határozatképen bejegyezték. A fenti ügyben a következő egyezség történt: Gáspár, Thurzó János szolgája Cromer Jánossal.[3] Tudnivaló: hogy

[1] Ilyen van Budán is, D. Relkovic N.: Buda v. jogk. 176.

[2] Vorboth Gaspar Thurszo dyners. Es ist geschehen vor XIV. Tagen da hat er vorpot gethan Gaspar, Hanns Thurszs dyner mit wissen des ersamen Herrn Hans Ruszdorfers dy zeit richters of alle beweglich oder unbewegliche güter Hans Cromes alias Rymer genant umb florenus IIIc (1489).

[3] Gaspar H. Thurszs diener mit Hans Cromer. Es ist zu wissen: das der erbar Hans Cromer mitsambt seiner Hausfrau Elisabeth gutwillig bekannt habn das sy rechter und eigner schult weren schuldig dem namhaftigen herrn Hans Thurszs florenus 1 1/2 X / 1 (= egy és félszáz és 41 = 191) und so sy nicht hetten solche schult zu bezahlen mit Gelde noch mit anderen gutern, darumb haben sy versatzt dem genanten Herrn Thurszo und seinen Dyner Gaspar yren weingarten ein der Czermel gelegen mitsambt den wein dy daryn gefallen werden dy mag der genante Gaspar entpholen an der schult als sy

tiszteletreméltó Cromer János az ő hitestársával, Erzsébettel jószántukból elismerték, hogy ők igaz tartozás szerint adósok neves Thurzó János úrnak 191 frttal és sem ezt a tartozást, sem pénzzel, sem más javakkal meg nem fizették, azért most lekötötték a nevezett Thurzó úrnak és Gáspár szolgájának az ő szőlőskertjüket, amely a Csermelyben fekszik avval a borral együtt, ami benne terem, ezt vegye Gáspár a tartozásban oly értékben, amilyen értéke lesz. Szintúgy lekötik erre majorjukat, amely a város előtt fekszik, amire fizettek 13 és 1/2 frtot és a hátralévő 15 frtért a nevezett Thurzó Gáspárral szemben képviselte őket a körültekintő Zajacz bogner hites társával, Margittal és zálogként ezek lekötötték házukat, amely a Windische (Tót) utcában van oly mértékben, hogyha a Cromer János 1 évre 1 napra a városi jog szerint, avagy mindkét részről Cromer János és Zajacz egy esztendő mulva a fentnevezett Gáspárnak a körülírt summa pénzt meg nem fizetnék, akkor szabadságában álljon Gáspárnak lefoglalni a javakat, azokat fölbecsültetve eladni és abból magát kifizetni, ahogy neki legjobban tetszik.
Kelt mint fent, előttem Ruszdorfer biró.

Egy rövid végzés így hangzik: Gáspár Thurzó szolgája, Stener Károlyra 67 fortokat 14 napra.[1]

denn wert sein werden. Auch versetzen sy em dazzu iren moyrhof vor der stadt gelegen, daran denn sy bezahlt habn florenus XIII 1/2 und vor das übrig als florenus XV hat sy vertreten kegem dem genante Gaspar Thurszo der fursichtige Zayacz bogner mit sambt Margaretha seiner hausfrau und habn phantmessig gemacht ir Hausz auf der windischen gassen gelegen in der mosze als hans kromer vorgenanter af jar und tage nach der Stat gerichtigkeit und ob sy off peiden teilen Hans Cromer und Zajacz so jar tag zich dergingen zalung dem obemelten Gaspar umb die abgeschriben summa geldes nicht thuen, denn sol Gaspar frey haben zugreifen zu peider iren gutern und dy geschatzt verkaufen und sich daraus bezalen noch dem besten, als er mag. Actum die quo supra coram domino Ruszdorfer tune judice (1489.)

[1] Gaspar Thurzos Dyner auf dy Karl Steiner florenus 67 yn 14 tage. (1489.)

4. A követelések határideje, tárgya, személyek, pénznemek, szigoruság, állatvédelem, magyarság.

A követelésnél bizonyos állandó szabályszerűséget venni észre. Így: A kisebb követeléseket 14 nap alatt kell teljesíteni; valamint nyilatkozni, megesküdni, igaz-e a követelés; s ezt mindig odaírják. A lydlont három nap alatt *(napszámot, ipari munkabért).* Egy pintér legény lydlonért 7 frt-t követel, három nap alatt fizetendő (1522). Márton diák «ein lemklecker» Kurschner Mihályon 8 dénárt nyert, mint 6½ napi tagwerkért járó lydlont, három nap alatt fizetendő. (1418.) 1520-ban egy wagner gesell ½ lydlont (bognár = kerékgyártó legény egy félnapszámot) nyer Stenczel wagneren, ami három nap alatt fizetendő. Egy segéd egy kabátot nyer mesterétől, három nap alatt adandó át.

A *nagyobb követeléseknél* fizetési határidőül egy évet és egy napot tűznek ki s ha ekkor sem fizetne az adós, ingatlanját *zálogba* adja, sőt néha az első egy évre is. Az ingatlan jövedelme szolgál kamatul. Néha kikötik, hogy a zálogbavevő ügyeljen az ingatlanra: Wechman Lőrinc köteles Opitzer János szőlőjét művelni és formájában megtartani, amint azt Schell Jánostól vette, úgy azonban, hogyha egy év egy nap mulva Opitzer visszakapja, a költséget ez térítse meg. (1511.)

Ily zálogolással számos magyar tulajdon kerül a külföldiek kezére, kik vagy eladják, vagy pedig e réven megtelepednek nálunk.

Nyoma van azonban — bár igen ritkán — a rendes *kamatvételeknek* is: Glülch Boldizsárnét, Weikhart Erasmus leányát és mostohaanyját, Barbarát, most Griger Péternét és testvéreit a 100 frt és kamatai alól felmentik. Ez összeget Boldizsárné a boldogult Weikhart Jánostól, mint apjától a reá végrendeletileg maradt steincromért (kőboltért) fizette ki. (1493.)

Az uzsora (usura) szó eredetileg kamatot jelent, de a kamatszedésnek bizonyos mértékben jellegzetes, sőt megbélyegző voltára mutat, hogy mellék- sőt csúfnévül alkalmazták az illetőre: Heléna, ki usorás (uzsorás) Jakabnénak neveztetik, Melczer Györgynétől 5 frt-ot követel; zálogba veszi

ezért melczházát egy évre egy napra (1496.) Általában az e korbeli kassai följegyzésekben az «uzsorás» többször előfordul, aminek különben, amint előbb volt róla szó, az a magyarázata, hogy az usora szó közönségesen kamatot jelentett.

A hitelt, a kölcsönöket a középkori gazdálkodás sem tudta nélkülözni. Az egyház által tilalmazott kamatszedés helyett az adósok ingatlanaikat kötötték le, de azért a rendes kamatfizetésnek is számos nyoma van; így a leleszi prépost adott kölcsön Toklár Jánosnak 150 frtot magyar aranyban, évente 15 frt. kamatot vesz érte (1472). 200 frt. után minden negyedévben 12½ frt. kamatot számít a következő feljegyzés: Gultschen Simon kapott 400 frtot a csütörtökhelyi templomtól, évi 25 frt kamatot fizessen, ebből 200 frtot az özvegye Brechtel Péternél helyezett el, hogy a felét ő fizesse (1481).

Egy másik feljegyzésben Tokler János kassai elismeri, hogy Preusz Keresztély nagybányai lakóstól 800 frtot és posztót kapott s erről kötelezvényt is adott s vagyonát lekötötte (1480). Ismét egy más feljegyzés szerint Schneider Bertalan 1500 forintot adott kölcsön és pedig: Ferber Györgynek 200, Melk Györgynek 200, Henkel Jánosnak, Villach Jánosnak, Róth Boldizsárnak (ki felét megadta, felének kamatját Szt. Lénárd kolostora templomának tartozik adni), Buldschein Simonnak, Scholtisz Jakabnak, Ruszdorfer Jánosnak 100—100 frtot, Pecht Istvánnak csak 50 frtot. Zatmáry Ferenc 800 frtot vesz fel kamatra Schneider Bertalantól (1484).

A *feleség* jogviszonyára mutat, hogy a nagyobb tartozásoknál az adós férj mellé mindig be van téve a feleség is mint adós s mint egyenjogú beleegyező fél szerepel.

A követelés *el is évült:* Jorg Kromert, néhai Keyszer György szolgáját felmentik a zombori asszony panaszától a ház miatt, melyben van; 20 év óta semmi igényét nem jelentette rá, hagyja békében, hisz már hatodik kézen van. (1511.)

Szokásos az *áldomásivás.* Egy 1516-iki bejegyzésben házvételről van szó: Leykoff getrunken ist darüber . . . tehát nem lehet megmásítani.

Legtöbb a tilalom *haláleset* alkalmával. Az összes követelők valósággal megrohanják a hagyatékot. Sőt, ha még csak beteg is az illető, sietnek, pl. Kitlic beteg 1513-ban, mindenki siet bejegyeztetni igényeit. Balázs pap is Szepsiből (Molde) tilalmat tesz javaira 2 márka ezüstért, melyet neki subára

igért. Szolgája, Márton is ura lovára és Kremer Lukácsnál levő javaira 5 frt-ért és minden évben (míg nála szolgált?) egy ruháért. (1513.) Dornholz Kristóf meghal és sok tilalmat tesznek a hagyatékára. (1522.)

Titkos tilalmat is tesznek. Többször beiktatják az elsőségi jogot is és megjegyzik, hogy másnak kára nélkül történjék a tilalom.

A kitűzött *határnapokat* a középkor vallásos jellegénél fogva gyakran valamely szentnek névnapjához szabták pl. Barnabás előtti szerda.

Itt-ott egy *kimaradt tilalom* egy papirszeleten két lap közé van ragasztva.

Néha egyik-másik szereplőt meg is urazza a bejegyző.

Akinek követelése van, azon kérelemmel áll elő, hogy ezt *irják be a Stadtbuchba*. Ha pedig kifizette vagy jogtalan volt a követelés, akkor a könyvbe néha bejegyezték, hogy szabadnak nyilvánítják. Helyszini szemle tartása is előfordul. (1500.)

A *tilalom tárgyai* nagyon különfélék, sőt mondhatni bármily ingó vagy ingatlan, ruha, ékszer, készpénz, követelés, majorban lévő majorság, leendő termés, árúcikk stb. Igy 40 kuffen (vödör), 5 butten (putton), 12 legel-re egyszerre; két tonna heringre; borra igen gyakran; meglátszik, hogy a lengyelek szívesen fogadták a magyar bort zálogúl, fizetésűl. Tilalmat tesznek: árpára, malátára, fára, vászonra (leymetre). Bosbart Ambrus tilalmat tett Kanengieszer Péter mester szerszámjára, werkzeugjára, hogy Pál mester ne vehessen azokból. (1518.) A nők többször tesznek tilalmat ruhára. Brittha asszony boltjára is tesznek tilalmat 17 frtért. 1521-ben egy tonna heringért 11 frt 25 dénár, 1 hordó sörért 1 frt 5 dénár tilalmat tesznek.

Igen sok tilalmat tesznek *vásár* alkalmával, ami természetes is, ekkor jelennek meg a különféle vidékről való hitelező kereskedők, ekkor járnak le a régi kor szokása szerint a követelések. Igy pl. sok a tilalom Szt. László vásárkor. (1515.)

A tilalom tárgyai közül kiemeljük a többször előforduló Eybenholzot, mely a ma már kiveszett *tiszafa* volt: Bomberger Kristof von Nosen Witiber Wolfgangnál pusen eybenholzot tett le (köteg, csomó tiszafa) írása szerint, melyre Opler Tamás krakói mint meghatalmazott Péter Antorfer krakói helyett tilalmat tesz, mivel Kristóf Bomberger Antornak 160 frt ára eybenholzzal tartozik. Feivel János nőszeni is tilalmat tesz az

eybenfára, mondván, az az övé s igérte, hogy bebizonyitja. Később Antorf szolgája, Boldizsár jött és kérést terjesztett elő, hogy tegyenek igazat; de nem lehetett, mert a bizonyitékokat még nem hozta el. Egy bizonyos napra megidézték tehát őket. Erre pedig Feivel nem jelent meg, míg Boldizsár igen. Ezért a fát Antorfnak itélték oda a 100 frt adósságért. (1524.)

Ozsvald Borbála, Morgnerné tilalmat tesz 10 frtért Waygels N. krakói eybenholzára, melyet Briger Péternél tettek le. (1515.)

A *tilalomtevők* is nagyon különfélék: kassaiak, vidékiek, külföldiek. Gyakran szerepelnek asszonyok is; egyik nő a másikra tesz tilalmat; nők is lehetnek kezesek. Szerepel a legtöbb céh is mint tilalomtevő, továbbá a város is. Szerepelnek nemesek is: Martinus Bahy de Bodókő, nobilis Franciscus de Zala (1519.) stb. Scheutzlich János tilalmat tesz Scholc Péternél egy láda levélre, melyet a csányi nemesektől kapott: ne adja ki. (1423.) Egy nemes tilalmat tesz egy polgárnál levő ékszerekre. (1517.) Tilalmat tesznek a különféle Bruderschaftok is pl. Szt Mihály, Szt Lénárd stb. Sokszor tesznek a szolgák is tilalmat uruk vagy saját nevükben; de rájuk is tesznek tilalmat pl. Melk Menyhért Darholc szolgájára 60 frtig. A Salzgraf (sókamaragróf) szolgája Doch Urbánra 100 dénárért.

A tilalomtevő vagy a letiltott sokszor igen pontatlanul van megjelölve pl. Valaki tilalmat tett egy polgárra; de a bedellus nem tudta megmondani, ki. Vagy: Egy krakói asszony tilalmat tesz Suszter Mátéra (1500.). Vagy: Lőrinc, egy krakói lengyel tilalmat tesz 140 dénár erejéig. Eperjesi asszony tilalmat tesz. Néha körülírja: Gössinger György egy fuvarosra tesz tilalmat, ki Czebner Jánosnál volt szálláson (1499.). Néha pedig N-t használ: N. Bártfáról tilalmat tesz Zimmermann javaira (1500.).

A tilalomkönyv a következő *pénznemeket* említi: Magyar frt, ort,[1] dénár, magyar arany-frt, magyar frt aranyban; garas, lengyel pénzben számítva; 30 garas egy frt. 1493-ban Bank Ferencnek Zipszer Kelemenné 32 frtot akar fizetni, de csak aranyat vagy aranyértéket fogad el. Ugyanez évben 1 frtra 100 dénárt számítanak.

[1] A kamarai frt negyedrésze, vagyis 25 dénár egy ort. Fejérpataki: Régi számadáskönyvek 673. l.

1504-ben 100 phenniget számítanak 1 frtra.
1504. egy magyar arany frtra 100 magyar pénzt (münze) és 2 phenniget számít.
1506. 100 dénárral számitanak 1 frtot.
1517. 34 lengyel garast számítanak 1 frtra. (50 lengyel garas = 1 arany frt; 1 lengyel garas = 50 dénár.[1])
1514. 1/2 schokot számítva frtjára. (Egy schok = 60 db.)
1493. 1 frt 100 d. 2 sedista.
1527-ben megjegyzik, hogy jó pénzben fizessenek.

Könyvkereskedőt (buchfürer) is említ e könyv. Bech Henrik mint könyvkereskedő tilalmat tesz a könyvre és javakra, melyeket Preusz János Goldschmidt Mihályhoz adott, melyeket most Goldschmidt Antal vett hatalmába. (1493.)

Nyoma van a tilalmakban az *állatvédelemnek:* Reusz János lakatos segédet vádolja egy más lakatos segéd, hogy egy kutyát megdobott; fölmentik, mert nem tudja bebizonyítani (1519.). 1493-ban Bernát Beutler esküt kíván Keppel Andrástól, hogy disznóját nem verte. 1494-ben is esküt kér valaki, hogy disznóját nem verte. 1494-ben is esküt kér valaki, hogy disznóját nem ütötte. 1495-ben is van egy ügy, melyben valakitől hasonló esküt kívánnak.

Humanizmusra mutat ez: Ladner Jánosné két tanácsos előtt halálos ágyán mindent urára hagy, csakis testvérének, ha él Kirchdorfon (Szepesváralján) hagy 400 dénárt. És ha a két gyermeket, kiket urával együtt felnevelt, ura tovább tartani nem akarná, vegyen mindeniknek egy rokkocskát és hagyja őket menni. (1516.)

Bejegyezték a következő *engedményt* is: Tóbiás Cromernek és örököseinek Grossels János a Mészáros utcai házán szabad bemenetelt enged Melz házához. (1511.)

Bejegyezték a következő házcserét is: Wittiber Wolfgang és Kurscher János házat cserélnek. W. ráfizet 80 frtot (1525.)

Hozományról is van szó: Krupek Péter krakói, mint nővérének, Jorg Blónénak szószólója az 1000 frtért, melyet neki hozományul adtak, s mely a meghalt Blónak ki is adatott: Bló összes magyarországi követelésére tilalmat tesz. (1523.) Fia, Sebestyén 1624-ben megújítja.

A *városi pincét* is említi e könyv: Brechtel Péter háza

[1] U. o. 1430—1440.

a stattkeller mellett van. (1514.) Waytland Lénárd a stattkeller és a Wasserbauch Péter háza közt 200 frtért házat vett. (1514.)

Fontos kiváltságot tartalmaz ezen bejegyzés: A városnak azon régi kiváltságát, hogy a *harmincadon* csak a felét fizessék a kereskedők, megújították oly szabadsággal, hogy a király számára szabadon hozzanak vigyenek a városba. (1512.)

A *külvárost* gyakran mondja hofstatnak. (Egerben hóstyának nevezi ma is a köznép pl. Maklári hóstya=ucca.)

A város *hitelének* fenntartása végett nagy szigorral járnak el az adósokkal szemben, ha külföldi követel is, pl. házat kiüríttetnek, hogy átvegye követelése fejében, lezárással fenyegetnek fürmendert, tanácsost is, ha nem fizet.

Nagy becsületességre vall e bejegyzés: Tóbiás meghalt s Cromer Lőrinc és Winter György előtt meghagyta, hogy Zith János krakóinak adósság miatt összes javait adják át. A tanács ezt helybenhagyta, de másnak ne legyen kára belőle. (1514.)

A könyv *nyelve* német. Latinul ritkán ír, s többnyire csak, midőn papról, magisterről vagy nemesről van szó, a nemes nevét és predikátumát is latinul írja. Úgylátszik, ezekkel magyarul folyt a tárgyalás. Több magyar jellegű mesterséget magyarul ír: «zygyarto». (1500.) A magyar vezeték- és keresztnevet magyar sorrendben írja, pl. Matias Zakach, Wayda Balas, Nadassy Gaal, Tholnay Kalmar Pal, Petrus Faggyas stb. Német nevűvel soha elő nem fordul ily latin följegyzés: Andreas Filius Nady Balas (1491.). Teljes magyar szöveg egyáltalán nincs benne, nevek, szavak előfordulnak. Néha pedig ily vegyes nyelv: Krisztán ein son von Tamás pásztor (1514). Magyarúl írja: Kalmár János. Siebenburg György nevét magyarúl Erdély-nek is írja (1509). A magyar szavak írása azonban idegenszerű. Előfordúl a hazuka és schuba szó is. Egy helyen zsinórcsináló gesellschaftot említ. Általában e könyv bizonyítéka, hogy sok magyar lakott ez időben Kassán, iparos, kereskedő egyaránt.

Néhány magyar nevű egyén ügyét fölemlítjük: Soska István földet vett és tilalmat tesz 1 h. kufen (vödör) mosch-ra (must 1513.) Loschonczy byrbreuer (1514). Künczes Ambrus özvegye, Veronika; férje testvérei György és Gergely «von schakendorf.» 1509.

«Johannis Erdély» és felesége Anna nevében Menczel János tilalmat tesz a néhai Siebenburger Györgyné javaira. (1512.) Bornemissza Lajos tilalmat tesz egy lóra (1526.).

5. Iparágak; az első magyar céhlevél.

Kassa lakossága úgy az iparban, mint a kereskedelemben már korán kitűnt, szinte azt lehetne mondani, hogy ipari és kereskedelmi szervezettség dolgában az összes hazai városokat felülmúlta. Legalább is erre enged következtetni, hogy az eddig ismert legrégibb céhlevelek kassaiak, így a szűcscéhé 1307-ből, a kereskedő-céhé 1446-ból.

A középkor végén Kassán számos iparág virágzott, bizonyítják ezt a céhlevelek. A takácsoké, kiknek céhlevele 1481-ből való magyar fordításban, ami egyenes bizonyítéka ez iparosok magyarságának is. Hogy azonban már korábban is mily fejlett lehetett ez iparág Kassán, bizonyítja, hogy Zsigmond király 1419-ben a várost azon páratlan kiváltságban részesíti, hogy a parhetkészítéssel foglalkozóknak ide kellett költözniök az egész országból, aminthogy Budáról tényleg ide is telepedtek. 1429-ben a vászonfehérítésre is kizárólag a kassaiak nyertek szabadalmat, de ezt meg kellett osztaniok a bártfaiakkal, akiknek épen a vászonszövés volt a főkeresetforrásuk.

A magyar *szabók* céhe már a XV. században megvolt, de céhlevelük csak 1621-ből való. A *csizmadiáké* 1526-ból magyar nyelvű, jegyzőkönyvét is magyarul írta, a *susztereke* 1640-ből való és német nyelvű. 1439-ből való az *erszénygyártók* németnyelvű céhszabályzata, 1459-ből a kerékgyártóké, kik akkor még az esztergályos és asztalos céhhel közös céhet alkottak.

Minden valószínűség szerint voltak céheik már a XV. században a timároknak, szíjgyártóknak, pintéreknek, csiszároknak, ötvösöknek, kovácsoknak, lakatosoknak, órásoknak, puskaműveseknek, molnároknak, ácsoknak, gombkötőknek, fazekasoknak, mészárosoknak, sütőknak, mézeskalácsosoknak, rézműveseknek, könyvkötőknek, borbélyoknak, kötél-, nyereg-, kocsi- és kerékgyártóknak, kádároknak, kiknek majdnem kivétel nélkül a XVI. századból vagy a XVII. század elejéről tényleg fennmaradtak céhlevelei.[1]

[1] Ab.-T. vm. és Kassa, Magy. vm. és városai. 229. l.

Megjegyzendő, hogy Pozsony város céhszabályai is igen régi eredetűek, így 1376-ból való az ottani suszterek, mészárosok, pékek, szabályzata.[1] Fennmaradt a pozsonyi pékek céh-szabálya 1433-ból, a szabóké 1459-ből, a szűcsöké 1467-ből, a posztónyiróké 1470-ből, a susztersegédeké 1516-ból, a halászoké 1517-ből.[2]

Különös érdekességénél fogva *a kassai szűcsök 1307-iki céhszabályzatát fordításban közöljük, ez lévén a legrégibb magyar céhszabályzat.*[3] Világosan meglátszik rajta, hogy a szűcsök most szervezkedtek először egy testületbe. Eddig úgy látszik, bárki űzhette e mesterséget, most elrendelik, hogy ezután csak az gyakorolhassa, aki beáll a céhbe, szűcsárut csakis ők adhatnak el. Külföldi itt nem dolgozhat, s a céhbe is csak a tanács veheti be. Megszabja a munkadíjat, a kicsiben való adás-vevés hasznát az idegenekkel szemben a kassai szűcsöknek biztosítja. Védi a közönség érdekeit, midőn kimondja, hogy csakis hibátlan készítményeket szabad forgalomba hozni. A szabályzat szövege így hangzik:

Mi Arnold bíró, esküdt polgárok és Kassa város egész közönsége, nyilvánosságra hozzuk e levéllel mindenkinek, akit illet, hogy azon polgártársainkat, akik a szűcsmesterséget tanulják és űzni akarják, oly különös kegyben részesítjük, hogy a céhen kívűl, akik nem értik a szűcs mesterséget, ravaszsággal ne űzzék, polgártársainknak ruházatra és haszonra ne adjanak el. Ha nekik vagy házi népüknek szükséges és ha pénzükön vásárolni akarnak, a fentnevezett szűcsök készítsék el ellenmondás nélkül, illő áron. És pedig hermelin gereznákból egy fél márka ezüstért; nyusztért vagy fehmért egy negyedfirdung márka, a többi bőrökből, bármilyenek legyenek azok, egy fél firdung (egy negyed) legyen a díj. De ha megtörténnék, hogy valamelyik polgártársunk szűcsmunkát venne a maga használatára és ruházkodására, de haszonra eladná, a szűcsök nem kötelesek neki semmiféle szűcs munkát elkészíteni. A szűcsök, akik a Bruderschaft jogait élvezik és mások is, akik ide nem tartoznak, ne engedjék meg, hogy külföldi

[1] Szádeczky: A céhek tört. Magyarországon, M. T. Akad. 1889. 10. l.

[2] Dr. Király János: Pozsony város joga. M. T. Akad. 1894. Függelék.

[3] Német eredetijét közölte Kemény L. Történelmi Tár. 1889. 181. l.

jövevény (Gast) a város falai között dolgozzon. Továbbá ha polgártársaink közül valaki e mesterséget hasznára űzni akarja, anélkül, hogy a társaságba beállani akarna, áruit a köz hasznára eladják, úgy amint azt a Bruderschaft (céh) szabályai tartják. Aki ellenáll e rendelkezéseknek, a bíró erőszakkal rákényszerítheti őt. Ha más országbeli jövevény ide jön és itt akar letelepedni s a szűcs Bruderschaftba be akar állani, nem a szűcsök, hanem a tanács adhatja meg neki e jogot. Ami szűcsárúkat az idegenek hoznak, szigoruan tilos, hogy darabokban vagy nagyban eladják. Ha pedig az árúkban valami hibát találnak, először barátságosan intsék meg, ha pedig mégis eladni akarja, munkáját többé nem szabad eladnia. Végül a külföldi jövevények 100-on alul nyers bőrt se nem vehetnek se nem adhatnak el. Aki e rendeletek ellen vét, árúit elkobozzák s eladva, árát három részre osztják: egyharmada a bíróé, egyharmada a céhé (Czech), egyharmada a városé. Aki a szűcsök Bruderschaftjában titokban vagy nyilvánosan e szabályok ellen vét, büntetésül 10 ezüst márka bírságot fizet. E levelet örökös hitelére pecsétünkkel elláttuk.

Kelt Margit előtti legközelebbi napon 1307-ben.

Tizenegy év hijján másfél századig dolgoztak a szűcsök e szabályokkal, amidőn szükségesnek mutatkozott új pontokkal kiegészíteni. Ezekben is elsősorban az idegenek versenye ellen küzd, bár alattomban is akarna érvényesülni mintegy csere útján, vagy úgy hogy kissé használt bundát akarnának is eladni. Érdekes és a fejlődés magasabb fokát mutatja, hogy attól, aki a céhbe be akar állani, a mesterség kitanulását s bizonyos erkölcsi feltételeket kíván. A bevezető része ez új pontoknak így szól:

Grenitczer Agoston, ezidei bíró, Hebenstreit János, Schinnagel Thadeus, Kromer László, Franck Jakab, Banck Bertalan, Stengel András, Harnisch János, Ruppitczer Kristóf, Kromer István, Hun Bertalan, Goltsmyd Herman, Schillinger Gáspár, Kassa tanácsosai adjuk tudtul e levelünkkel, hogy elénk jött a szűcsök négy mestere és bemutatták azon levelet és szabadalmakat, melyekkel elődeiket a város megajándékozta és alázatosan kérték, hogy erősítsük meg e levelet és az alábbi szabályokat, melyek idők folyamán szükségeseknek bizonyultak. A felül említett szabadalom levél így szól (itt teljes szövegében közli a fenti első céhlevelet, majd így folytatja):

Ehhez a következő új pontokat kívánták tételni: Aki idegen szűcsárút hoz a városba, nagyban (mit dem Haufen) adja el. S ha a város valamelyik lakójának vagy feleségének kell belőle egy darab, azt eladhatja. Aki ezt áthágja, áruit elveszik s három részre osztják, s belőle két részt a város, egy részt a céh kap. Semmiféle idegen 100-on alul ne vehessen vadbőröket bármiféle legyen is az. Egy lakos sem vehet nyusztot vagy rókát 6 drbon alul eladásra, hanem csak anynyit vegyen, amennyi az ő saját szükségletére kell. És egy lakos sem vehet vendégtől félszázon alul mókus, hesyn (Hase = nyul) vagy lemmerin (Lamm = bárány) bőrt etc. Ha a céh titokban megtudja, hogy valaki akár kereskedőtől, akár más idegenektől pénzt, ruhát vagy bármi más kalmárárut titokban elfogad vadbőrökért, e javait elveszik s egy márkát fizet. A négy mester előtt egy szűcs sem vehet. Aki vett és meg akarja csináltatni, ne adja ki, nehogy gyanuba essék (kassaival csináltassa). Ha a városban készítették is el, nem darabokban, hanem nagyban (in Haufen) lehet eladni. Senki e céhen kívül vagy belül új bundát vagy szűcsárút, vagy ha pár napig hordták is, be ne hozhasson a céh sérelmére. Ha valaki ezt túllépi, a fenti módon elveheti a céh. Aki a céhbe be akar lépni, hozzon bizonyítékot, hogy hova való, hol született és becsületesen élt s tanuló éveit teljesen kitanulta. Mindehhez az elődeink által adott szabályokat is felújítjuk és megerősítjük e levéllel. Kiadtuk szent Mihály előtti kántornapon az úr 1448-ik évében.

A Stadtbuchban az iparok dolgai gyakran szerepelnek s e feljegyzések is bizonyítékai Kassa virágzó iparának és hogy az akkor ismeretes és űzött minden iparág képviselve volt benne. Az sem érdektelen, hogy sok a magyar nevű iparos, ami annak tanusága, hogy az ipart a magyarság is űzte. Az előforduló iparágak és iparosok ügyeiből néhányat felemlítünk, megjegyezve, hogy ezeken kívül sok volt még.

Feltünő a sok sörkészités, továbbá az üveg- és cukorkészítő, az ősmagyar ircher, irhabőrkészítő. Van doktor is.

Érdekesek a zenészek is, különösen Lautschloer (Lantverő) Kelemen és Péter lantosok.

Mint érdekes nevet, itt említjük meg Pongracius Czinobert. (1493.)

a) Élelmező ipar, italok.

Halaros Ambrusné, Halaros Urbán (1507.).

A mészárosok fürmeiszterei Stefán Jánoson elnyerték a 8 font viaszt (1507.).

Albert statkoch (városi szakács) Melchiar Melktől oly jó lovat kíván, amilyen az övé volt, melyet neki kölcsönzött (1494.).

Mihály, a városi szakács Tischler Endre asztalos mestert el akarja ütni egy ház vételétől; maradjon (1506.).

Michel fischer.

Balázs molnár két zsák lisztjére tesznek tilalmat (1494.).

Czyposyto Simon.

Byrbreuer (Sörfőző) Benedek.

Türk Tamás weinbrenner (borégető) (1507.).

Haláros Mihály tilalmat tesz sörfözője, Raab Mihály javaira.

Thomás weinbrenner.

b) Ruhászati ipar.

Veith tuchmacher egy vég posztójára (lóden), ujra 3 lódenre tilalmat tesznek (1515.).

Egy tuchmacheren 5 lódent nyernek.

Bálint tuchmacher.

Ágnes fehérnemű varrónő (leimetschneiderin) Richter Zsigmond fürmendernek 5 frt-tal tartozik (1508.).

Mihály Pleicher von Bartfeld (vászonfehérítő) Lukácson 5 frt-ot nyert (1524.).

Tharczay szabó (1506.).

Marckrichter Mihály szabónak háza van (1507.).

Master Mihály tuchmacher tilalmat tesz Fleischer István szőlőjére (1507.).

Krisztina zsinórkészítő (schnürmacherin).

Michel schneider «des Fischer Hansen bruder».

Benedek magyar posztócsináló tilalmat tesz egy lodenre Miklós posztócsinálónál (1510.).

Kunces Ambrus Imre kalapos 100 kalapjára (1502.).

Endre kalapcsinálóra Moler Lőrinc krakói és Mate veresrézöntőre (rotgisserre) is (1504.).

c) Fémipar.

Budai Gergely páncélgyártóra Behem Márton (1500.).

Puxenmacher (ágyúöntő 1508).

Péter ágyúöntőmester Wagendrusselből tilalmat tesz Hattos Miklósnénak urától maradt 3 mázsa rézre (1519).

Hanes münzmeister (pénzverő 1525).

Kruppek Péter krakói tilalmat tesz Hanes münzmeisterre «von wegen des Kupfers das es im geben zoll». (1525.) Ugyancsak rá Meixner János 2000 frt-ért. (1525.)

Tamás goldwascher (aranymosó).

Imre nodler (tűgyártó).

Tűgyártó Péter végrendelete is megvan a Stadtbuchban. (1465.)

d) Faipar.

Tilalmat tesznek egy pintér söröshordójára (birvas).

Egy pintérre Gáspár Turck a 40 kuffenért (vödör), 5 buttenért (puttony), és 5 legelért.

Stencel és Thork Pynder.

Johan Cimmerman (ács) követel Swarcz Györgytől 1 frt. 30 dénárt (1498.).

e) Bőripar, suszter, szatler.

Agneth szatócs «auf die Hausfrau yrcherer hat erlangt». f. 5. (1515.) Ircher = irhabőrkészítő; ősmagyar ipar, melyet a magyar még őshazájából hozott s melyet a nyugati népek eltanultak tőlünk. A német a szót is átvette tőlünk: ircher; a francia és angol az e fajtát «magyar bőrnek» nevezte el.

Toldy Márton szíjgyártó külvárosi házat vesz és kifizeti. (1519.)

Zygyártó de Zikzó. (1500.)

Éber János mester erszéngyártó veje Gurtler Gergely mesternek.

Meiszter Hanesz. Ircher (1525.).

Ircher, Jorg Ircher, Irycher.

Zirkler Ambrus Kuncz Haller pesti helyett Beutler János erszénygyártón 8 frtot nyert.

Porsolt suszter egy lublói fuvarost megidéztet. (1502.)

Sattler Michel Libentál Györgyre tilalmat tesz 72 d. (1490.)

f) Üveg, cukor, szappan.

Glaszer Miklós üveges.

Michael «owegyártó» super Chukel Péter fl? (1502.)

Johannis «Czukermacher» (világosan kiírva másutt is) tilalmat tesz Ruprechtnéra. (1512.)

Seefmacher (szappanos).

g) Bánya, huta.

Többször említi a Stadtbuch a bányát és hutát. Igy: Tokler János kassai bíró Nagybányán Ádám urnak a huta körüli dolog miatt adós. (1468). Rűszdorfer János kassai bírótól Henkel János Dernőn (Gömör) bányát vesz a hutával együtt 150 frton; részletekben fizet. (1470.) Dominiknek Telkibányán bányája van. (1470.)

h) Egyebek: napszámos, koldus, őrök, vásárbíró, fürdős, borbély, doktor, patikárus, mérőház.

Martin tagwerker, Martin és Hanusz thorhütter (kapúőr).

Egy térden járó koldus Griger Mártonra tilalmat tesz 1 frt 62 dénárért. (1503.)

Meiszter Lenárd bader (fürdős).

Bálint diák ezelőtt cyrkler (rendőr-féle) volt. Van Cyrkler Péter is.

Meiszter Kuncz barbier.

Hick János, egy tanuló Beutler János mesterre 10 frt-ért tilalmat tesz. (1505.)

Martin Wogmeiszter (Mérőmester) 2 frtra tilalmat tesz. (1496.) Hanes Beutler wogmeiszter. (1526.) Johanes in der vog (városi mázsáló házban 1511.)

Vásárbirók (markrichter): János (1494), Keresztély (1497). Eyb Péterné, az öreg vásárbíróné tilalmat tesz Bolkó Mihályra 3 frt-ért (1468.). Markrichter Fülöp diák 6 frtjára tesz tilalmat. Vásárbírák: Balázs mester (1515), Balázs (1522), Stefán (1524). Simon (1525).

Orvosi díjak kifizetését is megitélik többször. (1508.) Lipiczky Pál és neje, Orsolya, azelőtt doktorné, anyja testvérének, Jánosnak 66 magyar arany frt-ot adnak kölcsön, amiért

a Folgász-utcai fél házát és fél szőlőjét zálogba veti. (1510.) Menyhért doktorné nem akar tudni a könyvekről, melyekről annak idején Haller János krakóinak beszélt. (1511.)

Durnhoffer Konrád tilalmat tesz a városi patikárusra. (1516.)

Robertus Apothekárius. (1493.)

A városi mérőház feje János tanácstag. (1468.)

i) Zenész, irodiák.

Philip trompeter (trombitás).

Master Stencel trombitás szőlőt vesz Török Jánostól. (1504).

János «dy zeit karmester» (kormeister = pap) bátyja Burgkhardt Pál helyett tilalmat tesz Zibner Jánosra. (1505.)

Jakab Fülöp trombitáson a városi szakács (statkoch) követelését megnyerte. (1513.)

Péter harmincados «literator» (iródeák). (1519.)

Lautenschlauer (Lantos) Kelemen befizette a tanácsnak a vett házért az utolsó részletet, mely összeget a kórháznak adták át (bizonyosan alapítványi ház volt). Feküdt a ház a külvárosban a Richtersdorfban (Biró utca). (1489.)

Lautschloer (Lantos) Peter maradjon meg a vételnél és cserénél, mit Krisztan baderknechttel házaikra tettek.

j) Pósta.

Be van iktatva a Stadtbuchba mintegy félszázaddal későbbi időből Pár Bertalan kassai póstamester végrendelete.[1] Ebben olasznak mondja magát. Családja gyámjaiul nemes Wolzogen Pál bécsi császári és királyi főpostamestert, Pár Péter pozsonyi postamestert és Petri József kereskedőt kéri, kik mindig atyafiságos barátsággal voltak iránta. Viseljék gondját magyarországi javainak. Két rész ezekből gyermekeié, egy feleségéé legyen. Van: 20 lova, kettő szerszámozva. Ha felesége nem gyógyulna meg, vigyék Bécsbe a kórházba. A Prybicz és

[1] A Paar-család tagjait Olaszországból a szintén olasz Taxisok hivták meg az ő postavonalaikhoz; Paar Péter 1538-ban lett pozsonyi postamester. Bertalan, a kassai postamester talán testvére volt. Wolzogen udvari főpóstamester volt. L. részletesebben Munkás L: A kir. magyar posta tört. Budapest, Ranschburg, b. Kornfeld-könyvtár 32. laptól.

Randen városi porták feleségéé és gyermekeié legyenek. Ami 12 koronája (coronatos) Itáliában anyjánál van, a két testvérének hagyja, ottani vagyona két fiáé legyen. Marco Antal tartozik neki. Szolgájainak egyenkint posztót hagy ruhára vagy köpenyre. Ungspeck Joachimnak, bizalmi emberének (familiari) 20 tallért.

Columba Péter helmeci postamesternek biborszínű nadrágot és ruhát hagy.

Payer János tartozik hat arany frttal.

Letétbe van nála Castel Bertalannak 200 tallérja sajátkezű kötelezvénnyel, ha adósságát megfizeti, adják oda neki.

Aranygyűrű van nála zálogban 40 frtban.

33 frt 55 d. pénze van, mit Ungspeck Joachim tartozik előadni.

A végrendelkezésnél jelen volt Bán József eperjesi postamester (1565).

6. A céhek ügyei.

A céhek közösen vásároltak és elosztották maguk között az árút és a költségeket. Egy szabómester nem akarja a reá eső harmincadot megfizetni, a többiek följelentik a tanácsnál, mely a következő határozatot hozza: A szabó-céh mesterei esküdjenek meg, hogy a harmincadot már egyszer kérték Passauer Jánostól (1490).

A kalapos céhmesterek: Vilhelm, Matte, Demeter, Gergely, András, Imre, Mihály, Péter, Jakab elismerik, hogy Dedecis János krakói polgárnak megfizettek a 12 mázsa 31 font nyírott gyapjúért (scherwolle), melyet szolgájától, Miklóstól vettek 60 frtért (1492).

De hogy egyes mesteremberek külön-külön is beszerezték Krakóból ipari szükségleteiket, erre mutatnak még: *a)* Reich Jakabot fölmentik Schnell Jakab azon panasza alól, hogy ő is tartoznék Krakóba (1490). *b)* Demeter és Vilmos kalaposok tartoznak Seydelman András krakóinak 13 frttal.

A céhek féltékenyen őrködnek, hogy ne hozzanak be idegenből tiltott módon árút. A vászonszövő céh tilalmat tesz azon bál vászonra, melyet Tóbiás Lőcséről idehozott. (1499.)

A posztókészítő-mesterek Mihály szabómesternél néhány posztóra tilalmat tesznek (1513).

Ügyeltek, hogy minden iparág csak a maga körében dolgozzék. Ilynemű céhviszályokból folyó itélet: A puskaagyat ne a lakatosok, de az asztalosok készítsék (1510).

Az öv vagy tüsző-gyártók a szíjgyártókkal keveredtek viszályba (die Gurtler mit den Rymern). Jött a tanács elé a gurtler céh, hogy a szíjgyártók mesterségökbe avatkoznak, amiért tönkre kell menniök. A tanács becsületes embereket bízott meg, hogy békítse ki őket. De nem lehetett, újra jöttek, hogy az Isten és az igazság nevében határozatot hozzanak. Meg is kapták a tanácstól az ítéletet. A szíjgyártók ne csinálhassanak fonott «gurtelt, schrottergurtelt, heller gurtelt und die breyten huzarischen gurtelt» selyemmel varrva, amit emlékezet okáért ide írtak. (1516.)

Nem igen szívesen szaporítják a céhtagok számát: János kalapos debreczeni régen pereskedik a kalapos céhhel; a tanács sokszor tárgyalt e céhtagokkal, hogy vegyék be, de nem akarták. Most így ítél a tanács: János folytassa mesterségét, a maga módja szerint csinálja a kalapokat, ahogy tanulta, de a többiek munkájába ne avatkozzék. (1510). Érdekes, hogy a tanács a céhhel szembeszállt és hogy valami különös (magyarfajta?) kalapról van itt szó.

A céhek önzésével szemben lép fel a tanács 1523-ban is. Ugyanis elrendeli, hogy Mihály nyereggyártómestert a satlercéh mestereinek panasza ellenére vegyék be újra a céhbe és őt tiszteljék, mint rendes, kielégítő mesterét kézimunkájának (richtigen, genugsamen) s fáradságáért és költségeért, miket levele elhozására fordított, a többi mesterek, akik bepanaszolták, elégítsék ki őt. Később Mihály mester azt is elnyerte, hogy felvegyék a céhbe.

A mészárosok együtt bérlik a város mészárszékeit, s ők is szedik be a bért az egyes mestereken. Ezért tesz a mészároscéh tilalmat Ungváry Lackóra a mészárszékére fizetendő bérért. (1499.)

Mikor pedig a mészárosok igen önzően jártak el, elvették tőlük a mészárszékeket. Erre mutat a következő ügy:

A tanács és a község elé jöttek Grossel János, Lumnicer Jakab, Rorer Wolfgang és Thörök János, a mészárszék öregei, kérni a maguk és társaik nevében, hogy a mészárszékeket valami méltányos bérért újra adják ki nekik, melyet a mult évben bizonyos okokért elvettek tőlük, nevezetesen mivel a

mesterek a többszöri intés dacára egy phenigért egy phembert nem adtak a szegénységnek, hanem nyomták a szegenységet, pedig kérésökre a tanács majd minden évben elengedett a bérből. Határozat: Tekintve kérésüket és hogy megbánták, a cehet és a mészárszéket visszaadják nekik, adjanak évenkint 100 frtot és szombaton a piacon szabad vásáruk legyen, akik a vidékről húst hoznak be. A fyrmeisterek nézzék meg, hogy jó húst hozzanak be. A szegénységnek egy phenigért adjanak egy phembert és ne kössenek egyezséget a szegénység megrontására. Ezen és a többi céhszabályokat tartsák meg. S ha valami bajuk lesz, jőjjenek orvoslásért a tanácshoz. (1512. ha valamely mester elégedetlenkedik ez ítélet miatt?)

A legények is perlekednek mestereikkel. Úgy látszik a szíjgyártómesterek segédeikkel 1507. viszálykodtak s büntetésből közösen elhatározták, hogy nem fizetik ki őket. De a legények a következő ítéletet kapták: A szíjgyártómesterek a segédeknek fizessék meg heti béröket, de ne a közös pénztárból.

Gondoltak a legények arra is, hogy a mesterek őket ne helyettesíthessék inasokkal: 1509-ben a kovácslegények panaszára a tanács kimondja, hogy a mestereknek a régi szokás szerint («nach alter gewonheit») csak egy inast szabadjon tartaniok.

Mesterlegények mesterükön többször nyernek egy-négy frtot.

Egy pintérlegény egy pintéren két f. lydlont (napszámot) nyert, két nap alatt fizetendő. (1519.)

Egy szíjgyártólegény egy rokkot nyert a mesterén, három nap alatt fizetendő.

Egy kovácslegény Jakab kovácsnén 14 heti bért nyert.

A céhek arra is gondoltak, hogy egyik mester a másik rovására meg ne gazdagodjék, korlátozta tehát a termelést. A timároknak meghagyták, hogy egy se készítsen több, mint négy ascher leder-t (négy hamu = négy kád bőrt), hogy szegény, gazdag egyaránt megélhessen. (Von wegen der gerber dy Herren des rots haben den gerbern befollen, keyner, zwischen in über 4 ascher leder machen schollen of das einyder bay dem anderen armen und reichen sich auf halten scholl 1511).

Bader céh is van: «Der bader céh» til. tesz Gergely falábunál lévő hét frtra, ki a Lenárd-utcában lakik. (1513).

A céhek életében a viasz sokat szerepel: A suszter-céh a Prausz Istvánnál lévő viaszra tesz tilalmat.

7. Kassai kereskedők.

Kassát kedvező fekvése kezdettől fogva előmozdította, hogy jelentékeny kereskedő várossá fejlődjék. A Kassa fölött hirtelen emelkedő hegyvidéken az alföldi szekerek már nem járhattak. Itt cserélték ki tehát terményeiket a felvidék áruival. A szepesi és gömöri ipari és bányavidék ide vezetett. E természetes előnyt a királyi kiváltságok is fokozták. Róbert Károly 1319-ben (Aba-) Újvár és Zemplén megyékben a Tiszáig és Sajóig és egész Beregmegye határáig örökre felmenti «kassai vendégeit» minden vám fizetése alól. Nagy Lajos Szentháromság (Szent Mihály napi) vasárnapjától számítva 14 napi országos vásárt enged a városnak (Szent Mihály napi vásár) oly szabadalmakkal, amilyenekkel csak a budai polgárok és vendégek bírtak. A vásárra jövők sem vízi, sem száraz úti vámot nem fizetnek, magukkal hozott javaik vásáradó alá nem esnek és szabad adás-vevés tárgyát képezik. Az illető kereskedőket pedig a vásárt megelőző adósságaik és kihágásaik miatt sem személyökben, sem javaikban letartóztatni nem szabad. (1347.)

Nagyfontosságú kedvezmény volt az ugyancsak 1347-ben kapott ama kiváltság, hogy az árukkal rakott kocsik Kassától akár lefelé, akár fölfelé induljanak, itt vásár tárgyai lehetnek. 1361-ben pedig az Orosz- és Lengyelországból, valamint melléktartományaiból jövő árúkra egyenesen árúmegállító jogot nyert, miáltal az éjszakkeleti kereskedelmünk központjává lett Kassa. Nem jelentéktelen volt Nagy Lajosnak azon rendelete sem, mellyel az erőszakoskodások ama korában a kassaiak árú- és személybiztonságát védte meg: a kassai kereskedők letartóztatását három márka bírság alatt eltiltotta s kimondotta, hogy ellenök bárminemű követelést csakis Kassa város hatósága előtt lehet érvényesíteni.

Zsigmond is sok segítséget nyert Kassától, tehát ő is kedvezett kereskedelmének. Második — az Erzsébet napi — vásár tartására adott neki jogot. (1392.) Majd örök időkre kimondja, hogy akár bel-, akár külföldi kalmárok által Kassára hozott árúk tekintetében mindazon szabadságok, szokások, kedvezmények, jogok és engedmények illessék őket, melyekkel a budaiak bírnak. Továbbá, hogy a kereskedők, minden kivétel nélkül, a hazaiak épúgy, mint a külföldiek, bármely vidékről

is jönnek áruikkal, de különösen, ha Erdélyből vagy Várad és ennek környéke felől hoznák árúcikkeket, minden vonakodás nélkül Kassán letenni és eladni kötelesek és innen akár titkon, akár pedig nyilvánosan elvinni ne merészkedjenek, mert különben a város javára lefoglalják. Valamint azon árúkat is, melyeket a királyi parancsot kijátszva, nem a rendes, Kassa felé vezető úton és nem Kassán által szállitanak. (1399.) E rendelettel Kassa a középkorban oly nagyfontosságú árúmegállitó jogot kapta meg. Pár év mulva (1402) azonban egy új rendelet ez árúmegállitást csakis a külföldi és az erdélyi kereskedőkre nézve tartotta fenn.[1]

Ily kedvező körülmények közt nem csodálkozhatunk azon, hogy Kassának oly nagy számú kereskedő osztálya volt[2] és hogy az ország eddig ismert legrégibb céhlevelét 1446-ban itt találjuk, melyet 1475-ben egy új céhlevél követett.

A tilalom-könyvben (Stadtbuchban) szerepel **Aman Pál** céhtag, városi tanácsos (1507). Bényén szőlője volt (1504). Ő és felesége, Zsófia asszony megvette a néhai Goldannutné házát s érte Molner Gergelynek és nejének, Dorottyának megfizette a 300 frtot három részletben (1498). De 1507-ben több dolgot el is ad, így a Folgasz-utcai — a Tóbiásnéé mellett lévő — házát Vogelweider Stencelnek, ki ki is fizette. Majd feleségével Benignával (második felesége) együtt Molner Gergelynének eladja a reichcromban lévő cromot (a nagyobb kereskedők árúházában lévő bolti helyiséget) a középső ajtó mellett, a felső sarkon, napkeltével szemben, mely egykor Klementin asszonyé, mostani felesége, Benigna, anyjáé volt. Néhány tilalmat is tesz és pedig: Garay Péter árpájára (gerstl) adósságért (1507). Továbbá Spitzer János testvére, Jeromos javaira (1508). Glaser Miklós javaira (1525). Előbbi felesége (Zsófia) is tilalmat tesz testvérére, Scheutzlich Jánosra (1499).

[1] Hajnik: Adalékok a magy. ker. tört.-hez I. Kassa. Századok 1868. 145. l.

[2] A kereskedő céhkönyvet (1446—1553) ismertette szerző Magy. Gazdtört. Szemle 1903. évf. 342—52. l. s összeállította az ekkori kereskedők névsorát. A tilalomkönyvből a névsor alapján írtuk össze a kereskedőket és ügyeiket abc rendben olyformán, hogy minden, a céhben szereplő névhez odatettük, hogy a «céhtag». Az első ker. céhleveleket Kemény Lajos közölte a Gtört. Sz. 1898. évf. 31. l. és 1897. 190. l. Magyar fordításban a szerző a Keresk. Szakokt. 1902. évf.

Hogy pedig viszály ne legyen, 1507-ben végrendelkezik, van háza, melc-(sörfőző) háza stb., amiket feleségének és testvérének, Jánosnak hagy.

Ambrozius céhtag Griger Péterre tesz tilalmat (1497).

Apotheker Bertalan céhtag, több ízben céhelőljáró volt. Azonos az alábbi Cottmann Bertalannal. A kassai dómban 1516-ban a Mettercia oltárképes állította fel, melyen az akkor viselt ruházatban maga is látható. Tilalmat tett Weichardt Erasmusné, Anna asszony javaira, de ami urától maradt s tilalom alatt van és atyjának, Ferber Györgynek javait nem tiltja (1498). Pál pintérnél 24 kufenre (kupára, 1522). De ő rá is tesz tilalmat Helbig János (1500). Leánya pedig a steincromot (kőboltot) eladja Geulch Mihálynak (1501).

Bartók Péter céhtag Kayszerinnére tesz tilalmat 100 denárig és 6 denárig, majd Csonka Lőrinc gyermekeinek nevelőjére 1½ frtig (1497).

Brechtel Péter céhtag Schwáb Jánosra 110 frtért (1507).

Bogner Miklós előbb íjgyártó volt, majd kereskedő lett. Végrendeletében hagy 326 frt ára posztót, és pedig körtuchtot (kurball), mostrirert, pernischt, kichescht, mechlischt, neuheuszert, pröckischt; 691 frt ára gabonát (1495).

Cottmann Bertalan céhtag és céhelőljáró (1495). Mint apothekarius egy steincromot (kőbolt) vett Zimától (Symától, 1477). Háza van a Faulgassén a kapunál (1494). 1496 körül roppant sok ügye van, minden lapon több is, hol ő tesz tilalmat, hol reá tesznek. Tilalmai: Brechtel Péter javaira 90 frtért (1489). A következő évben megismétli, megmondván, hogy mádi szőlőjét tilalmazza. (Ugyanekkor Glatz Tamás és Trinkausz Jeromos is tilalmat tesznek javaira s e szőlőjére). Cottmann tilalmazza Thornay Benedek borát, mely a Malom-utcai pincéjében van (1494). Tartozik is Cottmann többeknek (1490-ben): Molner Gergelynek, Weikhardt Jánosnak egy steincromért. Geulch Boldizsárné tilalmat tesz javaira. 1494-ben Burghardt apotheker tilalmat tesz rá 10 frt és 9 d. ára kassai vászonért (kaschauer leymet). Továbbá Zimmermann János igéri, hogy Cottmann helyett megfizeti a 100 frt adósságot Noszner Pálnak.

Dominik Venczel (kereskedő?) kassai lakós adósa Koch János kolozsvárinak 683 frttal viaszért (?) és borért

(1464). Adósa Beer Pál és Kletner János krakói kereskedőknek 1013 frttal (Kletner segédjét Jakabnak hívják), Dominiknek Telkibányán bányája van (1470).

Ferber Györgynek (céhtag, 1486—7-ben bíró) nemes Kovács István uram 1489-ben átadott 500 arany frtot megőrzés végett és amikor kérte, nem adta vissza. A tanács ítélete, hogy amig nem adja vissza, javai zálogul szolgáljanak. De még ugyanazon évben a Kovács sógorának ez adósság fejében 100 arany frtot átadott, még maradt 450 frt (kamattal?). Ugyancsak ez évben a tanács előtt kijelenti, hogy fiáért, Jánosért 156 frt adósságot kifizet Forszter György hátrahagyott özvegyének, Katalinnak, jelenleg Gafram Bernátnénak. A további 300 frtra nézve pedig fia, János kéri, hogy tíz év alatt fizethesse meg. Fizet is ez évben 33 frt 33 denárt. 1496-ban Ferber György esküt kér Kölni Henriktől, hogy nem adósa, majd Schwarcz Pálra tesz 14 frtért tilalmat.

Fia, **Ferber János** 1493-ban nyert polgárjogot, fizetett érte 1 frtot. 1522—3—4-ben biró. Krakóiakkal és iglauiakkal is összeköttetésben volt, Wogel Márton krakóinak sógora, járt Budán is. Szőlője, majorja, szántóföldje volt és háza a Ringen. Elég sok tartozása volt: Lambacher Jeromos tilalmat tett rá (1493). Schillinger Kristófnak igéri, hogy a 300 frtot részletekben megfizeti s addig kamatot ad (1496). A meghalt gönczi papnak tartozott 136 frttal (1496). Javaira Geulchen Boldizsár tilalmat tett (1496). Majd szőlőjére, majorjára és szántóföldjére tesz Kascher Márton (1499). Hasonlókép Kükelbrecht is 97 frtig tilalmat tesz Ferberre (1512) és már a következő évben bányamunkára 81 frtot kér Kükelbrechttől. Groszmann Miklós iglauinak 233 frttal tartozik. Két részben fogja megadni, szent Miklóskor és szent Mártonkor Budán. Elzálogositja a Ringen, a Seypner Pálé mellett lévő házát, amelyben lakik. Ha nem adja meg tartozását, e házat Groszmann eladhatja s ha nem volna elég, egyéb javait is eladhatja (1513). Atyja is követel rajta, azonban ez alól fölmentik (1525). De viszont neki is vannak követelései s ezekért tilalmat tesz: János fuvarosra 2 frt 78 denárért, Schneider Mihálynéra 2 frtért (1496). Beutler Jánosra 5 frtért (1499). Majd Lipiczky Pállal együtt Wasserbauch Péter fiára, Jánosra és gedig atyjáról maradt összes javaira 1 frtért, melyet neki adtak, hogy urának «vor (für) eine harnesz» adja át (1525). 1513-ban sógora,

Wogel Márton krakói helyett tilalmat tesz Richter Zsigmond minden követelésére Opitzer Jánosnál és feleségénél.

Fogelweider Stencel tanácsos szőlőt vesz Kirschner Gáspár mestertől és a város mellett a Rotenbergen, mely szőlő azelőtt Zabranczi Jánosé és Moldner Jánosnéé volt. Kertet is vett — s ki is fizette — Thorner Istvántól, mely a Csermelyben az eladó majorján alul volt (1509). A Folgasz-utcán lévő házát (a Tóbiásé és Satler Pálé közt) átengedi Molner Gergely házáért, mely a Főtér (Ring) napnyugati oldalán a Seypner Pál és Glatz Tamásné Dorottya asszony háza közt van. A cserére 300 frtot fizet, melyből 200 frtot rögtön letesz, a többit is még az évben kifizette (1509). Többször tesz tilalmakat szabókra adósság miatt (1508). Szolgája, Mihály pedig Wallner Jakabra (1509), majd ismét Mátyás nevű szolgája Brechtel Péterre adósság miatt (1513).

Fia, **Fogelweider János** 1529-ben céhtag. Az anyja ő általa tilalmat tesz Kitliczre, de mivel ez beteg, az összeget nem tudja (1513). A fiú és anya tilalmat tesznek Kurimur javaira 800 frt adósságért (1525).

Említés van **Fogelweider Lénárdról** is, ki titkon tilalmat tesz F. Stencel házára és örökségére 600 frtig (1514).

Gábriel György céhtag 1495—6—7. 1502—5—6—7. években bíró, (családja később nemes és földbirtokos lett Abaujban) és neje szőlőjüket elzálogosítják Czimmermann Jánosnak 100 frtért, akkorra ígérik a fizetést, amikor a kereskedők, «amint szoktak», Váradról hazajönnek (1489). 116 frtért eladja reichkrómját, mely a Görtler Mátyásnéé és Brechtel Jánosnéé közt van (1491). Kis Vince kassai nemessel osztozkodik néhai Sommer Ágnes és Nagybányai Márton ötvös hagyatékán: házon, szőlőn, réten, majorságon, halastavon, olvasztókemencén, malmon stb. (1498). Úgylátszik, 1509-ben Gábriel György meghalt és sok adóssága volt, mert valósággal megrohanják javait tilalmakkal: Burghardt György, Günther Mihály, Greff, Morgner, Osvald, Fülöp presbiter, Dorholcné, Katalin, János maurer, Kükelbrecht Mihály, Richter Zsigmond, Ungvári László. Kukelbrecht a Siebenburgnénál lévő ékszereire tesz tilalmat, Lumniczer Jakab egy szántóföldjére, mely a Kukelbrecht és Dorholcnéé közt van. Tilalmat tesznek még: Buchwald János boroszlói, Goldschmiedt Antal, Conrad apothekárius, Margit asszony, Beneschné végrendeletének végrehajtói, Henrik

mester prædikátor. Később Thurzó György krakói és a Bruderschaft (kassai ker. társ.) is adósság miatt (1511). De a Gábriel özvegye, Ilona is igyekszik a magáét biztosítani, tilalmat tesz is 2,000 frtig (1511).

Fia, **Gábriel János** is rendezi apja ügyeit: Puchwalt Bálint boroszlói nyer rajta 26 frtot, mely összeget atyja javaiból fizesse ki (1509). Apja adósságáért és 150 frtért a Kundjaton fekvő Czaczer nevű szőlőjét átadta Dorholcznénak, Katalinnak (1516).

Geulch Boldizsár céhtag, felesége a Weikhardt János leánya, kire Blau György 40 frtért, Krompholz Miklós 20 frtért tilalmat tesz (1493); de az asszony is tesz tilalmat Choff Péterre (1497). Geulch Boldizsár egyik testvére, Borbála, Krompholz Miklósné (1515), a másik Laczkó, ki 10 frt 60 denár követelését Boldizsárra ruházza (1497).

Göbl Tamásnak Nagybányán bányaművei vannak, Kassáról nősült Czotmár (Szatmári) Ferencz leányát vette el. Aachenbe zarándokol (l. az egyházi ügyek közt). Néhány ügye előfordul: reá tilalmat tesz Cromer Márton 50 frtért, Róth Boldizsár 1,100 frtért (1491). Viszont ő Cromer Mártonra 32 frtért (1491). Schillinger Kristófra 70 frtért (1496).

Gönter (Günther) Mihály. Egyike volt a középkori Kassa leggazdagabb kereskedőinek. Sziléziából, Schweidnitzből költözött be, fivére ott is maradt. Végrendeletében ingatlanain kivűl 20,899 frtról intézkedik. A kassai dómban Mária látogatása oltárát, képpel, szobrokkal ő készíttette. A dómban temették el, hol sírköve fenn is maradt, most az Orbán-torony oldalfalába van beillesztve. Kassabélának harangot öntetett, a dóm nagy tornyába órát helyeztetett el. A város tanácsosa is volt. Az alfölddel, Debreczennel, Nagyváraddal kereskedett és Lengyelországgal, Újszandeccel, Krakóval. Magyar szolgája Keyszer György volt. Leánya Unger Károlyhoz megy férjhez, s hogy az általa vitt vagyonon az édes és mostoha gyermekek ne viszálykodjanak, följegyzik a vagyont: szőlőt 16 frt értékben, készpénzt 36 frtot, egy házat (16 frt), egy 100 frtos ház $^{1}/_{3}$ részét, 33 frt 400 dénárt s egyebeket, ruhákat 120 frt értékben. (1493).

Gönter Zimmermann János özvegyét, Margit asszonyt veszi el és Zimmermann többrendbeli adósságát kifizeti (1508). Nevezetesen: 1. Greff Mátyás tanácsos és városi fizető úr

előtt 300 frtot lefizet pénzben a szepességi csütörtökhelyi szt. László kápolna alapítvány kezelője részére, mely összeget e kápolna kamatra adott Zimmermannak. A tanács át is adta a kápolnának a 300 frtot egyéb pénzekkel együtt, melyeket szintén a kápolnától kapott, s most Thurzó György krakói tanácsosnak adott át.

2. Zimmermann krakói uraknak tartozik 874 frttal, mely összeget néhai Schmidt Lénárd igért fizetni. Most ez adósságért Greff Mátyás leköti a Walner Jakab és Kis Vince közt levő házát, a zombori hegyen lévő szőlőjét. (Bizonyosan özvegy Schmidtnét, Dorottyát, Greff veszi el.) Günther azonban barátságos szerződésre lép a krakói urakkal s így Greffnek és feleségének, továbbá Schmidt Lénárdnak és saját gyermekeinek vagyona felszabadul a kötelezettség alól.

3. Zimmermann özvegye, jelenleg Güntherné, az előbbi férje adósságai és a zombori szőlők megművelése miatt Karl Miklós krakói tanácsostól 91 frtot kölcsönzött. Most Günther ezt is kifizette.

4. A szent Erzsébet templom részére is megfizette Zimmermann helyett a 60 frtot Ladner János templomatyának. S így minden ki van fizetve.

Bló György krakói is kéri Günther Mihály tanácsostól a 110 frtot, mellyel a meghalt Zimmermann János adósa maradt. Günther azt felelte, hogy Bló mutassa meg, hogy ő (vagyis Günther) tartozik neki. Sőt Zimmermann javai között sincs sehol felírva, hogy adósa volna. Ítélet: Bizonyítsa be Bló, hogy Zimmermann adósa maradt (1514).

1514-ben Günther Mihályné, Margit asszony (előbb Zimmermanné) meghal, rokonait Zima Jánost, Jakab Döbricert (von Ofen), Paul Lippiczkit és Péter Róthot a végrendeletből kifolyólag Günther kielégíti, amiért fölmentik őt.

1516-ban maga Günther is meghal.[1] Ekkor Günther Szaniszló Schweidnitzről, Günther Lőrinc fia, a maga és atyja nevében a tanács és többek közt Stal Kolozs és Goldschmidt Máté krakói polgárok jelenlétében kijelenti, hogy Günther Mihály hagyatékára minden jogát fenntartja. Tartsák meg végrendelete rendelkezését s e nyilatkozatot jegyezzék be a könyvbe is.

[1] Végrendeletét közölte szerző a Keresk. Szakokt. XV. évf. 403. l.

Végrendeletében Günther Mihály szolgájának, Keyser Györgynek sok évi hű szolgálatáért kassai házát és zombori szőlőjét hagyta, most Keyser kéri, hogy adják át neki. Amit meg is tesznek, de ő hajtsa be az adósságokat és fizessen ki mindent, ami a testamentumban van s adja át a testamentum végrehajtóinak (1516).

A testamentum végrehajtókul Kukelbrecht Mihály, Lippiczky Pál tanácsnokok és Greff Mátyás választatott meg, s 1523-ban elszámolnak, hogy hogyan hajtották végre, fölmentik őket. 26-ban még egyszer elszámolnak s fölmentik őket.

A Stadtbuchban Günternek nem sok tilalma és ügye van: Tilalmat tesz Kalmár Márton javaira adósság miatt (1510), Glazer Egyedre 96 frtért (1512), amiért — ha meg nem kapja — 1 évre 1 napra kassai házát és szőlőjét zálogba veheti (1514). A Weger Hanusz javaiból kezeire bízott ékszereket és pénzt Günter átadja, amiért fölmentik őt (1514).

Greff Mátyás. Zomborban szőlője van (1510), tagja az 1502—3-iki a kereskedelmi társaságnak,[1] melynek számadásait ő írja össze, 1510—11—14-ben bíró. Tilalmakat tesz Zimmermann Jánosra (1497), ismét rá és összes javaira 2 frtért, 1500-ban: a bérre, melyet Weikhardt Erasmusnénak, Annának, Péter lakója fizetne, Syb Bálintra 4 frtért. 1507-ben Richter Zsigmond javaira (1507) 1511-ben: Kitlic János néhány veder borára, melyek nála vannak, 1515-ben Gurtler Márton házára 32 frtért. 1519-ben Gerber Andrásnéra és Török Tamásnéra 1 h. kufen, (fél kupa) mèzsörre 11 frt 5 d-ért. 1523-ban Goldschmied Bernátra 24 frtért, 1527-ben: Lukács Kalmár javaira 132 frtért, 1527-ben Kejszer Györgyért, Lukács Kalmár javaira 160 frtért.

Grieger (Brieger) Péter. Fizetett néhai Weikhardt Erasmusnak 178 frtot azon házrészre, melyet neki odaítéltek, s mely néhai Weikhardt Jánosé volt, a főtéren (Ringen) Gabriel Györgyé és a Geulchin Boldizsáré mellett (1499). Grieger Péternek elzálogosítja tályai szőlőjét Weikhardt Erasmusné 33 frt értékben. (1499.)

Henkel János városi tanácsos (a Hendelek őse Csütörtökhelyről de = Donermark) valamint Czipszer Kelemen és

[1] Kerekes: A kassai kereskedelmi társaság följegyzései 1502—3. M. Gazdtört. Szemle IX. évf. 106. l.

Schneider Gergely kereskedők tanácsnokok is 1482-ben. 1497-ben a város néhai Henkel János házát 175 frtért eladja Rolwagen Györgynek, ki 1502-ig részletekben megfizette.

Herstein Péter céhtag néhai Silbiger Krisztné, Borbála asszonyra tilalmat tesz. (1509.)

Katus, Schneider Gergelyné, tagja a kereskedelmi társaságnak, férje 1495-ben a céhnek. 1511. táján Katus asszony sok apró tilalmat tesz. 1503-ban pedig Wasserbauch Péternére, majd Burghardttal s a többi urakkal Thorner István házára és javaira, termő boraira azon adósság fejében, amit Pestre menve csinált. (Talán ez az egész keresk. társaság ügye.) 1499-ben egy paraszttól esküt kíván, hogy nem maradt adósa 3 frttal. De neki is vannak adósságai: 1493-ban Breuer Jakab $4^{1}/_{2}$ frtért és Blau György 14 frtért tilalmat tesz rá. Hasonlókép Sprenger Urbánné 2 frt 40 denárért (1497), Siebenburger György 375 frtért. (1505.) 1497-ben esküt kíván tőle Gertler Ambrus, hogy anyjának nem maradt adósa.

Keyser (Kiszer, Keszer) György céhtag tilalmat tesz Schillingerre 10 frtért. (1522.) A város harmincadáért megszámoltatja a tanács, 125 frttal adós maradt s most megadja. (1525.)

Kis (Kys) Vince céhtag, Torner István javaira tilalmat tesz. Jómódú lehetett, mert ékszerei, pohara, gyűrűje, Szántón szőlője, rétje, majorja, reich-krómja és kaufkammerje volt a városé mellett. (1486.)

Kükelbrecht Mihály céhtag, a szt. Erzsébet-templom atyja, 1492—99-ig a kórház gondnoka volt. Számadásait Siebenburger György és Pénzverő Mihály tanácsnokok megvizsgálták és mindent rendben találtak. (1497-ben és 1499-ben). Mint a kórház gondnoka, tilalmat tesz Kalmár Benedekre 5 frtért. (1499.) Mint a szent Erzsébet-templom atyja a Tamás kurshner fia szerszámaira (werkgeczey) és javaira tilalmat tett (1525. ugyanekkor Hanes Kopperschmiedt is ugyanezekre 1526). Feltünő sokat volt biró, négy ízben ült a birói székben, mindannyiszor két-három évig, így: 1503—4., 1512—3., 1520—1., 1525—6—7—8—9. években, összesen 11 esztendeig.

A följegyzésekből úgylátszik, hogy szenvedélyes vagyongyüjtő volt. 1507-ben a várostól egy házat vesz 250 frton s ismét egy házrészt. Szabó Mártontól (magyarul írták be a nevét) egy szőlőt a «Határ» nevű hegyen a Hans Teberé mellett. Különösen igen sokat szerez 1521-ben.

Atyja valószínüleg Kükelbrecht János volt, ki özvegy Cromernét vette el feleségül. Mikor János meghalt, a tanács utasította Cromer Mártont és Kükelbrecht Mihályt, hogy a hagyatékban maradt ékszereket újra vegyék számba és osszák el a gyerekek közt. (1493.) E gyerekek közt volt Cromer Miklós, kit talán Kükelbrecht nevelt, s kivel 1509-ben, mint (mostoha) testvérével minden atyai és anyai örökségen megegyeztek: Kükelbrecht átadja Cromernek atyja házát, Heringer és Bader nevű szőlőjét, rétjét a Konrádon, hét kötél szántóföldjét és majorját. A fél melchaust (sörfőzőházat) s a másik feléért az 55 frtot, amellyel Weichman Lőrinc tartozik. Az aszalói Kerekhegyen levő szőlőt és a «Kussvels» szőlőt, 50 frtot, némi ékszert. A kis házra tartozik 34 frttal, a bényei szőlőre 40 frttal.

Azonban Cromer Miklós szegénységtől és egyéb nagy szükségtől kényszerítve bényei szőlőjét egy összeg pénzért testvérének, Kükelbrechtnek eladta, amint az a városi kiskönyvben 1511-ben be van jegyezve. Kükelbrecht azonban testvéri szeretetből és barátságból beleegyezett, hogy Cromer müveli s a gyümölcsből és borból előbb költségeit veszi ki, s ami megmarad, a fele Kükelbrechté. De ez évben Cromer a terméketlenség miatt nagy kárt szenvedett s a bányába is nagy összeg pénzt fordított. Elismeri, hogy fiatalsága óta, míg emberré lett, Kukelbrecht igen sok jót tett vele, de e szerződés neki és gyermekeinek nyakát szegi. Kükelbrecht kívánságára előhozták a város könyvét és megnézvén, abban semmi kárt nem láttak Cromerre, sőt kimondták, hogy Kukelbrecht csak akkor tartozik a szőlőt visszaadni neki pénzéért, ha akarja. (1521.)

Kükelbrecht tanácsos korában (1533-ban) panaszt tesz, hogy az ő szőlője mellett a Schwengel-brunnon a széplaki erdő felé egy puszta darab van s az ő és szomszédjai kárára egy szomszéd beültetni kezdi szőlővesszővel. A város négy tanácsost küld ki, akik megvizsgálták a dolgot s megállapították, hogy az egész mindig kérdéses terület volt. Megengedik az ültetést, de hagyjon útat Kukelbrechtnek és szomszédjainak, hogy azon venyigét, trágyát szállitsanak fel és le.

Kükelbrecht leányát Melczer András vette el (1533), ki a krakói egyetemet végezte, Pesten volt tanító, majd Kassán; itt jegyző és bíró is lett. Rokonságban állott Czotmár (Szat-

máry) György pécsi püspökkel, kinek a költségén tanult. (A Szatmáryak nevezetes kassai család.) A Melczer-család ma is él, báróságra emelkedett, gönci eredetű, az ottani német telepítvényből való.

Több tilalmat is tett Kükelbrecht: Farnach Endrére (1496) s később Landner Jeromossal újra és pedig 50 frtig (1499); Schmied Lénárdné nevében Zimmermann János ez évben termő összes boraira (1496), Ungvári Lackó javaira 40 frtig (1499); Zitt János, vagy Schotz krakói itteni összes követelésére adósságért (1512); Endre Kopperschmied mester házára és hámorára.

1497-ben pere volt Unger Gergellyel két kötél szántóföld miatt, s ő nyert. Amint Breisenstein Eliás felesége, Borbála meghalt, úgy egyeztek meg, hogy a hátramaradt javak: ház, bor, szőlő Kassán, a Kunrádon, a Zima Jánosé mellett és Aszalón, az erdő mellett, továbbá 1 ezüst pohár, 9 ezüst kanál, ezüst gomb, nagyrészben a gyermekek számára tartandó meg. 1522-ben Kükelbrecht ólomért tartozott Györgynek, Winter fiának 101 frttal, miért szántai papkereszt szőlőjét elzálogosítja. 1489-ben Cromer Márton Kükelbrechtné javaira tilalmat tesz, s esküt kér tőle, hogy 6 frtnál nincs több vagyona.

Kölni Henriket 1493-ban vették föl és pedig szigorúbb kikötéssel (l. a fölvételeknél). Pudleiner Achatius nagybányai papnak a testvérét vette feleségül, s e papnak tartozott 200 frttal, amiért vagyonát leköti. (1493.) Több tilalmat tett: Melk Menyhértre 100 frtért (1493), Kál Györgyre és Statschreiber Istvánra (1493); Haller János nevében Borbély Miklósra 36 frtért, mely Mihály nagybányainál van (1497); mint Thurzó György úr teljhatalmazottja Tóbiás javaira. (1513.) Sok baja van. 1517-ben a tanácsot és másokat is becsületében rágalmazott részegségben, a harmincadosokat is szidta, hogy közülök egy sem becsületes, hanem zsivány, rabló. Ezért a tanács előtt kérnek Scheutzlich János kir. harmincados és két tanácsos igazságot. Sok úr közbenjárására, ú. m. Henkel János püspökhelyettes, Gagyi Demeter abauji alispán, Szemere Mihály, Perémi Gábor, Beriszló veszprémi püskök és udvari emberei, Péchi Tamás Abaujm. adórovó (dicator), Balathai István vmegyei jegyző, Bernátfalvi Péter és András abauji szolgabírák, Kékedi András és számos kassai lakós kérelmére, egyezség útján úgy rendezték a dolgot, hogy akiket megsér-

tett, kérje meg őket, amit részegségében mondott, vonja vissza ezek előtt. Ha ezután, akár józanon, akár részegen ilyet mond, fejét veszti. 1520-ban sok kassai és vidéki tesz rá kisebb öszszeg erejéig tilalmat (meghal?). János nevű szolgája is adósságért ura javaira és bíróilag elismertetett, hogyha a halottal szemben levő követelését igazolja, vagy az asszonnyal kiegyezik, a tartozás 14 nap alatt neki kifizettessék.

Lambacher Jeromos céhtagnak Tarcalon szőlője van a Geülch Boldizsáré és Hasznos Tamásé között. Ezt tilalom alá teszi Briger Miklós szabó 40 frtért, 10 frtot most fizetett, a többit, ha megjön Nagybányáról. (Neustatról, bizonyosan a vásárról 1493.) Tilalmakat tesz Unger Gergelyre a tűz által okozott kárért (1493. U. e. Früstökkel Márton is Wallner Jakab ezüstműveire) Ber. Róth Boldizsár és Thorner István 100 frtjára (1496), Hoppay Péterre 2 frtért (1498), Rymer Péterre (1499), Schubert Jánosra 32 frtért (1500), Jackó Jánosra 34 frtért. (1500.) De Lambacher és felesége javaira is tesznek tilalmat, így Breuer István 21 frtért. (1489.) 1500-ban Lambacher Jeromos és Meczner János egy szőlő miatt perlekednek, két tanácsos kimegy megnézni.

Lében István kereskedő Kassán. (1465.)

Opitzer János, mint kassai bíró véteti magát a céhbe 1499-ben, 1500-ban céhelőljáró. 1491-ben tilalmat tesz Apotheker Bertalannál Cromer Jánosért, kinek egy brassói lakós tartozik.

Polkenhammer Márton 1524-ben nyert Kanengiszer Pálon 21 frtot, Briger Miklóson 1 frt 51 d-t. Molcz Simonon 13 frt 19 d., Gotperat Gergelyen 1 frt 80 d-t. Kalmár Istvánnét szabadnak mondják P. panaszától, mellyel ura a gesellschaftnak adósa volt. Polkenhammer keresheti Kalmár István javait, ahol tudja, ha a ez asszonynál nincsenek. 1525-ben nyert Hornich Mártonon 13 frt 81 d-t, Hanes Molczer 6 frt 50 d-t. 1526-ban Waltsagter Gergelyen 28 «Hülzert».

Richter Zsigmond. A kassai kereskedő-céh tagja, éveken át céhelőljáró, fürmender. 1492-ben kap polgárjogot, fizet érte 2 frtot. Atyját Jakabnak hívták; s atyja testvére Julianna, Zauermann Györgyné volt. Az apjukról rájuk maradt örökségen osztozkodnak, azonban Zsigmond adja meg Zauermannak a 200 frtot, mellyel apja tartozott. Vagyonos ember, háza és szőlői vannak. De sok a baja. 1494-ben Peschel Már-

tonné esküt kér tőle, hogy Beutler Miklós fiát meg nem lőtte. Különösen a krakóiakkal áll összeköttetésben, kik folyton követelnek rajta nagy összegeket.

Így Boner János krakói tanácsosnak és társaságának 2000 magyar frttal tartozik aranyban, miről írást is adott, melyben leköti minden itt és a vidéken levő javait, amelyekből először is ezeket elégítsék ki, ha meghalna vagy nem fizetne. Boner helyett Prendler Antal krakói tanácsos volt jelen az egyezségnél. (1508.)

A következő évben (1509) újra egyezkedik velök a tanács előtt a 2,000 magyar frt miatt s amint már előbb is beírták e könyvbe, most is beírják, hogy megfizeti és zálogba veti a Ringen levő házát, mely a Kis Vincéé, Katus asszonyé és Wasserbauch Péternéé között van; továbbá minden ingó javait, tályai szőlőjét a Hasznost és Palotát és Szikszón a Némethegyen lévő szőlőjét.

De a következő évben is (1510) újra egy év és egy nap határidőt kap Boner szolgájától és meghatalmazottjától, tiszteletreméltó (ersamen) Endresz Fogelweidtól, ki Kassán járt.

Úgylátszik, törlesztgetett meglehetősen, de még 1511-ben is tartozott. Hosszú bejegyzés beszéli el tehát, hogy zálogba vetette Prendler Jakab, Boner János krakóinak és az ő társaságuknak (gesellschaft) javait, házát, mely a néhai Kys Vincéé stb. közt van, ingóságait, szőlőit. Később szolgájuk és teljhatalmú megbizottjuk is zálogba vetette és ítéletben kapta. Most évek mulva már véget akartak vetni a dolognak, 1,700 frt adósságot számoltak össze s 700 frtban tályai szőlőjét és házát átadja nekik, a többi összeg fejében pedig tilalmat tesznek javaira.

Időközben 1509-ben nagy számadása van Jorg Blóval is. Két tanácsos előtt számolnak össze, de Richter panaszkodik, hogy a vételnél Bló nagyon nagy árakat számított. Ítéletül kimondják, hogy a már előbb megítélt 500 frtot és a mostani új összeszámolás alapján ehhez veendő 155 frt 80 dénárt, összesen 655 frtot és 80 d-t, ami a könyvekben van, Richter pénzben és aranyban fizesse meg. De Bló bizonyítsa be, hogy nem «übersatzolt». Nemsokára ezután a tanács előtt megegyeznek: az 565 frtot magyar aranyban és a 120 frtot magyar pénzben Richter fizesse meg, úgy hogy évenként háromkirálykor 200 frtot aranyban adjon. Nagyobb biztonságért összes

borát, szőlőjét és Tóbiásnál lévő követelését úgy leköti, hogy ezekhez senkinek joga ne legyen s ha a kitűzött napot nem tartja meg, Bló ezeket elvehesse.

Richter 1511-ben is adós, de ekkor már szigorúan lépnek fel ellene: fizessen szabad javaiból Bló György krakóinak vagy elzárják («aber get in gefenknisz»). Első említése ez e könyvben az adósok börtönének. Szigoruságra mutat, hogy ily előkelő embert is ezzel fenyegetnek. 1510-ben fürmender (szószóló).

Úgylátszik, hogy e fenyegetésre mégis csak megfizette, mert 1514-ben Glacz Joszt krakói helyett tesz Bló György tilalmat Richter javaira, két és félszáz frtért. 14 nap alatt kifizetendő. Újra megújítják 14 napra, mely után addig tarthatja Richtert fogságban, míg akarja.

Zith János krakói is tilalmat tesz Richter összes javaira 1510-ben. Hasonlóképen adósa Stenzel Crupeknek, Crupek Péter fiának is, de nem tesz eleget. A megítélt 14 nap eltelvén, újra kimondják, hogy minél hamarább fizessen.

A következő évben (1511) határoz az adósságokban a tanács; Richter javaiból először Zith János krakói elégítse ki magát, de mutassa ki, mikor tette a tilalmat s mennyi a követelése Utána Crupeck Kuncz elégítse ki magát. E két követelő és Richter így egyeztek meg: Crupeck az összes szikszói Némethegyen lévő szőlőből elégitse ki magát, a többihez ne nyúljon, ezeket egy év és egy napra $375\frac{1}{2}$ magyar frt tartozás fejében zálogba veszi.

1512-ben Zith János, Richter borára tesz tilalmat, ha Crupeck nem akarná elvenni, utána ő jőjjön. Ugyanezen évben kimondják, hogy Crupeck Péter krakói Richter házából, mely a Günther Mihályé és Panczer Wolfgangé között van, bármikor kielégítheti 400 frt követelését. Még 1513-ban sincs rendben e tartozás, mert a zálogot megújítja Krupeck Konrád.

Vagyonszerzéséről csak egy földjegyzés szól: 1505-ben Seypner Páltól szőlőt vett 120 frtért «an purgback«, 1507-ben 18 frt híjján meg is fizette.

Pereskedésének sok nyoma van: Richter Zsigmond és Steinborn Benesch fürmenderek egy hermelin miatt perlekednek. Richter 14 nap alatt tegyen esküt, hogy sem a pénzt, sem a 18 frt «czemcz» hermelint nem vette át, s ekkor a társaságot a hermelinnek árával elégitse ki. (1507.) Úgylátszik, ez ügyből kifolyólag ékszereit is lefoglalták. Megítélik Richter-

nek, hogy ékszereit, amik a tanácsházon vannak s miket a gesellschaft nem akart neki visszaadni, most adják vissza. (1508.)

Perei még: Richter Zsigmondnak ítélik a bál posztót, melyért Wasserbauchhal pereskedik. (1507.) Richter esküt kér Kalmár Mártonnétól a 23½ frt és a 4 frt sáfrány miatt. (1512.) Felesége helyett Opitzer Jánoson 46 frtot nyer. (1512.) 1495-ben kimondja a tanács, hogy a néhai Ruszdorfer János sarokházát, mely a Tyrbach Miklósé és a Geulchnéé közt van és a miasszonyunk kolostorába vivő út van mellette: elveheti azon 95 frtért, mellyel felesége, Borbála tartozik neki.

Tilalmat igen sokat tesz: Cromer János javaira 32 frtért (1492). Kromer Kelemenre (1493), Scopinné leányára, Katalinra (1494), Trinksausz Jeromosra (1494). 1496-ban: Eisner Miklósra 34 frtért, Neusznernére 6 frt 21 denárért, Weinkhardt Erasmusra 7 frtért, Zotmannéra 8 frtért. Weisz Mihályra 39 frtért, Brechtel Péterre 2 frtért.

1497-ben Blau Györgyért Zimmermann összes javaira nevezetesen, amikkel Tóbiás társaságában bír. Schillinger Frigyesért is ugyanarra. 1508-ban Küncses Ambrusra 25 frtért, 1510-ben (ekkor fürmender) «Kalmár Lőrincre» (igy magyarul írva) adósságért. Továbbá, Müncer Jakab összes javaira. 1511-ben megújitja Tóbiás összes javaira tett tilalmát, 1513-ban Kitlicz János összes javaira 150 frtért.

Ezeken kívül is van még több kisebb tilalma. De vannak neki is terhei és tartozásai. Boner János krakói tanácsosnak és társainak tartozik 2,000 frttal. (1508.) Zith János, krakói tilalmat tesz javaira (1610). Stencel Fogelweider kassai polgár tilalmat tesz rá János «von Sant Gallen» helyett. (1510.) Ferber János krakói sógora nevében tilalmat tesz «6 halbe kuffen lantwein»-ára. (1510.) Krupeck Péter krakói, Richter házából, mely Gunter Mihályé és Pancer Wolfgangé között van, bármikor kielégítheti 400 frt követelését. (1512.) 1513-ban: Weigl Márton krakói tilalmat tesz rá 18 frtért; Henrich von Kollen Richteren nyer 4 frtot. 1514-ben Bló György krakói tilalmat tesz javaira, Glacz Jost krakói helyett 250 frtért.

Rotgisszer adós Hartwick Bertalannak 28 frttal. (1489.)

Rüszdorfer János céhtag 5 évig volt bíró: 1479—80—88—89—90, esztendőkben. Tilalmat tesz 1489-ben Melke Malkhiasz javaira 200 frtért és kamatjaiért, Schlosser Mihály javaira

16. Nagy Jánosnak, mint szolgájának javaira 12 frtért. 1490-ben Fillach János nővérére, Márthára, eperjesi lakosra, 1491-ben Steinmetz Vendel borára. Göbel Tamásra 100 frtért, ismét erre ő és Péter doktor 2,000 arany frtig.

Róth Boldizsár Döbritzer özvegyét, Margitot vette feleségül hat gyermekkel. Kapott vele egy házat a mészárszék mellett, egy melz-(sörfőző-, maláta-) házat, 4 ezüst poharat, 10 kanalat. Reichkrómot a krómház közepén, egy oldalról Richter Jakab, más oldalról Kremnitzer Bálint a szomszédja. Majort, melynek szomszédja Gábriel György és Czotmár Ferenc, négy kötél szántóföldet, hol Czotmár F. és Schnell Elek a szomszédjai. Ismét hat kötél szántóföldet, szőlőt a Hagymás Györgyé mellett, rétet a Ferber Györgyé mellett. A házát, sörházat, présházat, reichkrómot, szántóföldet 1,816 frtért eladja, de ebből 516 frt Döbritzer adósságára ment föl. (1486.)

Schad András tilalmat tesz: Greff Mátyás összes javaira, (1527); Keyszer Györgynél 32 tonna heringre, melyek Cesznákéi. (1528.)

Scheutzlich János céhtag, különféle állásokat tölt be, 1507-ben nótárius, 1515-ben és 19-ben bíró, 1516-ban tanácsos. A város által bérelt kassai és filiálei harmincad kezelője. 1513-ban a bevételekről és kiadásokról beszámol s egyszersmind írást is mutat be, hogy Váradi Pál altárnok-mesterrel, Péter veszprémi főtárnokmester helyettesével is elszámolt (kifizette a bérletet, 1516—17-ben is elszámol). Szolgái is vannak: Ambrus diák (1513) és Mátyás (1513). 1526-ban mint a szent Erzsébet-templom atyja tilalmat tesz Wasserbauch Péter javaira. 1505-ben a néhai Schwarcz János özvegyétől, Zsófiától a félmajort, a hozzátartozó rétet, szántóföldet megvette.

Több tilalmat tesz: Thorner Jánosra a kárért, melyet neki okozott. (1498.) Thorner Istvánra 4 frtért. (1599.) Árkosch György jószágára (1526), Kükelbrecht szolgájának, Máténak subájára adósság miatt, de előbb a város követelését kell kielégíteni. (1515.) Franc Bank javaira adósság miatt, bárkinél találja. (Kissé későbbi feljegyzés, hogy Scheutzlich László végrendelete szerint Franc Bank Sch. Jánosnak 27 frttal tartozik, amint Bank teljhatalmazottjával összeszámoltak. (1516.)

Planuk Mártonon 16 frtot nyert (1523), Polkenhammer Mártonon 19 frtot s többekre is tilalmat tesz. (1526.) De ő is

tartozik, így Slakker Erhart kromernek 50 frttal, amint azt Benesch tanácsos előtt elismerte. (1497.) Helbig János tilalmat tesz a Scheutzlichnak és sógorának, a Klein Endre fiának adandó pénzre. (1498.) Bornemissza Lajos pedig a Scheutzlichnál lévő lóra. (1526.)

Schmidt Lénárd Brechtel Péterre tilalmat tesz 4 frtig, vagy hozzon bizoyitványt Váradról, hogy a boltért ennyit fizetett. (1489.) A meghalt Schmidt Lénárd leányát, Roth Péter tanácsos veszi el. (1521.)

Scoppin Mártonné tilalmat tesz Reich István azon követelésére, mellyel neki Krisztuchió krakói polgár tartozik. (1489.) Reá tilalmat tesz Schwarc György, t. i. összes javaira, nevezetesen azon pénzre, melyet házáért Tarcytól kapott. (1849.) Scoppinnénak unokája, Kraydler Erasmus leánya, Katalin s ez fölmenti Opitzer János ezidei bírót Scoppinné végrendeletében jelzett adósságtól. (1499.)

Steinborn Benesch, vásárol az 1501—2-iki ker. társaságtól. 1497-ben városi tanácsos, ugyanekkor Ro.vagen Miklós gyermekeit tartja. Özvegy Zabranczy Jánosnét veszi feleségül, Margitot s ez asszony 1511-ben meghal. Több apró tilalmat tesz. Így: Kalmár Pál javaira, cromjára, s ami abban van 17 frtért. (1496.) 1497-ben Kayszer Gáspárné javaira, Pipinger Mártonra 15 frtért, Kelemenre 7 frt 60 denárért, Hutter Máté javaira 22 frtért, Schuster Kelemenre 10 frt 28 denárért. 1499-ben Hutter Máténéra 34 frtért és még kis összegekre 1501-ben is sok tilalma van.

A **Szatmári-(Czotmár-) család.** Kassa nevezetes német eredetű családja volt. Mátyás király nemesi rangra emelte. Először egy 1446. november 25-ikén kelt záloglevél említi őket, midőn Szatmári László Greniczer Margittól, egy lőcsei polgár özvegyétől 200 arany frtot vesz kölcsön s igéri, hogy míg megadja, évenkint 20 frt kamatot fizet. Biztosítékul a Kassa Fő-utcáján a László János és Woinlicher Józsefé közt lévő házát leköti. Már ő is tekintélyes polgár volt, fiai János, Ferenc és István még inkább emelkedtek. A városi kormányzó testületekben foglaltak helyet, Ferenc pedig két évig (1477—8) bíró volt. István fia, György pedig a krakói egyetem elvégzése után fokozatos emelkedéssel, Ulászló kancelláriai titkára, majd prépost, veszprémi püspök, kancellár, váradi püspök,

1522—24-ig esztergomi primás lett.[1] A kassai mai városháza az övé volt, ő ajándékozta a városnak. A Szatmári-család címere ez épület lépcsőházában a falbaillesztve látható ma is.

A primás atyja, Szatmári István, özvegy Czipszer Józsefnét, Anna asszonyt vette feleségül s három fia Miklós, István és György s egy leánya Anna született. Az atya azonban nemsokára, 1464-ben meghalt, az anya pedig ura régi üzletfeléhez Mülner Miklós kassai polgárhoz ment nőül. Egy 1470-iki följegyzés azt mondja róluk, hogy Czotmár (Szatmári) Ferenc kaufmannak Mülner Miklós és felesége Anna, Czotmár István özvegye jelenleg svedléri lakosok a kaufkammerüket átengedik adósság fejében.

Ez a Ferenc nevelte István gyermekeit s így a későbbi primást is. Tanácstag és kereskedő volt, malma is volt, melyet schreibermühlének neveztek. (1472.) A harmadik testvér, János is meghalt 1467-ben, adósa maradt Kletner János krakóinak 195 frttal. (1467.) A tanács kimondta, hogy örökségéből elsősorban özvegyét, másodszor Thurzo Mártont (illetőleg megbízóját, Thurzó Teofilt) 230 frttal Lőcséről, aztán Teschner János és Miklós krakóit 200 frttal kell kielégíteni s mindennek elintézését Czotmár Ferenc vállalja magára (1467), kiről a Stadtbuchban szintén föl van jegyezve, hogy egy ügyletből mint maradék adóssággal 25 frttal tartozik Herris Lőrinc krakóinak. (1481.) Ezen Ferenc 1480-ban halt meg.

A három Szatmári-testvér halála után gyermekeik közül többen voltak életben. Így János és Bertalan (talán János fiai) és György a későbbi primás (István fia). Voltak még leányok is. A Szatmáriak rokonságban állottak a Thurzókkal is olyformán, hogy a Thurzó Elek első felesége a Szatmári György testvérének leánya volt.

Az elhunyt Szatmári Ferenc Kassa egyik leggazdagabb polgára és kereskedője, első adófizetője volt. Míg a szintén gazdag és később bíróvá is lett, Schwartz György 10, Gábriel György 18 frt adót fizetett, a többi polgárok pedig 4½—5 frtot, addig az ő özvegye 1480-ban 35 frtot. Házában négy lakó volt.[2] Több háza volt melyeket egynek kivételével maga vett.

[1] Dr. Tóth-Szabó Pál: Szatmári György primás (1457—1524). Tört. életr.

[2] Kemény Lajos: Kassa város régi számadáskönyvei 39. és 40 l.

Így egyet 1464-ben Trinksaus Jakabtól a hozzátartozó kerttel együtt a Mühlthor mellett (a későbbi Malom-, ma Kossuth Lajos-utcában); 1466-ban a Tót- (ma Kovács-) utcában egy félházat 120 arany frtért Kunesch Jakabtól 1472-ben egy félmalmot vett a Hernád folyón Mayer György polgártól. Volt egy háza a Thiergasseban is. Voltak kiterjedt szőlőbirtokai Szántón és Tályán, ércekben gazdag bányái Besztercebányán, melyek kihasználására a Thurzókkal egyesült. Leánya Gőbel Tamáshoz megy férjhez, aki Nagybányán bányaműveléssel és bányatermékek eladásával foglalkozik s meghal ez évben. (1489.)

Fia, Szatmári Ferenc 1492-ben kapott polgárjogot 10 frtért. 1494-ben Vince nevű szolgája volt. 1496-ban tilalmakat tesznek javaira: Róth Boldizsár, Gergely lelkész, Gaframm Bernát szolgája, Osztwald; Seydels István nótárius azon adósságokért, melyekkel neki részben néhai Zothmar Ferencné, részben Forszterné, részben Zothmári Ferenc fia különböző irányú szolgálataiért tartoznak. Pauer Kristóf szűcs, Zothmár Ferenc subájára (Schaube) tesz tilalmat. 1497-ben Zothmár Ferenc tilalmat tesz Zabránczy Jánosnéra 20 frtért. Zothmár Ferencné 1491-ben tilalmat tesz Ferber Györgynek a Telken vett ólomért azon ezüst részére, mely nála van.

Czothmár János javaira 13 frtért tilalmat tesz Kalmár Demeter (1490), 1500-ban már «néhai», midőn szőlőjét Stefan Bogner 75 magyar arany frtért megveszi. Korábban szolgájának, Farkasnak van két ügye: Syb Tamást a követelt adósságoktól szabadnak jelenti ki (1497); majd tilalmat tesz a ház miatt a Kalmár Jánosnak a tanácsnál letett pénzére. (1498.)

Zothmár Bertalantól Morsteyn György krakói esküt kiván, hogy felszabadította őt. A tanács azonban úgy ítél, hogy Zothmár minden huza-vona és kibeszélés nélkül fizesse meg a 19 frtot. (1497.)

Zothmár György «geschäftiger»-e Cshoff Péterre tilalmat tesz 450 frtért. (1497.)

Wasserbauch Péter céhtag, többször céhelőljáró. Wolfgang Panzermacher özvegyét, Katalint veszi el, s hogy később viszály ne legyen, írásba foglalja, hogy mi maradt mostoha fiára, Panzermacher Wolfgangra: ház a Richter Zsigmondé mellett a Ringen, ½ melzhaus a Malom-utcán, egy steincrom, mely néhai Schneider Gergelyé volt, nyolc kötél

szántóföld, három kötél mező, 200 frt, egy ezüst pohár, hat ezüst kanál. 1508-ban szolgája Sebestyén. 1510-ben W. Péter házat vett a Csermelyben tótselymesi Tarcay Jánostól. 1517-ben egy czobolyra (Zobel) tilalmat tesz Gáspár nevű tanulónál, Laczkó nevű szolgája testvérénél. U. e. évben Döbriczer Jakab Stenczel Mihály helyett Wasserbauch Péteren nyert 54 frtot. 1523-ban Wasserbauch Péter és felesége, Margit, azelőtt néhai Fogelweider Stenczel felesége, Greff Mátyás, Midwischer Materna, Briger Péter, Muckentaller Wolfgang, Siebenburger János, Katz Gáspár jelenlétében megnézték Fogelweider Lénárd és Maydel Mihály krakóiak kereskedelmi könyvkivonatát s látták, hogy Stenczel adósuk maradt 144 frttal. De Fogelweider Lénárd nagyon kérte, engedje el, a fenti személyek is kérték: elengedte. A két fél jelen volt a tanács előtt. 1516-ban Scheutzlich János, mint a szent Erzsébettemplom atyja tilalmat tesz Wasserbauch Péter javaira. Hasonlóképen a város («die Gesellschaft der Stadt») Scheutzlich János, Wogelweider János is.

Vadt Györgynétől 1514-ben a meghalt Münzer Jakab gyermekei örököltek ezüstneműeket, pénzt, phemertet, 158 frt 22 d-t, gebrend malz-ot (maláta), egy steyncrom harmadrészét, s atyjukról szőlőt, házat a Malom-utcán.

Weikhardt Márton Bogner Lázárra tilalmat tett 1489-ben.

Weikhardt Erasmus özvegye 1489-ben a tályai hegyen lévő Sas szőlőjére Eyszner Mihálytól 100 frtot vett kölcsön, amiért 12 halbe kufen (kupa) mádi bort ad.

Wechman 1505-ben a maga és azok nevében tilalmat tesz Seypner Jánosra 32 frtig, akik Kisvárdán károsodtak (bizonyára vásáron). (W. szerepel az 1501—2-iki ker. társ. ügyeiben).

Viviani Franca valen (olasz) felesége, Fides asszony ura ingó és ingatlan vásárlásaira 1507-ben titokban tilalmat tesz. Ez asszony tagja a kereskedő céhnek.

Zipszer Kelement céhtagul 1522-ben vették föl. Mostoha apja Jaskó János volt. Zipszer Kelemen, Greff Mátyás leányát veszi el, de felesége meghal, s ekkor a ruhákért, házieszközökért, ékszerekért, apósát teljesen kielégíti. Édes apjának, néhai Zipszer Kelemennek gyermekei voltak: Benigna és Kelemen. Özvegyét, Gurtler Imre leányát, Dorottyát, Jaskó

János vette el. Leányát, Benignát, Amon Pál veszi nőül. Az öregebb Zipszer Kelemen hagyatékát három részre osztják s az adósságokat kifizetik. A hagyaték: 1. Ház a főtéren, (Ringen) Folgasz-utcai ház, szánthai «lator» és «czatha», tályai palota és «am rothenberg», nyerges szőlő, Margit asszony és nemes ember szőlők, Konrád szőlő, két kötél rét, majorság, készpénz, két cróm a benne lévő fűszerekkel, hutschlag zu Rosnau (hámor), 4½ kötél szántóföld, erdélyi adósság, ezüst ékszerek, kén, házi bútor és eszköz. (1504.) A fiunak, Zipszer Kelemennek ügyei: 1522-ben Szántón szüretelt, borára tilalmat tesz Wolfgang Munkentaller. 1524-ben sógorától, Aman Pál tanácsostól egy szőlő harmadrészét megvette és 1521-ben másik sógorától, Keyszer Györgytől majorját a hozzátartozó kerttel együtt megvette és kifizette.

Apróbb tilalmi följegyzések a Stadtbuchban:

Kuncz Haller tilalmat tesz 500 frt el nem számolt adósságért. (1527.)

Keyszer Györgyné 124 frtig Dorholz Vilmos javaira. (1527.)

Klein Márton és Ambrus tilalmat tesznek testvérökre. (1497.)

Melcer Márton a pénzre, a mellyel Kalmár Bertalan a házra tartozik. (1509.)

Muckentaller javaira (meghalt?): Gábriel György, Kükelbrecht, Winter György, Paker Kristóf, Ungvári László. (1509.)

Nikles am Thor Hatos Miklósnéra 27 frt adósságért (1512.)

Perémi Péter tilalmat tesz egy szántóföld miatt Kokotka Jánosra. (1504.)

Schnell Elek javaira (meghalt?) Helbig János, Satler László, Geulch Boldizsárné, Seid István stadtschreiber (1 frtig) és Tóbiásné. (1500.)

Soltész Bartos Libenthal Györgyre. (1511.)

Sybenburger György 1499., 1500., 1501-ben biró. «Erdélynek» is írják. Adósa Karszner Bálint 25 frttal. (1493.) S. Gy. az 1501—2-iki keresk. társaságtól vásárol; 1511-ben már nem él, de ugyanekkor Mathias S.-t emlegetik. (1511.)

Syb Tamás háza az ispitály-utcában a Vadász Péteré van. (1497.)

Thorner István 6 frt adósságban megtartotta a 3 db

vásznat, melyek bártfaiaknak neveztetnek és amelyeket két polgár 4 frtra becsült. (1497.) Thorner Istvánnak a Csermely mellett a Gáspár de Paludiaé mellett szőlője és földje van. (1506.)

Thort Miklós egy nemes összes harnischára tilalmat tesz, amelyek Róth mészárosnál vannak. (1491.)

Beutler János és Gurtler Gergely sógorok.

Czipszer Pál Schillinger Kristóf szolgája. (1506.)

A bírókat legtöbbnyire a kereskedők közül, mint a legműveltebb és legjobb módú polgárok közül választották. 1461-től 1535-ig az alábbiak voltak a bírók, a neveik után tett számok mutatják, hogy mikor vették fel őket a kereskedő céhbe (Bruderschaftba).[1]

1461	Cromer István (1450)	1499-500	Siebenbürger György
1462-63	Cromer Agoston (1450)	1501	Georgius «Erdély»
1465-66	Cromer István (1450)	1502	Gábriel György (1480)
1467	Cromer Agoston (1450)	1503-04	Kukelbrecht Mihály (1504)
1468-71	Tocklar János	1505-07	Gábriel György (1480)
1472-75	Müszikgang János	1508-90	Schwarcz György
1476	Tockler János	1510	Greff Mátyás (kereskedő)
1477-78	Czotmár Ferenc (kereskedő)	1512-13	Kukelbrecht Mihály (1504)
1479-80	Ruszdorfer János (1506 előtt)	1514	Greff Mátyás (kereskedő)
1481	Thockler János	1515	Scheutzlich János (1509)
1482-85	Dorholcz Pál	1519	Scheutzlich János (1509)
1486-87	Ferber György (1495)	1520-21	Kukelbrecht Mih. (1504)
1488-90	Rüsdorfer János (1506 előtt)	1522-24	Ferber János (1480, céh-elöljáró 1500—16.)
1491	Irmesch István	1525-30	Kukelbrecht Mihály (1504)
1492-94	Schwarcz György	1531-34	Lipczky Pál
1495-97	Gábriel György (1480)	1535	Melczer András.
1498	Opitzer János (1499)		

[1] Kerekes: A kassai kereskedő-céh könyve 1446-1535-ig. M. Gazdtört. Sz. 1903. 342. l. E könyvben előforduló céhtagok névsora alapján történt ez összeállítás, amely név után nincs szám, az e céhkönyvben nem fordul elő s valószínűleg nem is volt kereskedő.

8. Kalmár és Cromer nevűek s ügyeik.

A kalmár, kromer szó, mint név vagy mint foglalkozás jelző gyakran szerepel. Épen ezért külön összeállítottuk őket, némelyiknek ügyét is föltüntetve. A Kaufman szót mindössze egyszer találtuk.

A 60-as, 70-es, 80-as években szerepel: Cromer Lukács kereskedő (1467), Kromer István kereskedő (1462), Kromer Márton (1468), Kromer János és felesége, kik a kaufkammerben vagy reichcromban (a kereskedők kőárúházában) levő steincromot eladják Ruszdorfer bírónak (1479). Cromer Ágoston (1470).

Cromer Jeromos kereskedőnek, Cromer Ágost[1] bíró fiának, végrendelete 1482-ből: Cromer Györgynek (talán öccse) hagy 100 f. és 2 kufen bort és a 20 frtot, mellyel adós; Kromer György gyermekeinek 50 frtot, mely összegeket házából fizessék ki. Tályai palota nevű szőlőjét az Erzsébet-torony építésére, egyéb tályai szőlőjét az apácáknak torony építésre. Steincromját (feleségének?) Weickart János leányának. Ezüstneműit a szent Erzsébet-templomba keresztre. Borait a szegényeknek és domokosoknak (a mi asszonyunk kolostorában). Még szolgáinak hagy pár frtot. (Nem volt valami nagy kereskedő 1482.)

Néhai Kalmár Máté javaira fiai tilalmat tesznek, hogy ne osszák föl (1510).

Cromer Miklós nagy szükségtől kényszeríttetve, hogy magát becsületesen fenntarthassa, sógorát, Kuckelbrecht Mihály tanácsost kérte, hogy atyjától reá maradt némely örökségét: bényei és aszalói szőlőjét vegye meg. Elhívták apósát; Pauert, ki a Cromer gyermekei érdekében nem egyezett bele. Cromer ekkor kérte, adjon ő neki pénzt, hogy megélhessen, de nem adott. Hát akkor a város azt mondta, eladhatja, az aszalóira 100 frtot, a bényeire 40 frtot adott Kuckelbrecht. Később is adott még rá (1511).

[1] Cromer Ágoston sírköve 1472-ből fennmaradt, felirata: Itt nyugszik Cromer Ágoston hírneves férfiú, Kassa egykori consula, eme kápolna alapítója. (U. i. a dómnak a mai ú. n. kanonok-sekrestyéjét ő építette. Itt volt eredetileg a sírköve, ma azonban a szt Mihály kápolna külsején befalazottak közt van.) Mihalik: A kassai Szt Mihály kápolna. Kassa 1904.

Laszla Cromer, Gergely Kalmár, Kalmár Márton, Lukács Kalmár, Lőrincz Cromer (1512).

Cromer Márton (1489). Kosta László javaira tilalmat tesz 31 (1491), Göbl Tamásra 50 (1496), szolgája ura nevében Schillinger Kristófra 70 frtig. De rá is tesznek tilalmat 32 frtig. 1497-ben Kromer Márton özvegye Borbála a hagyaték ügyébe egyezkedik a rokonokkal. Maradt: ház, malátaház (melczhaus) major, szőlő, szántóföld, ezüstneműek stb.

Kalmár Demeter, ki Lumniczernek neveztetik (1512) Cromer Miklós 1511-ben testvérének mondja Kuckelbrecht Mihályt, kinek bényei szőlőit eladta s ez ki is fizette. Kuckelbrecht saját testvéri szeretetéből kijelentette a tanács előtt, hogy 3—4 év mulva, ha jól fogja magát viselni s neki tetszeni fog, átadja neki, Cromernek vagy gyermekeinek, de ha meghalnának ezek, ne idegennek, hanem a Kuckelbrecht örököseinek adják át (1515).

Jorg Cromer, Jorg Keyszer szolgája (1520).

Kalmár Ágoston, Cromer Lőrinc. *Kaufman Kristóf.*

Kalmár Pál 200 frtért eladta házát Gecsey Lőrincnek (1522).

Kalmár István, ki a fleischer gassen van (1525).

Balázs Kalmár, Lukács Kromer, Pál és Dionisius Kromer.

Cromer Gergelyné és Calmár Mártonné testvérek (1524).

Kalmár Ferenc, Kalmár László, Kalmár Demeter.

Cromer Lukács.

Kalmár Györgynek Schmid Pál fizesse meg a kapákat, a mennyivel tartozik (1526).

Kalmár Dienesch tilalmat tesz Katz Mihálynak, «ein cromernek» javaira (1526).

Kalmár Lukácsra Kuncz Haller tilalmat tesz 13 frtért.

Kalmár Balázs, Kalmár Márton Csáky Gergelynétől rétet vett (1506).

9. Kassa hazai összeköttetései.

Sűrűn érintkezett Kassa a környékbeli községekkel, amelyek közül 26 már Kassa jobbágybirtoka volt.[1] A szomszédos megyékkel is, különösen Szepességgel állott élénk összeköttetésben. Miskolczról feltünő kevés említés történik.

[1] Abauj-T. vm. és Kassa (Magy. várm. és városai) 15. l.

Rozsnyóról már több. Legtöbb pedig Budáról, Pestről. Bártfáról. Érdekesek a pataki zsidó tilalmai s Erdélyben a Brassóval és Kolozsvárral való érintkezés.

A környékről tilalma van Hurka Fülöpnek *Csontosfalváról.* A *garadnai* embernek pedig egy lóért Zabranczy Benedek pénzére, mely Zabranczy Laczkónál van (1495). Lambacher Jeromos, *enyickei* (de enyicke) Balázs hat köböl árpájára tesz tilalmat 7 frtért (1498). Márkus *miszlókai* megidéztetett egy czanszi (szandeczi) fuvarost (1503). Persel Péter *göncit* utasítják, hogy fizesse ki Kilences Jakabnak a 25 frtot (1508). Gáspár de *paludia* (nemes) meghalt, javaira és házára, melyben harmincadosok laknak, tilalmat tesz Schwarcz György bíró (1510). Jorg Kalmár «*von Szikszo*» tilalmat tesz István Kalmár faul-gasseire (t. i. ott lakott) 15 frtig (1524). Kelemen *Zomborból,* Zeler Bálint *Eperjesről,* Alexander *Liblauról* (Lubló) tilalmat tesznek Wasserbauch Péter javaira (1425-ben, talán meghalt?). Szó van: Gundischer Pál *patakiról* Ladislaus Saytosról de *Kasmark* (Késmárk, 1512). Neszte asszony *váradiról* és *várday* asszonyról (1527). Markalf András «*von királynépi*» többeken nyert 3—10 frtot (1527).

Alább az összeköttetéseket városonkint abc rendben adjuk.

Bártfa és különösen a bártfai vászon sokat szerepel. E város lakói nagy mértékben űzték a vászonkészítést, beszolgáltatták a városnak, amely evvel messzevidékre kereskedett.[1] E forgalom mindenesetre kiterjed Kassára is, mert sok tilalom fordul elő vászon miatt. Pl. Thorner Istvánné eladja egy bártfai vásznát és tilalmat tesz rá (1500). Két bártfai tilalmat tesz Griger Zwilcher javaira. Egy bártfai asszony Miklós Borbély házára tesz tilalmat, mely a Kaseré mellett van (1502). Szó van Mager Györgyről és N.-ről, Kyske (1512) bártfaiakról.

Sűrűn előfordulnak a bártfaiak ügyei: *Hartman Máté* bártfai 32 frtig tilalmat tesz Taschnerre vászonért (um die leymet), melyet elvesztett (1497). *Dlugos Kelemen* bártfai panaszától a két vászon miatt Steinborn Benes feleségével együtt szabad (1507). *Miklós bártfai* (1507) és Servacius bártfai (1527) tilalmat tesz. *Schede György* bártfai, egy kassai polgárnak testvére tilalmat tesz Cromer Demjénre 59 frt adóság

[1] Fejérpataki: Magy. városok régi számadáskönyve 193. l.

miatt (1513). *Hankovszki Simon bártfai* tilalmat tesz Koska Szaniszlónak, Zipszer Kelemennél levő 500 forintjára lengyel pénzben (1525).

Krausz János bártfai tegyen esküt, hogy adósság-követelése jogos (1511). *Glocz Lénárd János* bártfai, négy kuffen (vödör) és egy buthra (borra, puttony, 1512). *Crop Tamás* bártfai, néhány köböl hagymájára és egyéb dolgaira Ferber János tilalmat tesz (1514). *Weitland Lénárd* bártfai harmincados tilalmat tesz Seypner Pálra adóságért (e Weitland L. 1521-ben kassai lakós; atyja W. Márton bártfai tanácsos). *Barán Péter* bártfai, tilalmat tesz néhai Kaulkeller Lőrinc javaira (1506). *A bártfai bíró* tilalmat tesz egy lóért Seypner János javaira (1503).

Egy Jurkó nevű bártfai gyakran megfordulhatott Kassán, mert sok ügye vagy: *Jurkónak* fizesse meg Török János mészáros a tőle vett halak árát (1505). *Jurkó* bártfainak, egy kassai szabó tartozik 10 frttal (1507). Jurkó bártfai, javaira adóságért tilalmat tesz Siczky Miklós von Zlyn (Silein-Zolyom, 1512).

Erdélyből a **brassóiak** néhány ügye szerepel 1489-ben: *Medves István* és *Cseres János* brassóiak, tilalmat tesznek Brechtel Péter javaira. Unger Gergely tilalmat tesz *N. Brassóira,* ki szállásán van. Antonius tilalmat tesz Ferber Jánosra. 1490-ben *Róth Mihály* brassóinak tartozik Schwarcz György.

Buda az ország kereskedelmének központja volt.[1] Hazánk kelet-nyugati (Dunamenti) és éjszak-déli (Adria és éjszaki tengerparti) útvonalai itt találkoztak. IV. Bélától 1244-ben árúmegállító jogot kapott, minek folytán a kül- és belföldi árúk a legnagyobb változatosságban halmozódtak itt föl.[2] Természetes tehát, hogy Budát az ország minden jelentékenyebb városa, így Kassa polgárai is fölkeresték. Mivel pedig Lengyel- és Oroszország felé Budáról Kassán át vezetett az út,[3] Buda és Kassa még sűrűbben érintkeztek egymással. Kassa bizonyára a nyugati cikkeket (posztót, norinbergi árúkat), gyarmatárúkat stb. vette Budától s ide pedig a lengyel árúkat (posztót, ónt).

[1] Salamon: Bpest tört. II. k. 440. l.

[2] Felsorolásuk Salamon i. m. és Davori Belkovic Néda Buda város jogkönyve 252—285. l.

[3] Csánki: Hazánk ker. viszonyai N. Lajos korában 32. l.

a bányavárosok termékeit stb. adta. S valóban Kassa Városi könyvében elég bő nyomot találunk erre nézve:

Így *Hamer Mihály* Budáról tilalmat tesz (1489) Kassán 25 frt adósságért sógorának, Apotheker Róbertnek a patikájában lévő javai harmadrészére. Később (1493) megújítja a pert.

Több ügye van Kassán *Pempflinger* budainak (Pemflinger János 1491-ben budai bíró[1]): Zothman Bertalan tartozik neki 26½ frttal (1893). Majd szolgája, Mátyás, tilalmat tesz Opitzer Jánosra 18 frtért (1494). Ugyanez a szolga Budáról, mint *Pempflinger János* és *Puhler* (Pichler?) meghatalmazottja Schneider Gergelynétől, Katustól esküt kér, hogy Schalkendorf Györgyről semmi sem szállott rá (1494. Úgylátszik, ez adósuk volt).

Swóben budai polgárnak Leb István fia, Jakab, tartozik 97 magyar arany forinttal, amiért Váradon kezeskedett érte Czipszer Kelemen kassai polgár és Thurzó György lőcsei polgár. Most a nagyobb biztonságért leköti javait és kassai öröksége részét, fűszereket, ékszereit, női ruhákat, melyek anyja után harmadrészben illetik őt. Nevezetesen a cromban négy darab flamuscht, egy vörös, egy szürke, két harrist, 10 drb sloyert, egy kampsh-ot, egy camlothot, két bretet, pokecint (bakacsin), egy czulchot, két liter seyde cirbiszt, 4 frt ára lodichtehuttet, 5 frt getheiket, nyolc női kabátot ékszerekkel, két női kurszut, egy vörös ujjast gyöngyökkel ékesítve, egy aranyos kupát, két nagy ezüst poharat, két kis poharat, 13 ezüst kanalat, két ezüst övet csattal, egy nagyot és egy kicsinyt, két párta övet. S amit a crom javaiból mostoha atyja, Schneider Gergely fenti tartozás kifizetéséig elad, tartsa kéznél (1492).

Ryber Tamás János nevű szolgája Budáról, tilalmat tesz Ferber Jánosra adóságai miatt. Úgyszintén Brizviczer Jánosra is, kit felszólít, hogy küldjön neki adóssága fejében három mázsa kupferwassert (rézvizet, Szomolnokról szállították), melynek értéke 7½ frt (1493).

Fogelweider Sebestyén budai és Franc Bank jogot formálnak Kraydler Erasmus szőlőjére (1496). *Pál kamaragróf Budáról*, Zimmerman János javaira (1497). *Herbart Mátyás* budai, szolgája Wolfgang, tilalmat tesz Ferber Jánosra 61 frtért (1500).

[1] Salamon: Bpest tört. III. kötet 334. l.

Pichler János budainak is több ügye van Kassán. Szolgája Leydstetin Wolfgang, tilalmat tesz Griger Péterre 31 frtért. Továbbá esküt kér Zurmann Györgytől, hogy urának nem tartozik (1493). *Morstaller János* budainak, tartozik Tôbiás 41 frttal (1513).

Néha a budaiak egy-egy kassait bíznak meg, hogy nevökben tegyenek tilalmat. Így *Haller* budaiért, Geulch Boldizsárné tesz tilalmat Thorner Istvánra 32 frtig (1500). *Kanengiszer Péter* budai helyett Wasserbauch Péter tesz tilalmat Kanengiszer Gáspár javaira, bárhol találja azokat. Ugyancsak erre 23½ frt adósságért Kannaöntő mester. *Paul Jakab mester budai* is tilalmat tesz (1516).

De a kassaiak is tesznek tilalmat a budaiakra: *Chontosin N. budainak* itt lévő javaira vagy követelésére tilalmat tesz Opitzer Jeromos (1493). A gyakori érintkezésből rokoni kapcsolat is fejlődik ki: *Weisz János* budai, elveszi Thorner István leányát, Barbarát (1500).

Megfordulnak Kassán alföldiek is. Kalmár András **debreceni** javaira tilalmat tesz egy eperjesi asszony Gál előtt való pénteken (vásár alkalmából? 1527), Erhart Fleischernénak **Eperjesről**, Dorner Istvánné tartozik 162 frttal ura adóssága miatt (1514). A szomszédos Eperjes a közelség dacára nem sokat szerepel: «*Az eperjesi* asszony» tilalmat tesz Cromer Mártonnéra 220 frtig (1496). Balázs Kalmár *eperjesi* pedig Polkenhammer Márton javaira 23 frtig (1527).

A szepesi bányavárosokkal Kassa összeköttetesben állott. Jorg Richter **gölniczi** vejét felhatalmazza, hogy ügyeiben eljárjon (1512). Jakob Cromer von *Gilnicz* tilalmat tesz Lukács Kromerre (1527 ás 1528). Ügye van itt Péter Schillingernek is *Gölniczről* (1515).

Albert egy **homonnai** pásztor, tilalmat tesz *Maczkóra* 1 frt 15 denárért, 14 nap alatt fizetendő.

Késmárk már többször előfordul. Broszer Márton késmárki tilalmat tesz egy kalaposra 5 frtért (1496). Viszont Veterlein Imre késmárkira Bryzwiczer János tesz tilalmat (1497). Vetter Jakab krakóin van követelésük késmárkiaknak: Péter úr Késmárkról tilalmat tesz javaira, ahol találja. Úgyszintén N. (nem tudják a nevét), nemes Warkócz (aus dem Kesmark) nevében tilalmat tesz Vetterre, hogy addig a városból ne mehessen el, míg pere el nem dől (1514). Meyxner János

késmárki és Pomgartner Simon krakói testamentom-hallgatói voltak Pomgartner Bertalan kassai polgárnak. Azt bizonyítják, hogy házát, mely a Keszer Györgyé és Schneider Tamásé közt van, feleségének, Margitnak hagyta (1523).

Előfordul **kolozsvárinak** is ügye; János, egy erszénygyártó Kolozsvárról Johan Beutlertől követel 7 frtot (1517). Duringer János erszénygyártó mestertől 9 frtot (1517).

Lőcse városából említés történik Wasserbauch Jeromosról. Továbbá Cromer Mártonné Lőcséről tilalmat tesz Thurzó Márton javára (1503). Továbbá Henkel Bernát Lőcséről tilalmat tesz sógora, Paludy helyett Czebner Jánosra adósságért (1519).

Alexander *lyblauira* (Lubló) tilalmat tesz Glazer Egyed 100 frtért.

Nagybánya már akkor is nevezetes bányahely volt s mint ilyennel gyakran érintkeztek a kassaiak, amint ez ügyek is bizonyítják: Walner Jakabot fölmentik a Loyesért, nagybányaiért vállalt kezesség alól (1494). Gőbel János nagybányai itteni fél házára tilalmat tesz Rot Boldízsár 518 frtig (1496). Viszont Gőbel János nagybányai szolgája, Bálint tilalmat tesz Ambrus képíróra, hogy ne fizessen se Burg János krakóinak, se urának, Gőbelnek, míg a ház miatti per el nem dől (1498). Az üzleti érintkezésből rokoni kapcsolatok is kifejlődtek. Zothman Bertalan leányát, Magdolnát Harrer Ádám nagybányai polgár vette el (1498). Harrer Ádám, Geülch Boldizsárnéval a tóra nézve megegyezik, tehát Geülch Boldizsárné szabad a tóval (1497). Wein Mihály nagybányainak is van itt követelése.

Sárospatakon bizonyosan urasági védelem alatt zsidók laktak, akik Kassára is eljártak, különösen gyakran megfordulnak itt *Izrael* (Jud' Izrachel von Patak), ki éveken át összeköttetésben állott Bryz Jánossal, kinek házára tilalmat tett (1492). Négy év mulva is adósa Izrael zsidó patakinak Bryz János (másképp Cromer) 24 frttal. Kezes érte Lázár Bognerinné (ijgyártó), ki tilalmat is tesz javaira. Mivel pedig Bognerinné kezes, Tehát Izrael tilalmat tesz rá is s Izraelé az elsőség (1498). *Schwarcz Mendel* zsidónak, Opitzer János tanácsos tartozik 175 frttal, mit három részben megad. Ha pedig nem adná meg, a Schillinger Kristófé és Troparinnéé közt levő házát és gönczi két szőlőjét vegye zálogba. Felesége és fia, Griger Péter is elfogadják a kötelezvényt (1494). Ez a Mendel ura Izraelnek, mert egy 1498-iki följegyzés így ír: Izrael zsidó

Patakról ura, Mendel zsidó fia nevében tilalmat tesz Kromer János, másképp Rymer javaira, 1494-ben egyszerre három kassai szolgára is tesz tilalmat Izrael zsidó: Krugler Miklósra, Melk Menyhértre és Apotheker Bertalanra 2 frtért (1494). Majd Márton orgonistát bizonyos adósságtól szabadnak nyilvánítja Kuckelbrecht Mihály házában három tanácsos előtt (1519). De ismét Glaser Egyeden 28 frtot követel (1543).

Pest fővásárlóhelye volt a belföldi cikkeknek, nagy ló- és marhavásárai voltak. A Dunánál és az idevezető utaknál fogva az ország felének forgalma egyenesen ide terelődött.[1] A pesti és szegedi kereskedők az akkor leghíresebb szerémi bort Lengyelország felé szállították. Ezért rendeli el Mátyás király 1484-ben, hogy Kassa, Bártfa és a többi városok engedjék meg e bort szállítóknak az átvonulást és hogy éjjel megszállhassanak náluk, de kicsiben csak a várostól messze, nyílt mezőn mérhettek ki. Magától érthető, hogy e közlekedésből Kassa és Pest polgárai között számos ügylet jött létre, melyek közül több Kassa Stadtbuchjába is bekerült:

Demeter Lőrinc pestinek, elzálogosítja Ternák István szőlőjét tartozása miatt (1505). *István deák Pestről*, mint harmincados lakott itt azelőtt Péternél, 8 frt adósságot fizetett s még 15-tel adós maradt (1506). *Koncz Haller* pesti, tilalmat tesz István kalmárra, 136 frt 25-ért. Nemsokára Zoltán Ferencnél 50 frtra, mely István kalmáré; továbbá Dienes kalmár pénzére, mellyel szintén Istvánnak tartozik (1523). 1524-ben megújítja tilalmát.

Kassa is követel pestin, így Keyszer György letiltja *egy pesti* javait, melyek Zoltán Ferencnél a Faulgassen vannak (1527). De a kassai följegyzések legtöbbje a pestiek követeléséről szól: *Wolfgang* pesti nyert Polkenhammer Mártonon 16 frtot (1627). *Kopparcz Mihály* pesti tilalmat tesz adósságáért Crommerre, Thrucz Benedek vejére (1528). *Benschel János* pesti, szolgája tilalmat tesz Tóbiásra 40 frtig (1528). Coch Zsigmond, Svarcz János pesti, szolgája nyer Wasserbauch Péteren 11 frtot (1520). Ferber János bírón pedig frt 55·10

Plankensteiner Mihály pestinek egész csomó adósa van, kiken per útján nem kevesebb, mint 291 frt 60 denárt nyer. És pedig: Ferber Jánoson 11·14, Simon Moleren 13, Opitzernén 6.

[1] Salamon: Bpest története II. k. 436. és 459—465. l.

Ferber Jánoson 100·11, Wasserbauch P.-én 62·50., Neustetter Jánoson 42·11, Ferenc Cromerinen 30.60, Opitzer Katalinon 10, Beutler Jánoson 2·14. Azonban a törvény felmenti őket, mert kellőképen kiderül, hogy szolgája, Moser György hűtlenül és rosszakaratulag hamisította a Registert. A fölmentést biztonság kedvéért a könyvbe is beírták. De Fodor András kromer adós maradt phemerért (fűszerért?) 59 frttal Moser György szolgájának (1523).

Rozsnyóról German György tilalmat tesz 8 frtig a Lengyelországban elhalt Roszmanné gyermekeinek javaira, melyek most Péter Brigernél vannak (1515). *Szakolczáról* tilalmat tesz György (1507). *Szepes-Olasziból* Crystan Henszel tilalmat tesz Unger Györgyre 216 frtig (1496). Van ügye Byró Pálnak is Olasziból (magyar nevű lévén, talán inkább Bodrog-Olasziból (1496). *Tokajból* Cronstatter Márton tilalmat tesz 9 frtig Kalmár Kristóf házára (1518). *Trencsenből* Lőrincről van említés (1511). *Ujhelyről* Wámos János (de Ujhely) tilalmat tesz Haláros Mihályra 5 frtért.

Több hazai városból és Krakóból szerepelnek Kassán a Thurzók s egyik-másik nevéhez következetesen oda van van téve a helynév, így Thurzó Márton «bethlenfalvi», Thurzó Theofil «Lőcséről», Thurzó György «krakói», Thurzó János «buzitai», Thurzó Elek nemes, körmöci kamaragróf.

A bethlenfalvi Thurzó-család. Némelyek szerint Alsó-Ausztriából[1] származott, mások szerint a szepesmegyei Bethlenfalú ú. n. lándzsás nemesei főhelyéből[2] Először a XIV. században Zsigmond alatt szerepelnek, 1430-ban Márton újvári várnagyról és rokonáról, Györgyről van szó, kik a királytól kitünő érdemeik elismeréseül adományt kaptak. A Thurzó-család ezután különösen nagy sikerrel űzött bányászatával emelkedett. Györgynek három fia volt: II. Márton, II. János és Theofil.

Kassa Stadtbuchjában mindezek szerepelnek. Mártonnál a bethlenfalvi prædicatumot, a többinél a nemes szót többízben nevök elé írja a jegyző. Bizonyosan bányatermékeket vásároltak tőlük a kassai polgárok. Az egyik feljegyzés szerint

[1] Pallas Lexikon 16. k. 173. l.

[2] Wenzel: Négy egykorú Thurzó püspök 1497—1540. Budapest Magyar Tudományos Akadémia.

Szatmári István 300 frttal adósa Mülner Miklósnak s Thurzó Márton és Theofil tilalmat tesznek javaira (1462). Thurzó Mártonnak Orbán szomolnoki pap is adósa 1300 frttal, miért házát és tarcali szőlőjét leköti (1465).

Bethlenfalvi Thurzó Mártonról sok följegyzés van: Rymer Antal örökségéből 217 frt jár neki (1467). Látjuk, hogy bányászattal foglalkozott, mert ügyei közt több a bányaügy. A négy bányavárossal (Gölniczbánya, Szomolnok, Rudóbánya, Rozsnyóujfalú) pere van; Kassához fodulnak igazságszolgáltatásért (nincs megmondva, hogy mily ügyben 1490). Pere van Hermanz János rozsnyói bányatulajdonossal is egy bánya miatt. A bányát Hermanz kapja, de csináltat egy ezüst keresztet a mi asszonyunk templomába (1490). 1493-ban valami fűszert foglalhatott le, mert megítélik neki, hogy értéke szerint eladhatja.

Több tilalmat is tesz és pedig 1493-ban: Thorner Istvánra 88 frtért; szolgája Máté, Ráb Lászlóra; 1497-ben: az ő nevében Tóbiás Apotheker Bertalanra 4 frtért; Kyzvetter Györgyre 5 frtért; szolgája János Kunisch Istvánra, Meszner Jánosra, Wasszerbauch Péterre. 1506-ban már «néhai» és szántóföldjére Garay Péter tesz tilalmat.

E Márton Mátyás korában jeles katona, csapatvezér és várparancsnok volt, Giskra hadai ellen a szepesi várból a felvidéki városok segítségével többször sikeresen harcolt s e várat 1465-ben miután fenntartásáról testvéreivel, Jánossal és Teofillal együtt gondoskodott — 1465-ben a király kezébe adta, a sárosmegyei Vörösvágást kapta három fiával, Györggyel, Jánossal és Zsigmonddal együtt.

Fiai közül Zsigmond az olasz főiskolákon tanult, esztergomi kanonok, szerémi, majd nagyváradi püspök lett.

Márton testvere, Theofil is szerepel egyszer-kétszer a Stadtbuchban: 1468-ban «Lőcséről» adósságokat kér Zotmár István örökségéből. 1498-ban megvette nagyságos Magyar Balázs házát a szt Erzsébet-egyház közelében.[1] Theofil unokája Thurzó Ferenc nyitrai püspök lett. *Fia, nemes Thurzó Janos* inkább barátságból, mint pénzért ad Richter Zsigmondnak egy hofstadtot (majort) a lelkész majorja mellett

[1] Thurzó János és Magyar Balázs özvegye, Borbála közösen birnak falvakat (1465).

(1508). Úgylátszik, szolgálatokat tett neki Richter, így egyízben helyette tilalmat tett azon sörházára, melyet Cromer Lőrinc vett a fiatal Thurzó Jánostól, buzitaitól (1508).

Mártonnak harmadik testvére, János körmöczi kamaragróf volt a legkiválóbb bányász. A hagyomány szerint Velencében mint munkás leste el a rézolvasztás finomabb módját, melyet a köztársaság halálbüntetés terhe mellett őrzött. Itthon a főtelepe Beszterczebánya volt s működése több országra terjedt ki. Ő lépett összeköttetésbe a Fuggerekkel s fia, György 1497-ben Fugger Annát, majd Fugger Rajmond pedig az ő (Thurzó János) leányát, Katalint vette el (1513). A beszterczebányai rezet Lengyelországba, Sziléziába, Thüringiába, Friaulba vitték ki s Krakóban, Boroszlóban, Erfurtban s az Etsch mellett voltak kohóik.[1] Amint Mátyás halála után itthon a közviszonyok megromlottak, Krakóba költözött ki, ahol konzulnak (polgármesternek) választották meg. Sziléziában és Morvában is voltak birtokai. Itthon Korvin János bányáit vette meg s II. Ulászlót gyakran kisegítette pénzzavaraiból s a kölcsönök fejében 1505-ben a bányavárosokat és Zólyom várát kapta zálogul. 1508-ban halt meg.[2]

A Stadtbuchban sűrűn szerepel: tilalmat tesz Ruszdorfer János minden termő borára.[3] De a legtöbb tilalmat szolgája, Gáspár által téteti, így 1489-ben: Karlstein minden javaira 67 frtért; Apotheker Bertalan javaira (kétszer is ez évben) 58 frt 75 dénárért (a következő évben pedig 60 frtért), Opitzer János javaira 23½ frtért, Panczermacher Wolfgangnéra. Katus asszony javaira 31 frtért. 1493-ban szintén szolgája által: Schmidt Lénártra 200 frtért, 1 frtot 100 dénárba és 2 sedistába számítva; Bálintnéra 3 frtért; mindazon dolgokra, miket Zothman Bertalan Gulchyn Boldizsárnak adott; Hausenstetter Vilmosra 47 frtért (az előző évben följegyezve, hogy 55 frttal tartozik; 1499-ben pedig Satler László tesz tilalmat azon 20 frtra, mely a néhai Hausenstetter Vilmos házától Thurzó Jánosnak jár. 1492-ben Opitzer Jánosra 18½ frtért. Egyízben (1492) Pontzlerinné esküt kíván Gáspártól, hogy nem kapott

[1] Wenzel: Magyarország bányászatának kritikai története 268. l.
[2] Pallas Lexicon 173. l.
[3] Bizonyára az ő egykori tulajdonairól van szó e följegyzésben: Csontos László 150 frtért Greff Mátyásnak eladta zombori szőlőjét, melyet Bethlenfalvi Thurzó fiától, Jánostól cserélt el (1509).

többet adósság fejében (az asszony azt állítja, hogy többet adott neki).

E szolga, Gáspár 300 frtig tilalmat tesz Cromer Jánosnak javaira, kit máskép Rymernek neveznek. Annyira letörlesztette ez adósságát, hogy csak 191 frt maradt fenn, de ezt megfizetni nem tudja, elzálogosítja tehát Thurzónak és szolgájának, Gáspárnak a Csermelyben levő szőlőjét, a rajta levő borral és külvárosi majorral együtt. Majd nemsokára megegyeztek, hogy szállítson Cromer adóssága fejében bort neki s ha az első «kuf weint» szállítja, nem akadályozza őt kereskedésében (1489).

Thurzó János 1508-ban meghalt. *Két fia* lett püspök, az egyik, János Olaszországban tanult s atyjának iskolatársa és barátja, Róth János boroszlói püspök szentelte pappá s mellette lett boroszlói kanonok, majd halála után püspök. A másik, Szaniszló a krakói egyetemen tanult, Olmützben lett pap, kanonok, majd püspök. *Két másik fia, György és Elek* világi pályán maradtak, de a bányavállalattól kezdtek visszavonulni, a beszterczei bányákat és rézkereskedést a Fuggerek vették át s kezdetben mint a Thurzók társai, 1525 óta pedig önállólag művelték.[1]

Thurzó György az apjáéhoz hasonló tekintélynek örvendett. Krakóban tanácsos volt s több ügye van Kassán: 1494-ben a kassai tanács kimondja, hogy Jaskó János 14 nap alatt fizesse ki neki tartozását. 1511-ben Bló György krakóival együtt lefoglalják Zottmann Bertalan házát, melyet három polgár 600 frtra becsült. Zottmann kéri a tanácsot, tartsák meg jogaiban. A tanács azt felelte, ürítsék ki a házat és adja át. Zotmann a tárnokszékhez fellebbez. A következő évi följegyzés szerint Thurzó György Karrelnek rokona s Zottmannt utasítja a tanács, tegyen eleget Thurzónak rokona, Karrel helyett a sáfrányért. 1511. évben Thurzó György krakói Karrel János krakóiért tilalmat tesz Weitland Lénártra 16 frtért. Ugyanez évben Thurzó György Günther Mihály javaira tesz tilalmat 20 frtért. 1514-ben Mockentaller Wolfgang Kukelbrecht Mihály házában két tanácsos előtt elismeri, hogy Thurzó György krakóinak 43 frttal tartozik. 1514-ben Geulch Boldizsár tanácsos tilalmat tesz Thurzó György krakói itteni javaira és követelésére. 1515-ben Geulch Boldizsárnén három h kufen kassai

[1] Wencel: Magyar bányászat kritikai története 167. l.

bort nyert «so here nicht kann anczegung gebn selbe wo here gethan hat, soll in XIV. tagen ihm genugthun».

Úgylátszik, Thurzó György 1515-ben meghalt, többen tesznek tavaira tilalmat, így fia ifj. Thurzó György krakói, anyja helyett atyja összes javaira jegyajándékért (von wegen morgengabe). Beudler Antal krakói helyett, Scheutzlich János. Greff Mátyás és Günther Mihály a Thurzó György javaira és pedig először is az eyben-holzra (tiszafára), ami neki most jön. Geulch Boldizsár is megújítja tilalmát a Th. Gy. javaira s nyomban az ifj. Thurzó György javaira tett tilalmát is megújítja. Viszont azonban Thurzó György meg Geulch ellen fordul. 1516-ban felhívja őt, számoljon el a 33 h kuffen borról, de ez nem tud elszámolni, hanem a feleségét hívja tanuul. Csakhogy Thurzó György kéri a tanácsot, hogy elégedjék meg az ő tanuival. A tanács kimondja, hogy felesége nem tanuskodhatik, hívjon mást.

A *Thurzó János másik fia, Elek* 1521-ben körmöczi kamaragróf, I. Ferdinánd korában országbíró és királyi helytartó volt. Több ügye van Kassán (s többször odaírják neve mellé: nemes): tilalmat tesz Bethlentalváról Krompholz Miklósnéra (1502), majd Thurzó György nemes helyett Krompholz Miklós javaira (1513). Geulch Boldizsár javaira (1517). Szolgája is szerepel: Miklós nevű tilalmat tesz Bertalan campanatornál (harangozónál) levő pénzre, mellyel ez szolgájának, Mártonnak tartozik (1509). Később Vince nevű szolgája van (1520). Felesége, Anna asszony, a meghalt Schwarcz György leánya (1520). Ennek is van ügye, az ő nevében Schydo János nyert Fogelweidenné Margit asszonyon 3 frtot (1524).

10. Kassa összeköttetése krakói kereskedőkkel.

Magyar- és Lengyelország már csak a közeli szomszédságnál fogva is kezdettől összeköttetésben állottak egymással. Különösen felélénkült az érintkezés a vegyesházi királyok alatt, amidőn a két ország egymásnak királyokat is adott. Természetes, hogy a kapcsolat a gazdasági életre is kiterjedt. Sőt megfordítva is mondhatjuk, hogy a két ország gazdasági összeköttetése egyengette az útját a politikai szövetkezéseknek. Az északkeleti vidéknek legfejlettebb helye ez időben Kassa volt (a többi erre fekvő városok még csak alakulóban voltak),

ennélfogva világos, hogy a lengyel-magyar gazdasági és politikai érintkezésben kiváló szerep jutott Kassának.

Az uralkodók a rendeletek és kiváltságlevelek egész sorával támogatták Kassa lengyel kereskedelmét. Nagy Lajos 1344-ben a ruthén földre (Galiciába) menő kassai kereskedőket minden igazságtalan vámköveteléssel szemben védelmébe fogadja s a visszaélések megakadályozását szigorúan meghagyja a ruthének kapitányának, Deckh grófnak.[1]

1361-ben árúmegállítást, vagyis valóságos kizárólagos jogot nyertek a kassaiak a lengyel kereskedésre. Elrendelte a király, hogy az orosz földről a lengyel királyságból és ennek bármily melléktartományából jövő idegen kereskedők minden kivétel nélkül arúik eladása végett szekereikkel, árúikkal Kassán túl nem mehetnek, hanem itt tegyék le olykép, hogy a jövőben bármily cikk letevése, elhelyezése, adás-vevése sehol egyebütt csakis Kassán történhessék, melyen túl árúival senki sem mehet. Midőn e rendeletet megerősíti (1372), kiterjeszti nemcsak a lengyel, hanem bármely idegen országból jövő kereskedőkre is, ha a Lengyelországból felénk vezető utakon jönnek be.

Krakó ugyan a Nagy Lajos és Kázmér közt kötött szerződésben (1368) keresztül vitte, hogy csak bizonyos számú napig kötelesek árúikat lerakni s azután bárhova mehetnek, csakhogy Kassa e rendeletet megsemmisíttette (1423). Erzsébet királyné mint Lajos nevében Lengyelország kormányzója (1371) elrendelte, hogy a kassaiak kivitt árúik után több vámot ne fizessenek, mint a krakkóiak. Pár év mulva (1378) a lőcsei és szepességi kereskedők kiváltságot kaptak, hogy ne csak a kassaiak, hanem ők is a rendes vám felét fizessék a Lengyelországba vitt cikkek után.

A külföldi kereskedők az árúmegállító jogot sokféleképen kijátszani törekedtek. Kereskedelmi társaságba léptek hazai kereskedőkkel, mellékutakon igyekeztek árúikat szállítani, követelések behajtása ürügye alatt mentek túl a városon, főpapok, főurak jószágain ideiglenesen megtelepedve, mint honosok járták a vásárokat és városokat. Csakhogy a királyi rendeletek mindezt mihamar szigorúan eltiltották.

[1] L. ezeket és az alábbiakat Hajnik: Ad. A magy. ker. tört. Századok 1868. 145. l.

A külföldi kereskedelem hasznát Kassa úgy is igyekezett biztosítani magának, hogy a nem kassai kereskedő az ily árúkból az idegenektől a kassai piacon is a vásárokat kivéve, csak korlátolt mennyiségben vásárolhatott (1404).

Nevezetes Kassának és Krakónak 1394-iki szerződése, melyben kölcsönösen négy havi felmondási időt tűznek ki arra, hogy ezalatt ki-ki hazavihesse árúit és követeléseit behajthassa. Később (1405. és 1419.) lekötik magukat a kassaiak, hogyha a krakói és boroszlói kereskedőknek az árúkat nem fizetnék meg a kitűzött határidőre becsületesen, joga legyen a hitelezőnek bármely kassai polgárt, akár bírót, akár tanácsost is a kifizetésig letartóztatni.[1]

A Lengyelországból behozott árúk közt szerepel elsősorban a *posztó*, amely azonban legtöbbnyire sziléziai, morvai, flandriai stb. eredetű volt. *A só* behozatalát királyaink később szigorú rendeletekkel korlátoztak. Nevezetes behozatali cikk volt az ólom, melyre az iparnak és a háborús világnak egyaránt szüksége volt. Az egykorú Oláh Miklós érsek azt írja, hogy Magyarországon az arany-, ezüst-, vas-, réz-, ón-, gálic, vörös és fehér márványbányák egymást érik, ólmot is ásnak, de ez utóbbi nem elégíti ki az összes szükségletet, ennélfogva Lengyelországból is kell behozni. Az arany- és ezüstbányák közül a legnevezetesebbek a körmöczi, selmeczi, besztercze-bányai, rozsnyói, szomolnoki és nagybányai. Szerepelnek még a sós halak és heringek. Tőlünk rezet és vasat kaptak a lengyelek, ezüstöt kisebb mennyiségben. A borkivitel már megkezdődött. Előfordul még olaj, viasz, zab, szarvasmarha is mint kiviteli cikk.[2] Oláh Miklós szerint a temérdek szarvasmarha, kecske, juh stb. nemcsak a belsőszükségletet fedezi, hanem még más országoknak is jut belőlök. Olaszország velencei tartományát, Morva-, Cseh- Svábországot és Németországnak a Rajnáig terjedő részét Magyarország látja el szarvasmarhával. Többször hallotta a vámszedőktől, vagyis a harmincadosoktól, hogy a Bécsben évenként kétszer tartott marhavásárok mindegyikére 30,000-nél több marhát visznek ki az országból. Ezenkívül ugyanennyit, sőt még többet is haj-

[1] Abauj-T. vm. monogr. (M. V. és Vm.) 43. l.

[2] Oláh M: Magy. leírása 1536. Szamota: Régi utazások, Olcsókönyvtár 767. sz. 552. l.

tanak Olaszországba és Morvaországba.[1] Debreczennek hat országos vására és kiterjedt marhakereskedése van. Ismert egy Biró Gáspár nevű gazdag polgárt, kinek 10,000 eladó ökre volt.[2]

A krakói kereskedők közül a Stadtbuchban feltünő sok ügye van a Bank-családnak, mely úgylátszik, mások pénzeinek beszedésével valóságos bankári szerepet játszott, amint neve is mutatja. Roppant sok ügye van még: Karrelnak, Krupecknak, Gafframnnak, Mornsteynnak, Schillingernek, Thurzónak, Zithnek. Későbbi fényes fölemelkedésök miatt különös figyelmet érdemelnek a Thurzók.

A krakóiak tilalmában is bizonyos rendszer látszik. Leginkább vásárkor jelennek meg s tesznek tilalmat. A tilalmat sokszor saját vagy más szolgájával, fiokkal, bejött polgártársukkal tétetik. Néha követelésöket átruházzák másokra, máskor pedig egymásnak itteni követelését tiltják le. Tekintélyes emberek, szenátorok járnak be; néha Krakó pecsétes levelét mutatják föl. Borra gyakran tesznek tilalmat, úgylátszik kedvelték. A tilalomtevők évtizedeken át változnak. A régiek elmaradnak vagy elhalnak, újak jönnek, vagy pedig akik eddig csak egyszer-egyszer jelentek meg, most gyakran megfordulnak. 1525 felé azonban számuk mindinkább fogy, csak kisebb ügyeik vannak, úgylátszik, csak a régi tartozásokat igyekeznek behajtani.

A kereskedelmi összeköttetések révén az adósságban lefoglalt ingatlanok, házak, földek, szőlők révén egy-egy családtag áttelepszik Magyarországba. De viszont a magyarok is Krakóba. Nevezetes e tekintetben a Thurzó-család, melynek lengyel és magyar ága is volt.

A Stadtbuchban a következő krakói kereskedőknek vannak ügyeik:

Aar Ádám krakóinak 1494-ben Rotgisszer Tamásné tartozik, amit részletekben kifizet. Rajta is követeltek s ezt a következő eskű mellett veszik föl tőle: Aar Ádám a 2 frtot kereszt alatt leteszi, amit Unger Gergelynek fel kell vennie.

Aczveczky (Ozveczky) Albert 1494-ben Peterman fuvarosra (de Knysen = Gnesen?) tilalmat tesz, hogy nem igért neki két szekér fuvart. 1499-ben Glatz Tamásné tartozik neki 250 frttal, felét kifizette.

[1] U. a. mű 551. l.
[2] 545. l.

Albert krakói (talán a fenti?) 1497-ben Seypner Jánosra tilalmat tesz 20 frtig. 1498-ban a maga s Staschkó krakói személyében tilalmat tesz Gref Mátyás javaira és boraira.

Apotheker János krakói, Titz János nevében Mathé budai szabóra tilalmat tesz $7^1/_2$ frtért.

Bank (Bang, Bangk) Ferenc. Krakói polgár, kereskedő és szenátor (1515) igen sok ügye volt. Csupán a hatóságilag biztosított követelése mintegy 1600 frtra rúgott, a rajta kívül még szereplő Banké (talán fiai) mintegy 800 frtra. Sokakra tett *tilalmat* 1489-ben. Smidt Lénárd javaira, Zipszer Kelemen javaira 87, Apotheker Bertalan javaira 250 frtért. Schwarcz György ez idei bíró házára, szőlőjére, mezejére, szántóföldjére 373 frt tartozása fejében. De törlesztett belőle, mert nemsokára már csak 218 frt. tartozása van bejegyezve, kezesekül pedig Amchor Boldizsár és Róth Boldizsár. Újabbi feljegyzés szerint zálogba veszi két jótállónak tályai szőlőjét úgy, hogy terméséből adják meg adósságát.

1490-ben tilalmat tesz: 100 frtért Zotmann Bertalan pénzére, mely Hans Zimmernél van; a Schneller Jakab pénzére; Melk Menyhért atyjáért, Melk Györgyért tartozik 54 frttal.

1491-ben Sternberger Ádám özvegye elzálogosítja neki javait 11 frt adóssága fejében.

1493-ban Thorner Istvánra 20 frtért; Zipszer Kelemenre 155 frtért; Kelemenné fizetni akar 32 frtot, de Bank csak aranyat vagy értékeket akar.

1494-ben Schillinger Kristófra 78, Schwitzer Jánosra 6, Richter Zsigmondra 5, Modler Imrénére 26, Stoll Melchiárra 25 frtért, a Bergman János javaira, Choff Péterre 6, Amon Pálné, Zsófiára 25 frtért.

Mások megbízásából is eljár követelésök ügyében. Így Schepz Péter krakói nevében Czengeli Simonnétól Katuschtól, azelőtt Panczermacher Wolf feléségétől 100 frt vett át, de nem tudja, hogy az asszony a maga pénzéből, javaiból adta-e (1489). Danczigból Simon felhatalmazza őt ügyeinek intézésére (1493).

De ő is ad másnak *meghatalmazást.* Tartozott neki *Schillinger Kristóf*, ennek meg Ferber János. Bank felhatalmazó levelével Grief Mátyás e követelésre tilalmat tett (1508). Schillinger nemsokára meghalt, a fennmaradt 78 frt adósságot özvegyétől, Borbálától, most Morgner Osvaldnétól követelte. Újra Grefet hatalmazta fel levelével, hogy hajtsa be (1515).

Borbála asszony azt mondta, hogy ő nem köteles fizetni, mert első ura hagyatékán Hersteinnal (Gölniczbányáról), mint ura rokonával osztozkodtak. A tanács elhatározta, hogy megnézi a városi könyveket és Kristóf Regestrumait. Eszerint 1493-ban összes szántói, tályai, kassai vagyonát leköti Mornsteyn Györgynek 889 frt adósság miatt. Hernstein azt mondja, nem tudja, hogy Mornsteynt kielégítették-e. A Kristóf Regestrumát nézték meg, amely adósságait tartalmazta, amely szerint a 78 frt adósság csak 49-re olvadt le. Határozat: Kristóf javait rokonai Mornsteyntól kiváltották pénzükön s egyezség útján Borbálának adták s mivel Greff nem tudja bebizonyítani, hogy nem fizették ki őt, tegyen esküt, hogy az adósság fennáll s akkor Schillinger Kristóf le nem kötött javaiból kifizetik őt.

Néha az adósság átutalásnak egész sorozatát állítják fel: Banknak tartozott Scopinné, de ennek meg 48 frttal Zipszer Kelemen, ennek ismét Lymetter krakói, kire Scopinné tett is már tilalmat: kérje tehát Bank ettől (1498).

Ügyeiben néha *szolgája* jár el: így 1494-ben szolgája, Körner Jakab tilalmat tesz Auswitz Miklósra 25 frtért. Majd másik szolgájának Hutter Máté megigéri, hogy a 26 frtot megadja. 1499-ben Fellel nevű szolgája tilalmat tesz Gönczler Gáspárra 2 frtért, Scheutzlich Jánosra 70 frt 62 dénárért.

Adósság fejében ingatlanokat nyer: 1494-ben neki ítélik a szőlőt, melyet Barthok Péter Melk Menyhérttől vett, tehet vele, amit akar. Kromer Márton szőlőjét zálogba veszi 32 frtért. Tartozott neki *Fogelweider Lénárd*, ki elhalván, javaira tilalmat tett s házára és örökére jogot nyert, midőn 1493-ban a tanács a két házra napot tűzött ki és kimondta, hogy a Bakkhoz címzett házat elveheti a boldogult Fogelweider Lénárd azon adóssága fejében, mellyel a Krakóban lakó Kunczaszerinner Hedvignek tartozik. 1494-ben Lénárd testvére, Sebestyén is meghalt, ennek szőlőjére is tilalmat tett. Sebestyénnek hasonló nevű fia maradt fenn — ki úgylátszik — anyja révén Lengyelországba költözött. Most a kassai tanács előtt Bank evvel állott szembe. A tanács napot is tűzött ki s a krakói tanács útján megidézte, de ez halasztást kért, mert Sebestyén épen Litvániában (Litten) járt.[1]

[1] Ez adósságban írt leveleket l. Keresk. Szakokt. XX. évf. 252. l.

A Lénárd háza a Banké maradt. 1493-ban arra kérte a tanácsot, hogy a Bakkhoz címzett két ház közt a kerítés maradjon fent, amint a vendéglősök egymás között megegyeztek s már régóta áll. 1499-ben pedig ezen, a parókia mellett lévő bokkammernek nevezett házát Bank Ferenc eladja Krompholz Miklós kassai polgárnak. (Érdekes, hogy a Krompholz, ki építő és kereskedő volt, 10 évre adómentességet kapott, mert a talajvíz a pincéket nagyon rongálta s ő kitalálta a módját, hogy a város árkaiból a vizet elvezette 1503).

Előfordul még néhány ügye Banknak: Simon íródeák egy nyest subára (subam mardurnam) tilalmat tesz (1493). Brechtel Pétertől kérte az adósságot s a tanács utasítja Brechtelt, hogy esküdjék meg, hogy nem tartozik annyival. Később egy fél kuf bort ad, a többit pénzzel fizeti ki. (1494.) Rósa János a Starcedelért vállalt kezességben 16 arannyal adósa maradt; bizonyítsa be, hogy az ettől átvett aranyfonál (spulengolt) hamis volt (1494).

Tilalmat tesz a Stadtbuchban **Bank János** krakói 1496-ban: Király Györgyre 80, Beutler Jánosra 4 frtért, 1504-ben Opitzer Jánosra 42 frtért és Gaframra. 1513-ban Kitlicz János összes javaira 500 frt adósságért. Még ez évben újra Bank János és Erasmus Kitlicz János összes javaira 500 frtért, mely több vagy kevesebb.

Bank Erasmus krakói 1504-ben tilalmat tesz Scheutzlich harmincadosra egy tonna hering miatt. 1527-ben Bank Erasmus krakóinak Jakab Goldschmied adós 53 frttal aranyban és 60 frttal magyar pénzben.

Bank Miklós tilalmat tesz 1494-ben Kyzwetter Miklósra 42 frtért. Később egy fél kuf bort ad, a többit pénzzel fizeti. 1496-ban: Beutler Lőrincre 25 frtért. Bank Miklós szolgája János, Zimmermann János pénzére; Rósa János nagybányaira; Pyga János szandeci fuvarosra 2 frtért; Statschafferinra 6 frtért; Berkmann Jánosra 12 frtért; Habdorfra 2 frt 60 dénérért; Syb Bálintra 4 frt 50 dénárért; Stoll Menyhért azon 23 frtjára, amely a tanácstól jár neki; Ferber János tartozik neki 50 magyar arany frttal.

Beer Gáspár krakóinak tartoznak: Opitzer János kassai tanácsos 128 magyar arany frttal. (1493.) Márta asszony Scopinné tartozik apósáért (edem), Kreidler Erasmusért; s fizetett érte az 1.070 frt adósságra 738 frtot. (1494.) Winter

György kassai bodnár néhai Gurtler Mátyásné, Sofia asszonyért tartozik 55 frttal magyar aranyban. (1498.) Tilalmakat tesznek az ő nevében: szolgája, Perlen János, Trinksaus Jeromos javaira (1497); Schwáb János eperjesi, titkos tilalmat tesz Richter Zsigmond javaira (1506): szolgája Brennendorfer Pál, ura nevében Weydant Pálon 193 frt tartozást követel, 100 dénárral számítva 1 frtot, de ez nem lévén otthon, felesége jelenik meg a tanács előtt s igéri, hogy fizet. (1506.)

Bethmann Seyfrét krakói tanácsos 1000 mázsa ólomjára, mely a város fogháza előtti téren fekszik, 1490-ben tilalmat tesz Opitzer János es Seidel István stadtschreiber. 1501-ben Bonerrel együtt 1,110 frtot követel a városon azon ólomért, melyet Kassa a háború idején lefoglalt. János Albert lengyel király testvérének Ulászló magyar királynak és Kassa városának is ír, hogy fizessék meg. A város 1504-ig meg is fizeti. E Bethmann egyike volt Krakó leggazdagabb kereskedő polgárainak. Weyssenburgból költözött be, 1464-ben egy schock garasért kapott polgárjogot s ez időtől, különösen Lemberggel folytatott kereskedelmével nagy vagyont szerzett. Első feleségének, Orsolyának 800, majd 2,000 frt jegyadományt (Morgengab) biztositott, a másodiknak, Dorottyának, Kletner János leányának 5,000 frtot, vagyis oly összeget, aminőt csak a legelsőrangú mágnásleányok kaptak s melyen azon időben néhány falut lehetett venni. Ez asszony hozománya egy ház, egy kert, egy mészárszék volt. Amint 1515-ben Bethmann meghalt, néhány házat hagyott hátra, az egyiket két koronának, a másodikat «zsidón alúl» hívták, egy fürdőházat, egy sörfőző házat a homok-fürdőszoba mellett, egy olvasztó hutát Olkuszban (innen nyerte azt a sok ólmot, amellyel oly nagyban kereskedett).[1] Hagyott még földeket, birtokokat, tanyaházakat, nagy summa készpénzt, végül jelentékeny követelést, legalább is 3500 frtot, melyek különféle krakói házakra voltak biztositva.[2]

Bloe (Blau, Bló) György jelentékeny kereskedést folytatott itt, midőn csak a bejegyzett követelése 2,700 frtnál többre rúgott. Társasággal is kereskedik, s evvel ngyütt 1498-ban tilalmat tesz a takács-céhre 575 frtig, 1500-ban Briger

[1] Keresk. Szakokt. XX. 272. l.

[2] R. Fr. Kaindl: Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern 1. 330.

Péterre 316. 1502-ben Thornar Istvánra, Karstnerinnére 29, Weinbreuer Péterre 30 frtig. 1509-ben megnyerte Richter Zsigmond fürmenderen (népszószólón) a 814 frtot s ez megigérte, hogy 500 frtot 14 nap alatt lefizet. Bló tilalmakat tesz még: egy bártfai fuvaros néhány veder borára. (1509.) 1511-ben Kitlicz János javaira s ismét egy hordó borára; pár nap mulva megismétli; majd 1513-ban 600 s ismét 250 frtig. Scherer Mátyásra 8 frtig. 1512-ben nyert 53 frtot. Kannengisser Péteren és Gáspáron, de Garai Péter ebből 5-re tilalmat tesz. 1513-ban Thornerné tartozik neki 73 frttal s tilalmat tesz Eisner Miklós borára; Katalinon, Wasserbauchnén nyert 20 frtot azon árúkért, miket Krakóban vett tőle; 1/2 schockot számítva frtjára. A tilalmakkal s adósságok fejében házakat is szerzett itt, melyek közül egyet 1513-ban Scheutzlich Jánosnak adott el, a másikat 1516-ban adta el.

Boner János még híresebb polgár és kereskedő volt Krakóban, Bethmann, mint rokona hívta őt be 1483-ban Landauból s vele rendkívüli kereskedelmi tevékenységet fejtett ki. A királyi pénzverőház számára az ezüstnek és réznek ő volt a szállítója. Az udvart ő látta el mindenféle árúval, különösen ezüst- és aranyneműekkel Nürnbergből és drága üvegárúkkal Velencéből. Nagy tömeg posztót is szállított a király számára. Mindenekfölött nagy befolyása volt az állami pénzügyre. Neki tulajdonítható, hogy az állami és a királyi személyi pénzügyet szétválasztották. (1512.) Hogy mily nagyban dolgozott, mutatja, hogy az állam neki és társaságának 150.000 frttal tartozott, ami azon időben töméntelen pénz volt. A lengyel nemesek is nagy összegeket kölcsönöztek tőle, s ezúton birtokokat szerzett. Amint ezen, a királynak drága, az államnak megbecsülhetetlen ember meghalt, Krakóban, Lembergben, Posenben, Lublinban, Olkuszban, Magyarországon, Németországban, (Breslau, Nürnberg) hagyott tulajdonokat. Bonernek Lengyelországban való helyzete kortársainak, a Fuggereknek német és magyarországi szerepével hasonlítható össze. Főörököse unokatestvére (Neffe) Boner Severin volt, aki meg a Boner Zsófia kezével is jelentékeny vagyont kapott. Nem csuda tehát, hogy testvéreért a legnagyobb lengyel mágnás, Radzivill Szaniszló törekedett.[1] A kassai Stadtbuchban Bonernek és tár-

[1] I. m. 231. l.

saságának, krakóiaknak csak egy ügye van bejegyezve, hogy Kitlich János 100 frttal tartozik nekik magyar aranyban. Ez azonban nem azt jelenti, hogy nem állhatott élénk összeköttetésben velünk. Hiszen a réznek főpiaca voltunk, amiből ő a pénzverő számára annyit szállított. De a simán lefolyó ügyeket nem jegyezték be.

Brandó János krakói 1506-ban Ferber Jánosra tilalmat tesz 40 frtért oly megjegyzéssel, hogy kapott tőle 3½ kufen bort per 28 frt, ez beszámítandó.

Brendler György krakói helyett Wittiber Wolfgang tilalmat tesz Bálint krakói subájára, mely Jakabnál, a városi jegyző szolgájánál van. (1524.)

Burk (Bork) János krakói polgár tilalmat tesz Cromhüterinre 3 frtért, továbbá boldogult Gőbel Tamás házára. De Gőbel Tamás szolgája megapellálja a tárnoki székhez ez ítéletet, mert e házat ő kapta urától örökségképen. (1493.) Burk János krakói szolgája, Jeromos Romel Jánosra és Klein Ferencre tilalmat tesz 201 frtért. (1493.) Ugyancsak ő Ferber Jánosra. (1496.) Tartozik Burknak 300 frttal Róth Boldizsár; Burk szolgájának Schuszter Kelemen 2 frttal. (1496.) Burk Jánosnak egy tonna «olen» haljára, mely Kölni Henriknél van, tilalmat tesz Ceyzkinné Apolónia 8 frt 12 dénárért.

Eustachius krakói 1483-ban tilalmat tesz Sprengelberg Urbánra 150 frtig és pedig javaira és 4½ kuf borára, mely pincéjében van. A tanács megengedi neki, hogy Krugler Miklós javait adósságlevele szerint eladhatja és követelését árából levonhatja. De Griger Péter uráért, Vogelweider Lénárdért Eustachius ezen pénzére 50 frtig tilalmat tesz. Eustachius pedig 50 frtig letiltja Vogelweider részét. (Valóságos versengés a tilalomtevésben, hátha még hozzávesszük, hogy Vogelweider szolgája azon adósság miatt teszi a tilalmat, mellyel Scheptz Péter tartozik neki. Tehát Eustachius evvel is összeköttetésben van.) Pár hét mulva Griger ura nevében ismét tilalmat tesz Eustachiusnak mindazon javaira és követeléseire, melyek e városban, nevezetesen Schellingernél vannak. 1494-ben sok ügye van: Tartozik neki Kraydler Erasmus. Itteni követeléseire Seypner János tilalmat tesz. Majd Eustachius Gurtler Istvántól bizonyítványt kér arról, hogy tartozik Opitzer Jánosnak. Több tilalmat tesz: Cromer Bertalannak Panczner Péternél lévő 8 frtjára. Stab Miklós szabó és Gabriel György, most

termő borára, Schneider Gergelyre 6, Schwarcz Györgyre 90 frtért Karlsteinernéra, Pancznernéra 5 frtért, Bryzvicer Jánosra. Schneider Gergelyre, hogy nem maradt adósa Scopinnak a 26 frttal, Zothman Bertalan nejére, Orsolyára. Eustachius szolgája, Walter is többször szerepel: Anthon Gergely megfizette általa 10 frt adósságát (1483); tilalmakat tesz Thorner Jánosnéra 36 frtért és Zothman Bertalan boraira. (1496.)

Fogelweider Lénárd krakói (Kassán is van Fogelweider) tilalmat tesz Gaffram Stenczel javaira 58 frtért és Kunczer azon pénzére, mellyel Gaffraınnak tartozik. (1504.) Szolgájának, Procopiusnak szolgálataiért ajándékba adja kis házát a Troppars Miklósé mellett. (1489.)

A **Gaffram-család.** A Gaffraınok közül többen és pedig ezrekre menő összegekkel szerepelnek Kassa Stadtbuchjában. Így Gaffram János krakói tanácsos és fiai, Bernát, Stenzel, Erazmus. Előfordul: Gaffram Boldizsár is, aki Wogmeister Mártonra (1498) és Gaffram N. krakói, ki testvérére, Bernátra tesz tilalmat. (1498.) Szó van Gaffram Bernát özvegyéről is, ki G. Stenzelt felszabadítja a tilalom alól. (1504.)

Gaffram János krakói tanácsosnak több ügye van: Tartozik neki Schwarcz György tanácsos 316 frttal s igéri a tanács előtt, hogy két részletben megfizeti készpénzben vagy vert ércben, a réz mázsáját 4 frt minus 1 ortba számítva. (1498.) Tartozik neki Gábriel György is 100 frttal. (1490.) De reá is tesznek tilalmat: Weinhardt Erazmus 82 frtért (1490), Simon író-deák mindarra, amije Róth Boldizsárnál van. (1494.)

Gaffram Bernátnak is több ügye van: Titkos tilalmat tesz Melk Menyhért pénzére (1493), atyja nevében tilalmat tesz Szabranczi Jánosra 100 frtért. (1494.) 1494-ben Weikhardt Erazmus javaira tesz tilalmat s azon borára, melyet a városnak eladott. 1498-ban megengedi neki Weikhardt Erazmusné, Anna asszony, hogy a hét h. kufen bort kulcsai és őrizete alatt tartsa, míg megérik, ekkor jó emberekkel megbecsültetve, az adósság kifizetésére fordítsa. Gaffram Bernáton, Neuhart Ágoston nagybányai 41 frt 50 dénárt követel.

Összeköttetésben állott a *Zathmáry Ferenccel,* ki tilalmat tett az ő ezüstjére, ékszereire, gyűrűjére, kupára, poharakra, melyeket neki felesége, Katalin, előbb Forszter Györgyné hagyott. (1494.) Viszont azonban Gaffram is tilalmat tett Zathmár Ferencre s ennek testvérére, Ágnesre, Schwarcz György-

nére és azon javakra, amiket Katalin asszony hagyott (1496) s még ez évben meg is ismétli e tilmát szolgája, Osztwald által mindarra, ami feleségéről, Katalin asszonyról Ágnes aszszonyra szállott.

1498-ban Gaffram Bernát feleségével együtt, javainak lekötésével igéri, hogy a várost mindazon kártól megóvja, mely a 2,000 frt-ról szóló pecsétes leveléből származhatna, s mely Nürnbergbe küldetett.

Ugyanez évben tilalmat tett Gaffram Bernátra Róth Boldizsár. 1501-ben Gaffram Bernát meghalt s a *másik két testvér, Gaffram Erasmus és Szaniszló*, néhai Gaffram Bernát özvegyével, Borbálával s fia, János nevében is megegyeztek: Ami atyjukról, néhai Gaffram Jánosról, és most Bernátról marad, a könyvekben és regestrumban megvan s Endre egri kanonok és Róth Boldizsár előtt összeszámoltak. A hagyaték, kis és nagy, jó és rossz követelés Magyar- és Lengyelországban kitesz 5,215 frtot. Ebből Erasmus és Szaniszló 3,069 frtot elvettek maguknak, mert Bernát annak idején atyai örökségéből megkapta részét, ők nem. A követelés még 2,146 frt, ebből amit lehet, behajtanak s ezen hárman megosztozkodnak. Egyszersmind Schubert János «úrnak» 13 évi hűséges szolgálatjáért adják a 100 frtot, mellyel a város tartozik nekik, őt egész életére minden követeléstől szabadnak nyilvánítják.

Ezután *Gaffram Stenzel* krakói szerepel néhányszor 1504-ben: így 2 frt-jára tilalmat tesz Greff Mátyás. Majd Ferber Jánosnak megfizette a 200 frt adósságot azon pénzzel, mellyel atyjának s utána neki a kassai urak (tanács) tartoznak. Majd ismét Mornstein krakóinak átadja azon követeléseit, melyek a tanácsnál vannak, s Mornstein e követelésre tilalmat tesz.

Göbel Tamás krakói 1492-ben Opitzer Jánosra 32 frtért tilalmat tesz; majd félházát, melyben Schnell Elek lakik, átengedi Burk János krakóinak 90 frt adósságért.

Göbel János krakói ügyei: Tartoznak neki Passauer János 14 frttal és Klopp Gáspár 10 frttal. (1492.) 1494-ben megengedi neki a tanács, hogy Girnert Jánostól onnan vegye, ahol találja a 76 f. 1/2 ortot. Tilalmakat tesz: Knipendné 76 frtjára és Paur Kristófra 28 frtért, mellyel ő a meghalt Girnert házára tartozik (1496.)

Groszmann Miklós krakói ura, Jost Glatz helyett tilalmat tesz Richtnrre 400 frtig. (1509.) Majd ismét e minő-

ségben Kitlicz János javaira «polnischmünz zu 1/2 sc. f. 22 gr. 26». (1513.) Ismét mint Glatz I. szolgája előtt Richter Zsigmond elismeri előtte, hogy tartozik 2½ száz frttal aranyban. (1514.)

Haller János krakói ügyei: Wasserbauch Péter kannagyártó tartozik 178 frttal. (1500.) Esküt kér Ferber Jánostól, hogy a borral nem tett semmit (mit den wein kein getan hab) s ugyanaz, melyet tőle vett Haller Ruprecht. (1493.)

Helbing János krakói tilalmai: Kitlicz János javaira 25 frtért (1513); Kanengisszer Gáspár összes javaira 120 frtért. (1515.) Helyette sógora, Haller Ferenc krakói («magist. wyrody» = pap, egyetemi tanár?) Kanengisszer Pál összes javaira 115 frtért. Tartozik neki Kanengiszer Gáspár 120 frttal, amiért kassai szőlőjére tilalmat tesz. (1515.) Wagner Eleken nyert 3 f. 75 dénárt. (1515.) Kanengisszer ez évben halhatott meg, sokan tesznek rá tilalmat.

János krakói javaira, posztójára és mindenére, ami Witiber Wolfgangnál (talán szálláson?) van, tilalmat tesz Kőnig Simon. (1527.)

Januschovszky Jeromos krakóinak felesége, Ferber György leánya. Leányuk Anna, nagyanyjától, Ferber Katalintól örökölt javakat, miket Briger Péternek elad 50 frtért s 115 frt értékű ékszerekért (1515.; a krakóiak és kassaiak összeházasodnak.)

Karl (Karel) Miklós. Krakói polgár és tanácsos volt (1506) szerepel a Stadtbuchban fia, János (1506) is, és igen sokszor szolgája, Hoffmann Miklós is, ki 1506-ban meghalt, amikor is Benigna asszony Henrikné (Kölni?) férje helyett Krakó pecsétje alatt Karel teljhatalmú levelét mutatja föl s tilalmat tesz szolgája, Hoffmann mindazon követelésére, melyeket a városban és a vidéken tett.

Karel jelentékeny kereskedő lehetett, mert nagy összeg követelései vannak: A kalapos céh tartozik neki 20 frttal. (1492.) Apotheker Bertalanra 80 és Gábriel Györgyre 44 frtig tesz tilalmat. (1493.) 1496-ban sok tilalmat tesz: Günther Mihály nagybányainál lévő 36 frtjára; Greb Mátyásra 100 frtig: Doch Urbán házát és javait elzálogosítja 15 frtért; Schmidt Lénárdra és Zimmermann Jánosra 400 frtig (még ez évben ennek zombori szőlője összes boraira); különösen szolgája, Hoffmann Miklós tesz sok tilalmat ura nevében: Miklós

borbély boraira. Zimmermann János javaira; Tóbiásra; Schmidt Lénárdnéra 100 frtig. 1515-ben Karel M-nak Mockentaller Wolfgang tartozik 60 frttal.

1499-ben Schwarcz Jakab krakói, átengedi neki azon 100 frtot, mely Apotheker Bertalannál ennek házára bekebelezve van. Szolgája, Hoffmann Miklós tilalmai: Schneider Gáspárra 5½ frtért, Kelemen János pénzére, Tóbiásra 105, Geulch Boldizsárra 151 frtért (e két utóbbira 1503-ban is ez összegekig).

Egyéb előforduló ügyei: Megfizette azon adósságot, amelylyel Blatfusz Jánosnak Krakóban tett építéseért tartozik, miért is minden levelét, mely a krakói tanácson van, megfosztja erejétől. (1493.) Stock János és Benesch tilalmat tesznek Setler Miklós mindazon követelésére, melyek a városnál vannak. (1493.) A fűszert és egyebet, amiket Kyzwetter Miklós hagyott (meghalt?), jegyzék szerint átadja Stock Jánosnak. (1496.)

Jelentékeny összegig állott összeköttetésben Zothman Bertalannal, kinek 14 kuf borára tilalmat tétet szolgájával, Hoffmannal (1494); még ez évben a 80 frtért eleget tett helyette Kyzvetternek. (1494.) Csakhogy még ugyanezen évben Zothman Bertalan nejével, Orsolyával elismeri, hogy Gafframmal együtt tartoznak Karlnak 275 magyar frttal. S nemsokára Zothmann és felesége ismét elismerik e 275 frt adósságot és hogy még Blau Györgynek is tartoznak 100 frttal. Igérik, hogy akár egyiknek, akár másiknak vagy meghatalmazottaiknak részletekben megfizetik. Hozzátéve, hogyha bort vagy más árút hoznak a városba, mihelyt határt érnek, azok zálogba vehessék s mikor eladják, elégítsék ki magukat. Nagyobb biztonságért házukat, mely a város közepén (am Ring) van s mely előbb boldogult Schwarc Mihályé volt, zálogba vetik s ha igéretüket nem tartják meg, eladhatják.

Nagy mennyiségű ólmot hoztak be a lengyelek hozzánk, pl. 1501-ben 1,100 frt értékűt.[1] Ólom-vásárlásból keletkezett az alábbi ügy is: 1505-ben Karel Miklós krakói tilalmat tesz Somlay János örökségére, mely a városi mészárszék mellett van azon adósságért, melyet mostoha atyja és anyja csináltak Scholz János krakóinál, ólmot vevén tőle 600 frtért. Karlt szolgája, Hoffmann Miklós képviseli s Krakó város pecsétjével

[1] Keresk. Szakokt. XX. évf. 272. l.

ellátott felhatalmazást mutat föl. De Somlay azt mondja, hogy mostoha szülei az ő és testvére örökségét nem köthették le, mert ő még kiskorú volt; tehát semmis a kötelezvényök. Hoffmann: De igen, mert ők voltak a gyerekek ügyeinek a vezetői s az ólmot a bánya javítására és építésére fordították s nem világba költötték. Kéri, ha az egyik ház nem lenne elég, a másikat, amely mellette van s melyet Somlay épen el akart adni, lefoglalhassa. A tanács így is ítél, de a másik ház lefoglalását csak akkor engedi meg, ha ennek lekötéséről is hoz írást. Somlay 1506. ezen a városháza melletti házát csakugyan eladja Brechtel Péternek. A pénzre Hoffmann tilalmat is tesz, amit a tanács elfogad ugyan, de mutasson írást, hogy ezt is lekötötték a mostoha szülők.

Tartozott Karl Miklósnak Morenstein György is, miért is 1506-ban személyesen titkos tilalmat tesz ifj. Mornsteyn György minden itteni s névszerint Henrik kölninél található követelésére a 75 vagy több frt miatt. (Még ez évben az új tilalom alkalmával megmondja, hogy 115 frt a tartozás). Karl M. fia, János ugyanarra titkos tilalmat tesz.

Kanengisszer Péter krakóinak Opitzer János tartozik 20 frttal. (1498.)

Kittel János krakói esküt kíván Byrner Jánostól és Zipszer Páltól, hogy a szövetekről nem tudnak. (1493.)

Krupek (Crupek) Péter krakói tanácsos, fiai: János, Sebestyén és Stencel, leánya is van. 1511-ben tilalmat tesz Ignatius beroszlói azon követelésére, mely Wasserbauch Péternél és Katus asszonynál van. 1513-ban Richter Zsigmondra 400 frtért. 1514-ben személyesen jött Kukelbrecht Mihály bíró elé s Richter Zsigmond tartozása felől a könyvbe írt dolgokat megújítja. Úgy látszik, Keszer (Keyszer) György Krupek-leányt vett el. 1516-ban Crupek János és nővére krakóiak, 1522-ben pedig Cr. Sebestyén atyjuk helyett Keszer (Keyszer) Györgyön követelnek 2,500 frtot és ezért tilalmat tesznek Magyarországon minden követelésére. És pedig felesége jegyajándékáért (morgengab) 1,000 frtot aranyban kérnek. 1525-ben az utolsó összeget is megfizette, 269 frtot «in alter ungarischr mönze» miért Keyszer György tanácsost fölmentik. 1524-ben Krupek Péter tilalmat tesz Hanes münzmeisterre rézért («von wegen des koppers das er im geben soll.»)

Krupek János krakói, Turk Gáspáron, egy pintéren

nyert 10 frtot. (1518.) Gurkó János javaira titkos tilalmat tesz 9 frtért. (1520.) Wasserbauch Péterre 156 frtért, 14 nap alatt fizesse meg. (1521.)

Krupek Erasmus 1492-ben Zothmann Bertalanra tilalmat tesz 142 frtért, amit meg fog adni s addig leköti javait. vagy ha oly bora lesz, ami Krupeknek tetszeni fog, azt elveheti az akkor folyó árban. Még két év mulva is tartozik 145 frttal, amiért tilalmat tesz rá Krupek helyett Eusztachiusz. 1492-ben Zimmermann János és Schmidt Lénárd tartoznak neki 350 frttal. A következő évben Schmidt Lénárt igéri, hogyha Zimmermann Neustatból megjön, mindketten először is őt elégítik ki. 1493-ban tilalmat tesz Thorner Istvánra; esküdjék meg, hogy fiának nem adott, amint Erasmus állítja. A következő évben (1494) a tanács utasítja Thorner Istvánt, hogy Krupeknek vagy Firschild Borbálának adja meg tartozását, melyet ez asszony Mátyás nevű szolgája is bizonyít. 1494-ben 157 frtért Waldner Jakabra, aki később zálogba adja az Erzsébet templom melletti házát, ahol lakik. Tilalmat tesz még ez évben: Kanengisszer Ferencre 24 frtért, Bank Ferencre 36 frtért; Hartmann Mátyás bártfai vásznára, amely Henrik kölninél fekszik; teljhatalmazottja, Walter, Kyzwetter Miklós követelésére 36 frtért.

1509-ben **Krupek Stencel** a maga és atyja, Péter krakói tanácsos nevében Richter Zsigmond fürmenderen 523 frtot követel, fizesse meg 14 nap alatt.

Krupek Konrádnak 1509-ben Richter Zsigmond 500 magyar frttal tartozik, amit részletekben igér megfizetni és pedig a legközelebbi Jakab napon 200 frtot stb; leköti összes javait. De bizony évek mulva sem adta meg, amiért 1513-ban újra tilalmat tesz Richter Zsigmondra; szőlőit veszi egy évre egy napra zálogba. Még 1520-ban is Krupek krakói tilalmat tesz «etwan» (meghalt?) Richter Zs. három cromjára, két kertjére, egy hewsel-re, atyja adósságáért.

Kyzwetter Gáspár, krakóinak is elég sok követelése van a Stadtbuchban. Így 1494-ben: Brechtel Péter tartozik neki ruhaszövetért 276 frttal, Breszler Pál 40 frttal, ad reá két lovat 12 frt értékben, a többit megadja. Átenged 166 frtot Kolozsnak, mint Veith medburgi meghatalmazottjának. Tilalmat tesz Bryz Jánosra 19 frtért, de viszont ez is Kyzwetter javaira. Kyzvetter szolgája, Hoffmann Miklós Richter Zsig-

mondra 13 frtért. Maga Kyzvetter Hopner Jánosnéra 3 frtért. Testvérére, Kyzwetter Miklósra. Erre Hoffmann Miklós is a 10 frtért, mellyel neki szolgálatáért tartozik. 1497-ben sok dolga van Thornerékkal: Tilalmat tesz Thorner Istvánra 166 frtért. Majd Kyzvetter és Wilkof György medburgi tilalmat tesznek Thorner Istvánnéra, aki fiáért, Thorner Andrásért tartozik 166 frttal, amit bártfai házukkal törlesztenek. 1500-ban Thorner Istvánon a tárnokszéken 180 frtot nyert, s ezt Blau Györgynek engedte át, s ezek most megegyeztek, hogy évenkint karácsonykor 36 frtot fizessen. 1500-ban Weydent Bálinttal úgy egyeztek meg, hogy ennek borait adóssága törlesztésére foglalja le, a többit kifizeti.

Lamprecht János krakóinak 1513-ban 220 frttal tartozik Jaszkó János, amiért egy év, egy napig zálogba veti egy harmadát házának, mely a Lipiczkyé mellett, és majorjának, mely a Czotmár György püspöké mellett van.

A Stadtbuch **többféle Lőrincet** emleget, így Lőrinc krakóit, ifj. és öreg Lőrincet, Beutler, Möschel és Moler Lőrincet, Heinrich Lőrincet. *Lőrinc krakói* tilalmat tesz 1493-ban Statsaffer Albertre 3, Hutter Mátyásnéra 6 frtért. 1496-ban Steiner Mihályra 132 dénárért, Romer Jánosra 1 frt 14 dénárért. 1497-ben *Beutler Lőrinc* tartozik neki 3 frttal. 1499-ben tilalmat tesz Statschaffer Albertre 3, Hutter Mihálynéra 6 frtért. 1501-ben Slosser Pálra 3 frt 40 dénárért és Winter György tartozik sógoráért 20 frttal. 1501-ben Pollák Péter weinbrüer tartozik kölcsönért az *öreg Lőrincnek* 30 frttal. 1512-ben *Möschel Lőrinc* tartozik 12 frttal; Lőrinc fia, János krakói tilalmat tesz Glaser Egyed borára. Kannengiesszerre 2, Lukács Kromerre 3 frtért. 1512-ben *Lőrinc Moler* krakói Kitlic Jánosnak a vog előtt fekvő egy hordó árújára tesz tilalmat; majd megnyerte Kitlicen a 10 frtot, 34 lengyel garast számítva 1 frtra. *Heinrich Lőrinc* szolgája, Latzkó krakói tilalmat tesz Czultherre 800 frtért, több vagy kevesebb, számlálják meg. (1493.)

Michel Marczyn szolgája Krakóból Bartpheler György javaira 436 frtig tilalmat tesz. (1489.) De viszont Marczyn krakóinak bárkinél lévő követelésére vagy árúira tilalmat tesz Weikhardt János 76 frtig és Klein Endrisz is ugyanígy. (1490.)

Marcinkó krakóira Cakel Péter tilalmat tesz 17 frtig (1491) és Weikhardt Erasmus. (1500.) 1494-ben esküt kér

Sprengberger Urbánnéra, hogy nem állt jót férjéért. Kál Györgyre többször tesz tilalmat: 1490-ben 435 frtig, 1494-ben 27²¹ ₂ frtig, később megegyeznek, hogy a Malom-utcán a kapunál lévő házát a fél maláta házzal és szőlőjével 200 frtban vegye át, a többit megadja. 1500-ban 73 frtig tesz rá tilalmat s 1501-ben felhatalmazzák, hogy ahol találja Kál György javait, ott elégítheti ki magát. Tilalmakat tesz: Greger Kata szabónéra 1496-ban 11 frtig, 1502-ben: Melknére 5. Kelemennére 2. Hutter Vilmosnéra 40 frtig. 1502-ben Kuncses Ambrus tilalmat tesz Marcinkó Malom-utcai házára.

Matte, egy lengyel, Krakóból tilalmat tesz Rotgiszer Tamásra. (1490.)

Meidel Mihály helyett János Gáspár, Molner lőcsei szolgája tilalmat tesz Schwarc János pesti tiszafájára, mely Mártonnál, a társaság szolgájánál van. (1521.) Maydel Mihály krakói tanácsosnak Wittiber Wolfgang tartozik János doktor helyett 120 frttal, lengyel pénzben, 30 garast számítva 1 frtra, és 35 arany frttal, elzálogosítja összes javait, míg megfizeti. (1527.)

Meygel Menyhért krakói Ferber Jánossal van összeköttetésben. (1513.)

Molne, (Wolne vagy Wolna) György krakói 1520-ban tilalmat tesz: Cromer András, néhai Ferber János szolgája házára s minden javaira 5 frtért; Kalmár Mátéra, Wasserbauchné Katalinra adósságáért 63 frtig. 1523-ban Gáspár szabónéra a 3 frt 10 dénárért, melyet a kremleinért (boltocska) kell adni. Auspitzer házára 3, Lukács Kromerre 25 frt 25 dénárért; a faulgassei szabó leányára; Midvischer Materen is megnyerte a tartozást. 1514-ben tilalmat tesz Ferber Györgynére 11 frtért, 1518-ban Péter Cromer javaira adósságért.

Molodozotth Albertus krakóinak Lambacher Jeromos megadott 24 frtot. (1490.)

Mornsteyn György, Péter, János, Stenzel.

Mornsteyn György Krakó tekintélyes kereskedő polgára volt, konzul (1493) és a kassai Stadtbuch többször tanácsos úrnak irja. Sok és nagy összegekről szóló ügye van Kassán, miért is Kyzvetter Gáspárt felhatalmazza, hogy ügyeiben a tanács előtt eljárjon. (1494.) Maga Kassa városa is tartozott neki 200 frttal.[1] Árúcikkei közül előfordul a posztó, midőn 1500-ban

[1] Kerekes: Magyar-lengyel keresk. Ker. Szakokt. XX. 252. l.

Beneschsel posztó miatt pere van. Szolgájáról, Györgyről is történik említés, midőn ez Roth Boldizsárra 25 frtért tilalmat tesz.

Sok ügye van *Schillinger Kristóf* kassai tanácsossal. Tartozik ez neki 788½ magyar arany frttal, mely összeget egy év alatt megad, különben zálogba veheti s adja el javait, házát, tályai, szántói és kassai szőlőjét. (1493.) De nem fizetett, amiért a következő évben a tanács kimondja, hogy a 769 frt fejében eladhatja Schillinger javait. Még ez évben újra felhatalmazást kap, hogy Schillinger és Melk Menyhért javaiból az írás szerint kielégítse magát. Pár év mulva (1497) Schillinger Kristóf meghalt, ekkor Mornsteyn panaszt tesz Romul János ellen, hogy adósa maradt Schillingernek 250 frttal, de ez azt állítja, hogy egy részét gölnici hutájával és Bryzen lévő bányaművel (bergwerk) fizette meg Schillingernek, miről elismervényt hoz a legközelebbi igazságszolgáltatási napra. 1498-ban pedig a tanács a Stadtbuchba iktatja, hogy Schillinger Kristóf a 180 frt adósság fejében Morensteynra hagyja a sarokházat, amelyben Reich István lakik, csinálhat vele, amit akar.

Róth Boldizsárral is jelentékeny összeköttetésben áll: Mornsteyn szolgája, György 1496-ban 825 frtért tesz rá tilalmat. Két év mulva ez összeg már 871 frtra növekedett, amiért Róthnak összes vagyonát leköti, s a tanács kimondja, hogy házát, szántói és tályai szőlőjét értékesítse, ahogy tudja és jónak látja, nem a városi taxa szerint, s ha nem fedezné vagyona, követelje a többit. Ha eladni nem tudná, használja addig Mornsteyn, míg eladja vagy le nem fizeti. Ha készpénze, aranyozott vagy aranyozatlan ezüstje van, ezt is adják át neki. Nemsokára határnapot kap 400 magyar arany frt kifizetésére és kezeskedik érte (1498) s magára vállalja kifizetését Möntzer Mihály biró, Burghart, Apotheker, Molnár Gergely, Richter Zsigmond városi tanácsosok, s Jakab napra kifizetik.[1]

Van még Mornsteynnak számos ügye Kassán: 1493-ban kérdi, hogy néhai *Ruszdorfernek* maradt-e hiteles végrendelete? Tilalmat tesz javaira. 1494-ben Seypner János javaira tesz tilalmat azon javak és osztályrész miatt, melyek testvérei Borbáláé, Ruszdorfer János özvegyéi voltak, nevezetesen ház,

[1] Ez adósság ügyében írt levelét lásd Keresk. Szakoktatás XX. 271. l.

szőlő, bolt. Azon tilalom, melyet Scopinné, mint szintén testvér tett Borbálára, megsemmisül, de ő felebbez a tárnokszékhez (a három testvér közt osztályper-tilalom folyt).

1494-ben *tilalmat tesz* Bertalan Apothekerre és Trinksaus Jeromosra 19 frtért; Gaffram Bernátra 1.435 frtért; Scopinné javaira 200 arany frtért, amivel halála után adós maradt. Esküt kér Zothmann Bertalantól, hogy se pénze, se ezüstneműje nincs, amivel fizethetné a 18 frtot; szolgája György, Róth Boldizsárra 25 frtért. 1497-ben Mornsteyn György krakói esküt kíván Zothmann Bertalantól, hogy felszabadította őt. Ítélet: Fizesse meg minden huza-vona nélkül a 19 frtot.

Vannak még ügyei: **Mornsteyn Péter** krakói polgárnak is: Brechtel Péter tartozik neki 50 frttal. (1489.) Majd tilalmat tesz Thorner István 101 mázsa ólomjára, melyet a merőház (wog) registerébe hibásan vezetett be s ebből viszály támadt. A tanács utasítja, hogy fizesse meg. (1495.)

Stenzel Morensteynnak Schnell Elek, Lemberger György helyett megfizetett 60 magyar frtot, amiről Krakó nagy pecsétes levelét mutatja.

Morensteyn János ügyei: tilalmat tesz Hufnagel nagybányai itteni minden követelésére, mellyel a város neki tartozik. (1505.) Egy későbbi följegyzésből kiderül, hogy 245 frttal adósa Hufnagel s hogy ezt felesége, Borbála kifizeti. (1505.) Opitzer János tartozik neki 10 frttal. (1506.)

Oppler Tamás krakói ügyei: Tilalmat tesz Eisner Miklósra 55 frtért. (1504.) Thurzó György krakói itteni ingó és ingatlan javaira. (1515.) Henrik kölni pénzére, mellyel a város neki házára tartozik, 82 frt adósságért. Még ez évben titkos tilalmat tesz újra Henrik kölni javaira. De az ő ládájára is, mely Henrik kölninél van, tilalmat tesz Lumniczer Jakab. (1520.) Ismét Oppler Tamás tesz tilalmat az eyben-holzra (tiszafára), mely Wittiber Wolfgangnál a pincében van; ugyancsak erre tilalmat tesz Feysel János is Erdélyből. (1523.)

Oppler Stenzel krakói tilalmat tesz Hayasch Benedeknére a tonna halért, melyet az országos vásáron elégettek. Hayasch Benedekné Oppler Tamásnak 14 nap alatt fizesse meg a heringet, vagy adjon érte bort. (1523.)

Oppler János krakói helyett s felhatalmazó levelével ellátva Goldsmith Lőrinc tilalmat tesz Bló György krakói javaira. (1521.) A következő évben megújítja e tilalmat, sőt

nemsokára Bló György követeléseire is, melyek Briger Péternél vannak, melyeket ezelőtt Goldsmith Lőrinc, Oppler helyett letiltott. U. ez évben elnyert Briger Péteren 27 frtot, melyért Briger kezeskedett Krupekért. Tilalmakat tesz még Oppler János krakói Thurzó Györgynél Apotheker Bertalanra 12 frtért. (1512.) Továbbá Fetter Jakab krakóinak Henrik kölninél lévő követelésére. (1514.)

Reidheit Lukács krakóinak Kerbers György 75 magyar frttal tartozik. (1467.)

Rot Cosmann (Cosimus) krakói szolgája, Grotnik Máté tilalmat tesz Kassel János krakóira 800 frtért minden itteni követelésére (1509), és Blaskó Mártonra 60 frtért, (1509.) Majd maga Rót tesz titkos tilalmat Zith János krakói itteni ingó és ingatlan javaira. (1515.) Esküt nyer Bogner Istvánnétól 14 nap alatt azon 63 frtért aranyban, melyet férjének, Mártonnak adott, hogy erről mit sem tud, se a pénzt nem élvezte. (1515.) Róth nevében Günther Mihály tesz tilalmat Jakab Wetter krakói összes eyben-holzjára. (1515.)

Plobs György krakói titkos tilalmat tesz Heitman Mátyásra «auf 3 Mesten und Thrven mit leimet», mely Henrik kölninél van 172 frtért. (1514.)

Schlacker Henrik krakói polgár Fogelweider Lénard javaira, továbbá szolgájának, Procopi Jánosnak javaira tilalmat tesz 82 frtért. (1489.)

Schatternich Jakab krakói Tóth Mátyásra tilalmat tesz 3 frtért. (1490.)

Scharley Miklós krakói Hanes von Wath und seiner Gesellschaft Richter Zsigmondon követel 151 frtot és 17 garast lengyel pénzben, 30 garast számítva 1 frtra, továbbá 38 arany frtot és 1 ortot, fizetendő 14 nap mulva. (1509.)

A **Schillingerek** közül **Frigyes** (krakói tanácsos) és Miklós szerepelnek. Frigyes krakóinak ügyeit többször a szolgája, Helbingk János intézi. Igy Karlsteinerné Johannát felhívja, hogy fizesse meg a meglevő adósságát (1498). Schillinger Frigyes krakói tanácsnoknak Zimmermann János és Smith Lénárt 420 magyar arany frttal tartozik, részletekben megfizetik (1493); tilalmat tesz 100 frtig Schönfelder Henrik krakóinak minden követelésére, amely Schnell Eleknél és másutt van. Schönfelder később átengedi neki Schnell Elek kassai lakosnál levő követelését. De még ezzel nincs kiegyen-

litve a tartozás, épen ezért a fenti szolga tilalmat tesz mind a pénzre, mind a követelésre, mellyel Romül János Schönfelder Henriknek tartozik.

Schillinger Frigyes krakkói polgárnak a testvére, **Schillinger Kristóf** elismeri, hogy 400 magyar frttal tartozik, megfizeti, különben a templom melletti sarkon lévő házat, ahol lakik, elveheti. (E Kristófon Ferber János 27 frtot követel 1493.)

Schillinger Frigyes és **Miklós** krakóiaknak sok a dolguk Ferber Jánossal, ki nekik tartozik 406 frttal. Nemsokára azt iktatják be a Stadtbuchba, hogy 400 magyar arany frttal tartozik, ezért zálogba veti a Fő-téren levő házát, udvarát, mely Zathmári György váradi püspök és Lambacher Jeromos háza közt fekszik s melyen Doktor Péternek 100 frtja van betáblázva, továbbá a plébánia udvarával és az iskolával átellenben és a Simon uré mellett lévő házát, itt és másutt lévő szőlőit és javait. Az első 50 frtot Szt. György napján adja meg magyar aranyfrtban, egyre 100 magyar pénzt (münze) és 2 pfeniget számitva (1504). 1505-ben 50 frtot törlesztett Schillinger szolgája, Helbig János kezeihez. Csakhogy még évekig fennáll a követelés, mert még 1509-ben is Schillinger krakóinak Ferber Jánosnál levő követelésére tilalmat tesz Greff Mátyás tanácsos, aki 1514-ben Schillinger krakói javaira újra tilalmat tesz.

A meghalt Schillinger Frigyes fia **Schillinger Erazmus** krakói; a néhai Schillinger Miklós fia **Schillinger János** (1525).

Schön Máténé, Dorottya asszony krakói házát Lautensloer Lászlónak eladja (1467).

Schönfeld Henrik krakóira többen tesznek tilalmat, igy Weikhard Erasmus 10 frtért (1490). Tartozik neki Schnell Elek 200 frttal (1490).

Schönfelder Bálint krakói, Krakó város pecsétje alatt bizonyitotta, hogy itélet alatt szabad Osváld Sárosi követelésétől (1524).

Schult János krakói tanácsosnak Glatz Tamás tartozik 386 frttal s igéri, hogy négy részletben két év alatt megfizeti. Az ő nevében «hatalmával és erejével» Eustaches krakói és Steinborn Benesch tilalmat tesz Setler Miklós javaira, készpénzére, követelésére vagy árúira, melyek bárkinél vannak

(1493). Meghatalmazottja, Selber Miklós átadja Karl Miklós krakóinak Somlyai Gergely házát, mely a mészárszék mellett a sarkon van s eddig kettőjöké volt (1493). Schön Miklós, Selber Miklóst fölmenti a tilalom alól és Scholt János krakóinak engedi át (1493).

Schwarcz Ádám krakói tanácsosnak Brechtel Péter tartozik 182 frttal. Nemsokára szolgája, Elganowsky János 50 frt tilalmat tesz rá. De a többit sem adta meg, mert Brechtel Péter és felesége, Márta elismerik, hogy tartoznak neki 133 1/2 magyar arany frttal (1499). Még négy év mulva sem fizette ki, hanem a fenti szolgának eladja alsó házát (a másik utcai) 100 magyar arany frtért. És még ekkor is 33 1/2 frttal tartozik Schwartznak, ki már perelte is, de ő két évet kért a fizetésre. Leganowsky ura nevében tilalmat tesz reá e tartozása miatt. Sweizer Menyhért és felesége, Dorottya is tartozik Schwarcznak 88 frttal magyar aranyban. Beer Gáspárt felhatalmazta Schwarcz, hogy bizonyítsa, hogy kifizette ez összeget (melyre Scholt János krakóiért Menyhért felesége azelőtti urával, Glatz Tamással kötelezte magát) s így felszabadítják javait (1495). Három év mulva Dorottya asszony, néhai Glatz Tamásné tesz tilalmat azon pénzre, mellyel Fleischer N. neki tartozik. De Dorottya asszony adós maradt Schwarcz Ádám és Pál testvéreknek, krakói polgároknak 280 magyar frttal aranyban, Ozveczky Albert (1499-ben krakóinak, máskor poseninek mondja a Stadbuch) 2 h. kofen bort is kap ez adósságban.

Schwarcz Pál krakói szolgája Cotman Bertalan javaira tesz tilalmat 40 frtért (1489).

Seidelman András krakói tilalmat tesz Tóth Mihály és Lambacher Jeromos javaira a kereszt fölemelése alatt (unter dem Kreutz aufheben 1492).

Seidelman Jánosnak Byrnerth János adós 42 frttal, amiért szőlőjét elzálogosítja, hogy művelje és terméséből kifizesse az adósságát (1492). Seid. J. tilalmat tesz Katus aszszonyra, Schneider Gergelynére 14 frtért. Lambacher Jeromost fölmenti, fizesse Katus, csakhogy ez még esküt kér Lambachertől, hogy sem atyai, sem anyai örökségében nem károsította meg (1494).

Stool Menyhért krakói tilalmat tesz Schillinger Péter javaira 112 frtért.

Spis Mihály krakói szolgája. Streycher András tilalmat tesz Dorner Lőrinc végrendeletére, mert azt hiszi, hogy vérrokona (1517).

Stenzel krakói Seypner Jánosra 50 frtért (1503).

Wetter Jakab krakói tilalmat tesz Kosmos Róth krakói tiszafájára (eybenholz), mely Briger Péternél van (1515).

Zithe (Sythe) Miklós és János. Előbb Zithe Miklós, majd János szerepel. Jánosról 1519-ben föl van jegyezve, hogy halálos ágyán vallotta, hogy Bátor Mihálynak az itteni Folgasz-utcai házát eladta és ez ki is fizette. Sőt 1517-ben Thomas Schneider is házat vett tőle. Úgy látszik, adósság fejében lefoglalt házak ezek.

Waldner (Wolner, Wolny) Jakab tartozik **Zithe Miklós** krakói polgárnak 520 frttal, amiért szolgáját, Haller Albertet Kassára küldi, hogy ez adósságát rendezze.[1] Waldner az Erzsébet-templom melletti házát egy évre s hat hóra a város törvényei szerint átadja neki (1493). Egy későbbi bejegyzés szerint Zithe Miklós szolgája, Albrecht meg is tartja a templom melletti házat, melyet Waldner Jakabtól 600 magyar arany frton vett a 400 arany frt adósság miatt, Waldner Jakab menjen ki a házból.

Zith Miklós élénk összeköttetésben állhatott Kassával, innen van, hogy oly sok tilalmat tesz: Ungvári Lászlóra 43 frtért (1493), Jaskó Jánosra (1496), Jankó Miklós késmárkira 150 frt pénzbeli adósságért tesz tilalmat, majd ismét Meszner Elek tanácsosra.

1519-ben halhatott meg Zith János, mert egy akkori följegyzés azt mondja, hogy halálos ágyán vallja, hogy Bátor Mihálynak az itteni Folgasz-utcai házát eladta s ez kifizette. Elhalálozására mutatnak az ily alkalommal szokásos tilalmazások is.

1520-ban: Zithe itteni összes ingóságaira és ingatlanaira tett tilalmát megújítja Winter György (Winter felesége, kinek Olajos Margit az anyja, a következő évben Zithen 36 frtot követel). Jorg Keyszer tilalmat tesz arra a pénzre, amelyet Zith Jánosnak Kölni Henrik agyonveretése miatt kell adnia és letennie (of das gelt das Hans Zithe wegen des totschlags

[1] Zith levele a kassai tanácshoz Keresk. Szakokt. XX. 251. Kerekes: Magyar-lengyel keresk.

Henrik von Köllen, geben und widerlegen sall, (agyonütötte verekedés közben Zith és vérdíj?) 1504-ben Zith János Ozweczky krakói helyett beismeri, hogy Hatos Miklós adósságára fizetett 25 frtot.

Zith Jánosnak még több ügye van Kassán, igen sok tilalmat tesz, így 1504-ben Aman Pálra 20, Thurzó Mártonra titkosan 85 frtért, Tóbiás behozott boraira, Tasner Stenzel krakói helyett Kátus javaira 20, Jeskó Jánosra 27 frtért. 1506-ban Viviáni Franco olasz összes javaira titkosan, 1509-ben Karrel János krakóira adósságokért, Tóbiásnéra, Münzer Jakabra 22 frtért, Richter Zsigmondra adósságért, később (1512), újra 250 frt adósságért, Weidant Bálint javaira; Rotgisser Mátén nyert 12 frt 9 denárt; Karrel János krakói nevében Geiger Péteren 132 frtot.

Nagy követelése van Zith Jánosnak *Kitliz Jánoson*, 455 frt 50 dénár, amiért 1511-ben összes javaira és boraira tilalmat tesz. A következő évben pereskedtek is, amikor 215 ½ frtot nyert rajta, tovább 8 frtot lengyel pénzben, 30 garasával számítva 1 frtot. Kitliz azt állítja, hogy Zitheért fizetett, amint mindkettőjük Registere mutatja s hogy amit vett tőle, nem kereskedelmi árú volt. Ezért joggal hívhatja Zithet a törvény elé. A következő évben Zithe János helyett Jencz Mihály ismét tilalmat tett Kitlitz János javaira.

Sokan tartoznak Zithnek is jelentékeny összegekkel. Igy *Brechtel Péter*, ki úgylátszik, házat vett Zithtől, mert a tanács utasítja, hogy tegye le Zithnek a pénzt az alsó házért (1504). Tíz év mulva is tartozik Brechtel, amikor pedig már meghal. Zith az ő feleségén, Mártán követeli a tartozást, ez szabadkozik, de a tanács esküt kíván tőle, hogy urának semmi ingó és ingatlan java nincs birtokában (1513). A következő évben is Brechtel Péternén követeli Zith a tartozást. A tanács itélete arra kötelezi az asszonyt, hogy uráért fizessen 160 frtot s ő elégítse ki magát a férj hátrahagyott javaiból. De a statkeller melletti házat ne bántsa, egyebet keressen.

Tilalmakat tesz: Helyette Schwarcz Jakab Mukentaller Wolfgangra 20 frtért s ez bort ad fizetésül (1504); szolgája Kaulkeller Lőrinc javaira (1504); ő maga Seypner összes javaira 200 frtért, a zombori szőlőjét kivéve, mert erre már tilalom van téve (1513); Tóbiás javaira 500 frtért, ez pedig minden javát, házát, udvarát, félmelczházát, cromját stb. átadja neki,

hogy elégítse ki magát. Igy is tehetett, mert 1517-ben föl van jegyezve, hogy a tanács elé jött Zithe, hogy a malczházért, mely ezelőtt Tóbiásnéé volt, Groschel János tanácsos megfizetett (1513). Richter Zsigmond tartozik Zithének 250 frttal, amiért házát zálogba veszi (1514).

1517-ben: Zithe helyett Snell Urbán Kukelbrecht tanácsoson nyert 39 frtot (1517); Hatosnén 75 frtot nyert és ezért házát, szőlőjét a Kundraton zálogba veszi, Zithe János és Glatz Tamásné, Dorottya megjelentek a tanács előtt és Zithe elismeri, hogy Dorottya adósságát megfizette s utolsó részletül 1 h. bort vett át tőle. 1520-ban Zithe János 50 frtot nyert János Neusteteren, 1521-ben Grocker Györgyön elnyert 25 frtot és Beer Gáspár krakói tanácsos helyett és teljhatalmában Schillinger Péter gölnici összes javaira tilalmat tesz 151 frt adósság fejében.

Igen sok tilalmat *tesznek Zith Jánosra különböző helyekről* is: 1514-ben, Kukelbrecht M. biró tilalmat tesz Zith János krakói összes itteni javaira adósságért, 1515-ben kétszer is megújítja ezt, 1517-ben is megújítja. «első helyen legyen». 1519-ben. Cromer János ujszandeczi (von dem neuczansz) tesz tilalmat Zithe János krakói itteni javaira adósságért.

1516-ban itteni javaira, semmit ki nem véve, de másnak kára nélkül tilalmat tesz Villach István Lőcséről; Mauerer János Zithe borára, mely teremni fog; Vinter György ura nevében nyert Zithen 150 frt és később megis újítja tilalmát.

1517-ben Zithe János krakói pénzére, melyet rozsnyói Kukelbrecht Mihály kezére bizott, Winter György tilalmat tesz; majd ismét rá 27 frtért (1504), Seypner Jánosra 20 frtért (1497), megint rá (1504). Opitzer Jánosra 200 frtig Zithe nevében Schocz János tesz tilalmat (1504). Zithe Miklósnak Jaskó János tartozik 254 frttal, amiért zálogba adja tályai szőlőjét, Folgasz-utcai házát s 12 frtot adott a szőlő művelésére (1504).

Néha bizonytalanul említi a Stadtbuch a krakóiakat, így: 1489-ben «egy krakói kereskedőnek» Unger Grigernél lévő boraira tilalmat tesz Satler László. 1506-ban a stadtschreiber tilalmat tesz Miklósra és anyjára, krakóiakra a schwertucher miatt, melyet Redel Bernátnak kellett volna adnia.

11. Összeköttetés a többi külföldi városokkal.

Kassa kereskedelmi összeköttetése északkelet felé messze kiterjedt. Minden jel arra mutat, hogy a lengyel-magyar forgalom központja Lengyelországban *Krakó* volt, azonban kiterjedt más lengyel városokra is. Az út Eperjesen, Lublón, Ó- és Ujszandecen, Czchowon, Wielickán át vezetett Krakóba, de innen aztán északra Thornig és Danzigig terjedt az érintkezés, északnyugatra pedig Boroszlóig, Stettinig, Prágáig, sőt Nürnbergig. Feltünő jelenség, hogy a Stadtbuchban a Béccsel való kereskedésnek semmi nyoma, hacsak bécsinek nem veszszük Franco de Vinianat (Viviana?), ki tilalmat tesz Muckentaller Wolfgangra, bár a név inkább olasz eredetre vall.

Nincs nyoma a Kassa-Lemberg közt való kereskedelemnek sem, bár Lemberg fontos kereskedőhely volt ez időben s bár a korábbi időből nem egy királyi rendelet mutatja a magyaroknak, a lembergiekkel, sőt a tatárokkal és oroszokkal való kereskedelmét. Az orosz-tatár kereskedelemnek pedig épen Lemberg volt a fő útvonala. Nagy Lajos királyunk 1372 augusztus 6-ikán a Lemberg felé vezető úton a magyar és lengyel kereskedőknek szabad utat enged, holott a cseheknek, morváknak, szibériaiknak, poroszoknak, kivált pedig thorniaknak árúik lefoglalása terhe alatt megtiltja ez úton a kereskedést. Látható tehát ebből, hogy az Oroszországgal való kereskedelmet a magyar és lengyel kereskedőknek akarta biztosítani.[1] Lemberg azonban magának akarta erre a monopóliumot. a kereskedőket pedig folyton zaklatta, 1380-ban pedig kieszközölte, hogy a Tatár- és Oroszországba menő kereskedők a kivitt és behozott árúkat 14 napig Lembergbe árúba bocsátani kötelesek.

Járhattak a magyarok Stettinbe is, mert Boguzláv stettini herceg 1390-ben a krakói, lengyel, magyar, litván és orosz kereskedőknek szabad bejövetelt enged s a vám alól felmenti őket.

Nagy Lajos 1364-ben Szilézia és Poroszország felé, Liptón, Turóczon, Zsolnán át új utat nyitott, holott eddig a Kázmér lengyel király parancsa szerint ez országokkal ez

[1] Divéky Adorján: Felsőmagy. ker. összekött. Lengyelországgal. 12. l. Bpest, Szent István Társ. 1905.

északi vidék csak Krakón át közlekedhetett.[1] Meghagyta Lajos, hogy ez új úton csak a fent említett három helyen szabad vámot szedni, nehogy különben az ország kereskedői, különösen a kassaiak és szepesiek, de bárkik is, a gyakori vámszedéssel túlságosan terheltessenek s e helyeken a megérkezésnél és kiindulásnál 4—4 garast kell fizetni.[2]

Szepsi Csombor Márton a kassai skólák igazgatója, a régi magyar világ egyik legszenvedélyesebb utazója, ki jobbára gyalog nem kevesebb mint 1000 magyar mértföldet járt be nyugaton, 1616—20. években Londonig az összes közbeeső országban megfordult.[3] Följegyzései ugyan e tanulmány korán túl 100 évvel későbbi időkből valók, de azért nem egészen időszerűtlen egy és más gazdasági vonatkozást kiemelni munkájából, hiszen ha nem is e méretekben, de 100 évvel előbb is ilyféle állapotok lehettek e helyeken. Érdekes, hogy magyar utasokat, diákokat, kivándorlókat több helyen talál pl. Varsóban, Krakóban, Thornban szepesi és erdélyi fiúkat, Braunsbergben (Poroszország), Danzigban.

Posent nagy kereskedő helynek mondja, találkoztak e város szegény, rongyos állapotu gyalogpostájával. *Lublin* és *Jaroslaw* híres sokadalomhelyek. Megemlíti, hogy a *lengyeleknek* boruk nem terem, hanem Ausztriából, Magyar-, Spanyol- és Franciaországból hozzák. Nagyon csodálkozott a lengyelek drága selyem- és posztóruháin, az előkelőknek hintóin, fölovakon való nyargalásin, sétálásin, a kalmárok gazdag árúin. A *poroszokról* azt írja, hogy szép, fehér, jókedvű, nagy ételű, gazdag és nyughatatlan nép.

A *Danzigba* menő lengyelek Zakroczyban (plocki kerület) szerzik be hajóikra a kenyeret és asszuhalat, mert itt igen olcsó. Országuk zsírját évenkint sok ezer hajóval Danzigba hordják, sok itt a posztófestő, papiroscsináló, portörő, csertörő, lisztmalom, a hajó annyi, hogy a köteltől alig látni. E város a folyón és a tengerről hozott áruk emporiuma, a posztót, vasat, alabástromot, drága márványt, ónt, fát, buzát, bort, mazsolát, narancsot, citromot, pomagránátot, fügét, hol-

[1] Csánki: Hazánk ker. viszonyai I. Lajos korában. 32. l. Budapest, 1880.

[2] Hajnik: Századok 1868. 151. l.

[3] Szamota: Régi magyar utazók Európában 1532—1770. 67—216. l.

landiai sajtot, fazekat, virágot és a különféle országokból hozott drága marhákat és gyümölcsöket itt árulják nagy bőséggel. A gabonatárházak épületei oly nagy területen feküsznek, mint Szepsi bekerített városa, itt vannak házai a fenyőviasznak és szuroknak, melyekkel a hajókat szokták nagygyakorta megkenni. Az épületfákat drága pénzen a spanyoloknak, hollandoknak, franciáknak adják el. A hamuházak mindig tele vannak hamuval s nagy kereskedést űznek vele; olcsón veszik a lengyelektől és drágán adják az idegeneknek posztófestők csinálására. Mindenféle marhát szabad idehozni, kivéve az angol posztót, mert ezt csak *Elbingbe* szabad (danzigi kerület) hozni, levén ez a város főprivilégiuma s főhaszna, mert hajóbért szednek és olcsón vevén, drágán adják a lengyeleknek, a poroszoknak. E posztót mi fájlondischnak nevezzük, a németek után, kik fein vagy hübsch londischnak mondják a városról, ahol csinálják.

Két sokadalmat tartanak Danzingban a szt. Domokos és szt. Mártonnapit, a melyeken számtalan ország árúsemberei megjelennek s mindenféle muzsikusok, játékosok stb. De idegen idegennek nem adhat el, hanem csak danziginak s aztán ettől kell venni. Van a városban gyermekháza, hol 100—200 szegény gyermeket tartanak és nevelnek föl, kit műre, kit kalmárságra és egyéb tisztességes keresetre. Sok a város mulató- és szórakozóhelye, kertje, népe igen gazdag s erre igen kevély, nem barátságos másokhoz, a közember is 5—10,000 frtot ad jegyajándékban. Hala, heringje annyi, hogy egy polturán két tálra valót is adnak. A szürke klastromból alakított gimnázium, (ahol Csombor is tanult 1616—18.) nagy auditoriumában nincs kemence, «hanem a földből fűtik és az házban az padimentumon lyukakat csináltak, ahol a meleg tölmegyen. Ilyenforma láttatik itt Kassán, hogy régen volt az öreg Melda Györgyné asszonyomnak egyik házában.» (Légfűtés lehetett.)

Hollandiában (Amsterdamban és Leydenben) az ágyukkal felfegyverzett hatalmas és szép hajókat bámulja meg, melyek közül több Indiába és a spanyolokra jár rabolni. Feltűnik neki a sok és népes kőfallal kerített város, bennök a számtalan árútartó patika (bolt), továbbá a halászat.

Angliában a finom gyenge gyapjas juh, mintha selyemmel volna takarva, amiből mindenféle szép posztót csinálnak.

Van itt mindenféle érc, pénzök csupa ezüst és arany, de kivinni nem engedik, hanem a határkapun (portán) oly pénzre váltják, amily országba megy az utas. Ők is csak saját pénzöket fogadják el, vagy csak ezüst és arany pénzt, de ezek formájára semmit sem adnak, hanem súly szerint mérik. *Londonban* igen sok a hal, söréhez hasonló jó csak Danzigban volt. Az utcákon járva egy kapun kimenve egy templomtul balra fajn londisch posztószárasztó gyönyörüséges pázsitos kertet talált, «mely kerekségében kőkerítések között fél mélyföldet béfoglal, elcsodálkozik ember posztónak mennyi sokaságát láthatja ez kertekben.» Csak a könyvárulóhely is olyan nagy, mint Szeben városa.

Nürnberget a világ egyik leghíresebb és legszebb városának mondja, többi közt azért, mert oly gazdag kereskedők Amsterdamon, Genován, Velencén, Lizboán, Londonon kívül egész Európában nem találhatók.

Visszafelé térve *Krakón* megy át. E városról azt írja, hogy Magyarországhoz közel lévén minden borait beviheti, s innen egész *Mazurországra* (Lengyelország egy része Varsó, Plock és Rawa városokkal), Poroszországra kis költséggel elküldheti. Innen hordják Danzigra a sok buzát, borsót, rozsot, hamut; onnan meg ide fűszerszámokat, bársonyt, posztót és minden egyéb selyem materiát. Krakó Szibériának, Morvaországnak és Ausztriának is minden kereskedőivel szövetséges, a zsidók is a polgárok nagy hasznára vannak, kiknek itt derék városuk van; mert a zsidóság nyughatatlan az adásvevésben, ha szintén néha károkkal esik is, de mégis mindenféle marhát megtalálnak nálok elannyira, hogy ugyan azt szokták mondani, hogyha a zsidóknál nem találod, tehát sehol ne keresd. Vagyon ő nekiek mészárszékekben mindenkor szebb húsuk, piacokon szebb kenyerek, korcsmájokban jobb méhserek, mint a lengyeleknek.

A kassai Stadtbuchban a következő külföldi városokkal való összeköttetésnek van nyoma.[1]

1503-ban *Josef von* **Beeth** Reich Györgyre tesz tilalmat 4 frtért. 1516-ban *Schustel (Schistel) Lőrinc* **Biecről** jött és

[1] Természetesen azért más helyekkel és az elsorolt eseteknél sűrübb érintkezésben állhattunk, mert a Stadtbuch csak az elöljáróság elé vitt dolgokat tartalmazza.

azt mondá, hogy ő leányával, Gomboczky Miklósnak és fiának, Mathias Scherernek a legközelebbi rokona és a bieczi tanácstól hozott is írást, hogy itt jogaiban segítsék őt, tilalmat tett javaira. 1525-ben *Sztaniszlau von Biecz* Lukács Cromeren nyert 12 frtot; továbbá *Pétert «ein pinderknecht von Biecz»* azzal vádolják, hogy egy pintérkést ellopott; felmentik.

Élénk összeköttetésben állott Kassa **Boroszlóval.** 1507-ben *Lampricht János*, Beer György szolgája, boroszlói, titkos tilalmat tesz Kitlich János javaira. 1511-ben *Toma Venediger* boroszlói szolgája, Bálint tilalmat tesz Lampert János azon követelésére, mely Jaszkó Jánosnál van adósság miatt. De ez a Lampert (Lamprecht) másnak is tartozik. Ugyanis 1515-ben *Starcedel János* és *Kunz Sauerman* boroszlóiak tilalmat tesznek adósság miatt Jeszkó János házának és majorjának harmadrészére, mely Lamprecht János krakóinak van előírva. De Zipszer Kelemen is tilalmat tesz Jaszkó János javaira és pedig egy steynkrómra, két rész mezőre a vizek közt és ami a házból, majorból fennmarad Lamprecht János vagy Sauerman boroszlói tilalmából. (1515.) *Felden János* boroszlóinak tartozik Sprengberger Orbán 58 magyar arany frttal. (1515.)

Hartenberk György boroszlóinak is van néhány ügye: 1492-ben Wolfgang Pancermachernek Katusch nevű özvegyére tilalmat tesz 350 frtért. 1493-ban pedig *Othmann Jeromos* boroszlói felhatalmazza Hartenberk György és *János testvéreket*, boroszlóiakat a kassai tanács előtt kiállított levelével, hogy Schallendorfer Györgytől vagy feleségétől, kassaitól az adósságot bevegyék. E feleség Katusch asszony, ki Schneider Gergelyhez ment nőül s 90 frt és 1 ortot megfizetett és még 62 frttal adós. Ennek felét aranyban, felét pénzben fizeti.

1494-ben *Ryntfleisch Bernát* boroszlói szolgája, Miklós a megboldogult Rugerszdorfer János javaira tilalmat tesz. Hasonlóképp *Ryntfleisch Kristóf* meghatalmazottja Rót Boldizsár is, mikor is az elsőt megsemmisítették. 1497-ben Statschreiber István, Angermüd János boroszlói lakosnak tartozik 118 frttal. 1500-ban *Fritz Rosszwurm* boroszlói helyett Richter Zsigmond Kanengisser Péterre 22 frtért tilalmat tesz.

Több ügye van Zaurman Kunznak és Györgynek és szolgáiknak: 1494. *Zaurman Kunz* boroszlói szolgája, Neudorfer János is tilalmat tesz Rugerszdorfer javaira, de a következő évben Scopinnét Mártát és unokáját felmenti azon adóssá-

gokért, melyekkel édemje = (Eidam = veje). Rucherszdorfer János tartozik. De Zaurman György boroszlói szolgája, Róth Jeromos Rucherszdorfer Jánosnéra, Katalinra esküt kér, hogy nem tud férje dolgairól. 1495-ben a fenti János szolgára tilalmat tesz 7 frt 1 ortért Bertalan «gönicni» kamaragróf nevében Szepesremetéből (Eisidel) szolgája, Márton.

1507-ben *Leb Mátyás* boroszlói «habende brifliche macht der Gesellschaft N» titkos tilalmat tesz Thurzó György krakói követelésére. 1512-ben *Leb Jankó* tilalmat tesz Henriknél néhány bál posztóra, mely után a 30-ad még nincs megfizetve. Az igazság meghozataláig ne is fizesse.

1504-ben *Schellenschmit János* boroszlói szűcsnek tartozik Opitzer János 49 frttal, 100 feniget számítva 1 frtra. (1504.) Opitzer János is tartozik neki, a tanács utasítja, hogy fizessen. (1510.) *Schellenmacher* boroszlóinak Gábriel György tartozik 36 frttal, azon 50 frtból, mellyel Romer boroszlóinak tartozott. (1510.) 1521-ben *Mayvald* boroszlói követeléséért Ferber János tilalmat tesz Barth Vencel javaira. 1427-ben *Hornig Márton, Ágnes asszonnyal*, boroszlóival, Schepyolock Jakab feleségével megegyeztek a tanács előtt, hogy azon javakért, melyeket nála Scheutzlich János eladás végett hagyott, még adós 94 frt 54 dénárral, mit megfizet.

1507-ben szerepel Soltis Miklós von **Bukovicz** és Perus Franckó aus dem **Choom. Czansz** (Ó- és Újszandecz) a magyar-lengyel kereskedés fő útvonalába esett, sűrűn érintkeztek tehát Kassával, ennek dacára azonban a Stadtbuchban csak egy-két szandeci ügy van: 1506-ban *Cromer János* canszi (szandeczi helyett) Burkhardt György tilalmat tesz a néhai Kaulkeller Lőrinc javaira adósság miatt; 1507-ben megismétli 160 frtért. 1524-ben *Hanesz* von Canz Zith János krakói javára tesz tilalmat.

Danczke (Danzig) is csak egyszer fordul elő; 1506-ban *Greger von* Danczk Schatz Jánosnak átengedi azon követelését, mellyel neki Ferber János tartozik. Ez igéri, hogy 20 frtot megad neki, ha három-királykor a várdai vásárról haza jön, 40 frtot később ad.

Neisséről Miske György tilalmat tesz néhai Branth Lőrinc szabó javaira. (1507.)[1]

[1] Neisse sziléziai város Szepsi Csombor 100 év mulva drága, szép főpüspöki várcsnak mondja, kereskedése főképen sóból vagyon, mert

Nürnbergből is előfordul egy nagyobb követelés. 1493-ban Standigels János szolgájának, *Hartlieb Achatiusnak* Nürnbergből Zothman Bertalan tartozik 147 frttal. Miért leköti a malom-utcai házát, melyet a város szabályai szerint 300 arany frtra becsültek, s melyből, ha az adósságot leveszik, marad 180 frt. Ezt az összeget egy év alatt megadja, addig e ház Zothmannál marad. De ha meg nem adja, Achatius tehet vele, amit akar, mint a város szabályai mondják. Nemsokára Achatius tilalmat tesz e házra «minden adósságért» és midőn újra megismételi, megmondja, hogy 147 frt az adósság. 1494-ben Standigels János nürinbergi szolgájának, Hartlyb Achatiusnak Zothman Bertalan 37 arany frttal tartozik, igéri, hogy megfizeti.

Posenből is van egy ügy: 1503-ban Oswecky Albrecht poseninek Hattos Miklós tartozik 175 frttal, mit sáfárjának (megbizottjának) fizessen meg és pedig 50 frtot vagy pénzben, vagy rézben és a 75 frtot is fizesse meg. «Minél hamarább, annál jobb.» Házát a Faulgassén, a majorját, sörházát elzálogosítják.

Prágából való Tamáson (auf dem Tamas von Prag), nyert Stencel Pinder 30 frtot 1525-ben.

Teschenből. 1515-ben Soltész Gergely tilalmat tesz néhai Zabrancy özvegye javaira.

12. Fuvarosok és ügyeik.

A régi szárazföldi kereskedelem egyedüli szállító eszköze a szekér volt, a fuvarosok nagy szerepet játszottak tehát a régi forgalomban. E fuvarosok nem szolgái voltak a kereskedőknek, hanem önálló vállalkozók, kik a főbb forgalmi helyeken, útvonalakon és környékükön nagy számmal voltak.[1] A közle-

valamennyi sót Krakó felől hordnak Sziléziába, mind itt rakják le; az felső hóstáton megláthat ember egynéhány más darabot, olyat, hogy egynél többet egy szekér el nem viszen. Szamota: Régi m. utazók Eu. 217. l.

[1] Szepsi Csombor Márton útleírásában a sziléziakról azt írja, «e nép kocsisságáért, szekerességéért igen-igen híres, úgymint, ki Magyar-, Német-, Lengyel-, Porosz-, Cseh- s Morvaországra az áros embereknek sokat szolgál. Szamota: Régi magyar utazások Európában 1532—1770. 217. l.

kedés állapotából kifolyólag természetes tehát, hogy a Stadtbuchban sűrün fordulnak elő a fuvarosok. Az idegen fuvarosok közül egy *lublóit* Rorzsolt suszter idéztet meg. Ugyancsak Lublóról Weitkow furman tilalmat tesz Tar János furmanra. (1510.) Alexander lublói fuvarost is említik. Továbbá *Hanusfalváról* Gáspár fuvarost, ki Csiszár Tamás vedér borára tesz tilalmat fuvarért. (1511.) Ugyancsak Hanusfalváról György fuvaros Thorner Istvánnén 75 dénárt követel: «in 3 Tage lydlon.» Az erdélyi Kolozsvárról való fuvarosra Kurschner Jeromosné tesz tilalmat. (1516.)

A többi fuvarosok származási helye nincs megnevezve, bizonyára kassaiak, kikre ily jelentékeny kereskedő városban nagy szükség lehetett. Neveik és ügyeik:

Márton fuvarosra tilalmat tesz Helbig János, hogy az ólmot nem szállította Lőcsére. (1494.)

Barla fuvaros Pál fuvaros 2,200 zsindelyére tesz tilalmat.

János fuvaros Scopinné edem-jére 2½ f tesz tilalmat.

Jakab fuvarost megidézteti Marcus miszlókai.

Brossel furmanra Siebenburger György tanácsos és Wasserbauch Péter tilalmat tesznek 2 és 4 frtig. (1509.)

Taschner János furmann.

Kyss Pál fuvaros Syb Bálintra 18 f.

György fuvaros Hanusfalváról Thorner Istvánnén 75 dénárt követel «in 3 tage lydlon».

Soltész Ambrus «ein furmann».

Dienes furmann az Ispitály-utcán lovát eladja. (1510).

Gáspár furmann földet vett Opitzertől. (1511.)

Miklós, egy fuvaros szolgája, Garay Péteren nyert 200 dénárt. (1512.)

Kys Pál furmannon nyert Hanusz Jurkó 3 frtot.

Tóth György, egy fuvaros. (1516.)

Mackó fuvarosra tilalmat tesz Weigland Lénárd, hogy a két ruhához való posztót 14 nap alatt fizesse meg vagy fuvarozzon fát helyette. (1516.)

Furman Vince Preusz János nyírott gyapjújára 200 frt tilalmat tesz.

Domokos furmanntól esküt kíván Barabás, hogy nem tartozik neki. (1493.)

Szekeres Pál szabad Melczer Benedektől. (1493.)

Janusch furmán Pukwitz Gergelyre tilalmat tesz 100 d.

Barla fuvarosra Schmit Lénárd 4 frtért.

Zekeres Dienesné Haláros Péterre 4 frtért.

János fuvarost (Szandeczről) ketten is megidéztetik. (1500.)

Palkó fuvarosra, ki az ispitály-utcában lakik, 4 frt tilalmat tesznek. (1499.)

Kys Pál fuvarosra Garay Bálint tilalmat tesz. (1521.)

Brusel furmanné tilalmat tesz egy suszter javaira. (1507.)

György, hanusfalvi fuvaros.

«Zekeres» Urbán. (1517.)

Márton fuvarosra Greff Mátyás tilalmat tesz 2 legel sörért és «5 ledige byrfasz, oder fäszel». (1522.)

Garay Péter mint fuvaros szerepel az 1501—2-iki ker. társaság irataiban. A Stadtbuchban sok ügye van: Több tilalmat tesz: Egy miszlókainak földjére és idei borára (1501); Bló György krakói 5 frtjára, amely Kanengisszer Gáspárnál van. (1512.) Mockentaller Wolfgangangra 2 frtért. (1504.) Sok tilalma van 1503-ban. De rá is tesznek tilalmat 1501-ben. 1512-ben pedig utasítják, hogy vagy fizesse meg Goldschmidt Pálnak az 1 frt 8 dénárt vagy hordja ki a trágyát.

13. A közkereseti társaságok ügyei.

Általános szokás volt a középkorban, hogy a kereskedők alkalmi közkereseti társaságokat alapítottak. Így több izben olvasunk a krakói kereskedők társaságáról. A kassai kereskedők ilyetén módon való társulásának iratai 1502—3-ból és 1518-ból maradtak fenn.[1] Ez utóbbiban maga a város is résztvett 1,500 frttal azon 5,000 frtból, melyet kamatozásra kapott. Résztvettek még benne: Seyczlich János biró 500 frttal, Kükelbrecht Mihály tanácstag szintén 500 frttal, Gref Mátyás tanácstag 400 frttal, Wasserbauch Péter tanácstag 400 frttal, Mydwischer Maternus tanácstag 400 frttal, Briger Péter tanácstag 400 frttal, Ferber János fürmender 400 frttal, Lipszky Pál tanácstag 200 frttal, Seypner Pál, Czypszer Kelemen, Vaytlant Lénárd pedig egyenként 100 frttal vettek részt az üzletben. Ezenfelül a társaság tagjai — a város kivételével — összesen 200 frtot fektettek be az üzletbe.

[1] Írt róluk Kemény Lajos, M. Gazdtört. Szemle IV. évf. 482. l. és Kerekes Gy. u. e. folyóirat IX. év. 106. l.

Egy év alatt tett a nyereség a város 1,500 frtja után 292 frt 72 denárt, 500 frt után 103 frt 15 d., 400 frt után 82 frt 52 d., 200 frt után 41 frt 26 d., 100 frt után 20 frt 64 d., ami tehát 20 százaléknak felel meg.

Több eset mutatja, hogy a város a neki hagyományozott vagy nála alapítványul letett összegeket az ily kereskedő társaságnak kellő kamatfizetés ellenében rendelkezésére bocsátotta. Mivel bankok még akkor nem voltak, természetes is, hogy a városnak valamiképen fel kellett használnia e pénzeket, hogy a kamatokat fizethesse. *Günther Mihály* elhalván (1516), a városnál letett hagyományát jobbnak látta a kereskedőtársaságnak 1518-ban átadni, amikor is a társaság és a város a következő szerződésre léptek: Azon 2,000 arany frtot, melyet Günther Mihály hagyott a városnak kamatozásra, hogy kamataiból miséket mondjanak, eddig a tanács kezelte, ami szóbeszédre adott alkalmat és nyilvánosságra került, hogy ez aggodalmas, sőt a város kárára van. Ezért Greff Mátyás, ez időszerinti bíró Kükelbrecht Mihály, Wasserbauch Péter, Scheuzlich János, Lipeczky Pál tanácsosok és Ferber János, Mydvischer Maternus, Bryger Péter, Weytland Lénárt, Zypszer Kelemen városi polgárok a közgyülésnek és a tanácsnak javaslatot tettek és kérik, hogy adják át a pénzt az ő társaságuknak, hogy vele a város hasznára és díszére kereskedjenek. Jó lelkiismerettel igérik, hogy a kamatokat a kellő időre megadják. A tanács a község tudtával át is adja neki azzal a kikötéssel, hogy évenkint a 40 frt kamatot megadják. Ezenfelül a város javára 20 frtot, összesen 60 frtot. 10 évre szól e szerződés, és ha ezentúl nem akarja a tanács, két évvel előbb felmondja nekik s ők is két évvel előbb felmondhatják (a 9-dik év elején nyilatkozzanak, akarják-e tovább). Ha pedig a tagok közül valamelyik ki akar állani, a ráeső részre mást vesznek a társaságba. Kimondják egyszersmind, hogy «taphelek szerint» kereskedjenek («Laut Inhalt der Tapheln handeln sollen»).

A következő évben (1519) *Szatmári György* püspök nagy alapitványát adja át a város a társaságnak, amely alkalommal a város és a társaság közt kötött szerződés elmondja, hogy Czotmár György pécsi püspök, főkancellár és kir. titkos tanácsos stb. személyesen jelen volt városunkban. Misére, éneklőórákra és egyebekre Isten dicsőségéért, hálából, a maga és rokonai lelke üdvére alapítványt tett a mi székesegyházunknál

s e pénznek előállítására városi s vidéki birtokait adta, amint az egy más levélben megvan írva s ezenfelül 3,000 frtot adott alapítványul, hogy minden 100 frt után 3 frt kamatot vegyenek évenkint. Nemrégen bizonyos polgáraink társaságot alkottak. Nemcsak saját, hanem a város javára az egész község beleegyezésével azon összeget átadják nekik, olyformán, hogy másfélezer frt után fizessék a kamatot, a másik másfélezerrel pedig a város mint egy személy áll be a társaságba és minden haszonban és kárban részesüljön. E szerződés tíz évre szól ép oly feltételek mellett, mint az előbbi.

A Stadtbuchban számos följegyzés van a *kereskedelmi társaság* (Gesellschaft) ügyeiről.[1] Az első 1502-ből, az utolsó 1528-ból való. Lehetséges, hogy ugyanazon társaság állott fenn ily sok ideig, bár eleinte csak Gesellschaftnak, 1525-ben és 26-ban pedig több ízben «dy Ges. dyser Statt»-nak nevezi.

Az előfordult tilalmakat vagy maga a társaság, vagy megbizottai, vagy szolgái tették. Megbizottai: Greff Mátyás, Richter Zsigmond, Ferber János, Zipser Kelemen, Zirkler Ambrus, Zeypner Ambrus és Zeypner Pál voltak. Szolgái: Lipót, Polkenhemer Márton és Bernát. *Tilalmaik:*

1502-ben a Geselleschaft nevében Greff Mátyás, Funk Péter javaira, kit Chofnak is neveznek, tilalmat tesz. (Itt szerepel először a Gesellschaft.) 1503-ban a társaság Tóbiás összes javaira 14. v. 15 frtért tilalmat tesz. 1505-ben a társasági urak tilalmat tesznek *Richter Zsigmond* összes javaira. De még ezen évben őt bizzák meg, hogy a társaság követeléseit ő hajtsa be. A ker. társaságnak adósai voltak 795 frttal. Richter Zsigmond behajtja és a társaság nevében leszámolnak vele: Kukelbrecht Mihály ez időszerinti biró, Siebenbürger György, Burckhardt, Greff Mátyás esküdt polgárok, Kincses Ambrus, Steinborn Benesch (Benedek) és Roth Boldizsár. Amit behajtott, abból 410 frt a társaságé, 171 frt Thurzó Györgyé, a többi, amit be tud szedni, az övé lesz.

A következő évben is (1506) Richter Zsigmond jár el a gesellschaft nevében. Így: kéri, hogy Funk Péter szabó földjét és sörházát eladhassa. Majd Kölni Henriktől követel 42 frtot. Majd ismét neki igéri Meeszner János, hogy a társaságnak megfizeti a 6 frtot. Henrik kölni adós a társaságnak, igéri,

[1] M. Gt. Szemle IV. évf. 482. lap és IX. évf. 106. lap.

hogy megfizet; megfenyegetik, hogyha nem fizet, felhívják a városházára és amíg nem fizet, el nem eresztik.

1507-ben Richter Zsigmond a társaság összes urai nevében kéri a tanácsot, hogy *Hegyes Mihály* schessburgi polgárnak saját pecsétjével ellátott, sajátkezüleg írt kötelezvényét, melyet magával hozott, a Stadtbuchba írják be. Tartozik pedig évek óta posztóért 167 frttal. A schessburgi tanács kérelmére most fizetési napokat tűznek ki: Nagy Lászlókor és Szent-Györgykor 63—63 frtot fizessen készpénzzel. A többit ismét Szt. Lászlókor. Ez alól se városi, se királyi levél ne menthesse föl, hanem minden javát, sőt magát is letartóztathassák. Keresztényi hűségére fogadja.

1518-ban *Ferber János* tilalmat tesz Kalmár István javaira azon adósságáért, mellyel a gesellschaftnak tartozik.

1520-ban többen is szerepelnek a társaság nevében. Így: *Lipót,* a társasági urak szolgája tesz tilalmakat: a zsinórcsinálóra 6 frtért, Rimel Pálra 4 frtért, Habersdörferre 7 frtért, Sybenburger Istvánra 2 frtért tilalmat tesz.

Ferber János az egész társaság nevében tilalmat tesz: Polkenhamer Márton összes javaira 135 frtért. Schillinger Péterre már előbb tett tilalmat adósság miatt, megújítja ugyanez évben törvénnyel. Ugyanazon évben törvénnyel nyer: Siebenbürger Istvánon 3 frt 8 dénárt, Czvilcher Ambruson 1 frt, Kys Benedeken 7 frt, Goldschmit Péteren 8 frt 6 dénárt, Gurtler Gergelyen 2 frt 50, Opicernén 13 frt 94, Beutler Jakabon 2 frt 4, Schneider Benedeken 2 frt 25, Kannengieszer Pál mesteren 32 frt 94 d., Garadnay Péter feleségén 1 frt 28 dénárt. Mind 14 nap alatt fizetendő.

Szint ez évben (1520) szerepel *Zeypner Pál* a társaság helyett, tilalmat tesz Schmyd Simon minden javaira adósságért, továbbá Ferber János ingó és ingatlan javaira, semmit ki nem véve. Majd ismét *Bernát,* a társaság szolgája, a társaságért nyert Róth Péternén 1 frt 50 d., Geulch Boldizsárnén 3 frt 66 d., Fellerinnén 1 frt 50 d. Mind 14 nap alatt fizetendő. Tilalmat tesz Márcus Goltschmit javaira.

1522-ben *Mild János* «mit samt dem ganzen handwerke der zwilcher» titkos tilalmat tesz a fonalra (garn), melyet István takács a társaságtól kapott. De a társaság Mild Jánosra tesz tilalmat adósságért. *Polkenhemer Márton,* a társaság szolgája nyert Kannengieszer Pálon 32 frtot. Másoknál is nyer

kisebb összegeket. Kalmár Istvánra a társaság nevében tett tilalmat megújítja.

1523-ban *maga a gesellschaft* tesz tilalmat a faulgasse-i szabó leányára, 1525-ben Wasserbauch Péter javaira. 1526-ban ismét a Gesellschaft helyett *Zipszer Kelemen* tesz tilalmat Polkenhemer Márton házára és szőlőjére. 1527-ben megismétli ezt *Zirkler Ambrus*, ki a társaság nevében tilalmat tesz rá 133 frtért. 1526-ban «die Gesellschaft der Statt» tilalmat tesz Scheutzlich János, Fogelweider János és Wasserbauch javaira. 1528-ban Ferber János tilalmat tesz a Gesellschaft helyett Greff Mátyás minden javaira.

Hogy kisebb társaságok is keletkeztek, mutatja ezen két polgárról szóló 1496-iki följegyzés: Romul János és Klein Ferenc a mai napig társultak kereskedés végett. Most Romul kilép az üzletből s Klein őt minden adóssága alól fölmenti, amit együtt csináltak s ő fizeti ki. Amit ezután csinál, az övé legyen. Viszont Romul Kleintól nem követel semmit. De Klein még ez évben meghal: A város egykori társát bízza meg ügyeinek rendezésével, a Stadtbuchba iratják: Romul vegye át Klein javait, fizesse ki adósságát, ami pedig megmarad házából, adja testvérének, Márton papnak, ki ezért misét mondjon amint ez Klein utolsó akarata.

14. Vallásos társulatok, zarándoklások.

A középkorban az egyház hatása alatt a vallásos társulások igen szokásosak voltak. Mikor II. Rikhárd Angliában e társulatok alapszabályait bekérte, több mint 500 ily egyesület került napfényre. Tagjaik főpapok, nemesek, polgárok, iparosok, kereskedők, nők és férfiak voltak. A yorki Corpus Christi (Krisztus teste) társulatnak mintegy 15,000 tagja volt.[1]

Úgy Németországban, mint nálunk is el voltak e társulatok terjedve és pedig, úgy látszik, legnevezetesebbek közé nálunk is a Krisztus teste egyesület tartozott. Pozsonyban már 1349-ben, Lőcsén 1402-ben volt e néven egyesület s ugyanezen időben Bártfán is voltak ily egyesületek.[2]

[1] Dr. Király: Pozsony város joga. 179. l. M. Tud. Akad.

[2] Dr. Iványi: A lőcsei Krisztus teste testvérület jegyzőkönyvei. 1431—1584. Tört. Közl. Szepes megye multjából. III. évf.

Számos vallásos társulat volt ez időben Kassán is, s ezeknek is vannak ügyeik a Stadtbuchban. A tilalomkönyv a következőket említi: Szűz Mária Társaság (1490. 1514.) vagy Miasszonyunk társasága, Szent Mihály (1490. 1510.), Szent Katalin, Krisztus teste társaság, Szent Antal fraternitas. (1521.) (S. Mária, Unsere Frau. S. Michaeli Archangeli, S. Katharina, Christi Corpori Bruderschaft.) Néhány ügyük:

Szűz Mária társaság Schnell Elekre tilalmat tesz 34 frtig. (1496.)

A Miasszonyunk társasága nevében Greff Mátyás (sáfárja volt?) Zeidel István összes javaira tilalmat tesz. (1563.)

A meghalt Szabad Endre végrendeletében az aszalói Kerek hegyen egy szőlőt hagy a Miasszonyunk bruderschaftjának a plébánia templomban, melynek Kukelbrecht Mihály és Greff Mátyás az előljárói, és az ispitálynak, melynek Wasserbauch Péter tanácsos a sáfárja. Többen is hagynak ezekre. (1511.)

A Szt. Mihály bruderschaft megnyeri a neki hagyott javakat. (1511.)

Tropper István altarista tilalmat tesz Henrik Kölnire 3 frtét, Zitt krakóira 15 frtért, mellyel ő Krisztus teste Bruderschaftjának tartozik. (1520.)

Balle Franck Stol Kolozs krakói szolgája ura helyett tilalmat tesz Banck János itteni ingó és ingatlan javaira 56 frtért lengyel pénzben a Krisztus teste és Szűz Mária Bruderschaft kára nélkül. (1514.)

A Krisztus teste Bruderschaft tilalmat tesz Banck Hans krakói javaira Henrik von Köllennél déli 12 órakor. (1514.)

Szt. Mihály társaság Szekeres Barnabásra tesz tilalmat 2 frtért. (1496.)

E társulatoknak kirchenvaterük is van (gondnokuk), kik anyagi ügyeiket gondozzák, követeléseiket behajtják s időnkint (évenként) elszámolnak. Benesch «Kirchenvater van unseren Frauen» tilalmat tesz e társulatért Schwarc Györgyre 31 ftért és Apotheker Bertalanra 20 ftért. (1505.)

Hasonlóképen a Szt. Erzsébet és Szt. Lénárd templomoknak is van ily gondnokuk: Kuncses Ambrust a kassai Szt. Lénárd templom egyház gondnokát megszámoltatják; rendben találnak mindent, köszönettel fölmentik (1499.)

A Szt. Erzsébet templom atyja (kirchenvater) tilalmat

tesz 400 frtra, mellyel Ferber János Schillinger krakóinak tartozik. (1513.)

Kückelbrecht Mihály bíró és Greff Mátyás gondnokok hűségesen elszámolnak a Szt. Erzsébet templomról 3 évről, felmentik 1515-ben, 17-ben és 23-ban is.

Több pap, kolostor, altarist, tesz tilalmat: János fráter a szent Fülöp Jakab kolostor priorja Bryz Jakabon, máskép Cromeren 44 frtot követel. (1499.)

A kassai pap tilalmat tesz néhai Scopinné javaira, amit testamentumában a kápolnára hagyott. (1499.) A tarcali plébánosnak is van itt követelése. (1493.) Stefan altarist tilalmat tesz 12 frtig egy gurtelért (egy övért). Az ó-budai apácák nevében Benedek városszolga tilalmat tesz Antal szabó azon pénzére, melyet még házáért fizetnie kell. (1508.) A következő évben megújitja. Benedek városi szolga az ó-budai apácák nevében tilalmat tesz azon pénzre, mellyel Antal szabó a házára tartozik. (1509.)

A hívek vallási buzgalmukban kápolnákra, kolostorokra, végrendeleti hagyományokat tesznek. Erre mutatnak a szepes-csütörtökhelyi Szt. László kápolnának s az azt fentartó Szt. László testvéreknek követelései, melyek egyikéből kitűnik, hogy az egyházi kamatszedési tilalom ellenére kamatokért künn is hagyták követelésüket:

Zimmermann János elismeri, hogy 300 magyar frttal adós a szepességi szepes-csütörtökhelyi Szt. László kápolnának,[1] amelyet kértére Gülch Boldizsárné és anyja, Bengina adott neki, s mely összeget Thurzó Márton lőcseinek mint azon végrendelet végrehajtójának tudtával vett föl. (Bizonyára Gülch Boldizsár e végrendelkező, ki a nevezett kolostorra 300 frtot hagy.) Ad érte évenkint 18 frt kamatot és 3 ort denárt, amint ezt eddig Boldizsár és anyja adták. A tartozás fejében leköti házát, mely a Ringen (fő téren) Kis Vince és Neustatti Kötél Andrásé közt van. Továbbá zombori szőlőjét, mely az út mel-

[1] A csütörtökhelyi templom igen régi, a XIII. században már fennállott. Fokozta hírét a déli oldalához épített gyönyörű kettős kápolna, melyet 1473-ban Szapolyai István alapított s valószínűleg családja temetkező helyének szánt, de erre nem használták fel. Úgy a templom, mint a hozzáfűzött kápolna, festményeikkel, szobraikkal együtt a régi művészet nagyhírű emlékei. (Divald: Szepes vármegye műv. emlékei 3 kötet. I. k. 61—63. l.)

lett Seypner János és Thurzó Teofilé közt van. A ház, a szőlő az ő tulajdona, csak 100 frt illeti belőle Czigenfussel Ambrus, rudóbányai kamaragróf leányát, Zothmann Bertalannét. Ezeket zálogba se vetheti, ha pedig eladja, előbb a kápolnát elégítse ki. (1493.)

Zimmermann János, úgylátszik, a következő évben még 100 frtot vesz föl, mert: Hymmelman János csütörtökhelyi pap tilalmat tesz Zimmermann Jánosnál lévő 300 és 100 frtra, mely a tanácson van, s ha ezt nem akarják Thurzó Mártonnak odaadni, kamatait évenkint fizessék meg. S ez összeg felől Geulchin Boldizsárnét fölmentik. (1494.)

Másokon is lehetett követelésük a Szt. László testvéreknek, mert Tóth Máténak javaira is tilalmat tettek.

Érdekes világot vet a kor vallási buzgalmára és kegyes gondolkozására, az alábbi Rómába zarándokló asszony hagyománya:

Sprenberger Orbánné Rómába ment, útközben Pribitzben egy kolostorban meghalt, s végrendeletében azon barátoknak hagyta javait. Ezek feljövén, kérték s a tanács Greff Mátyást és Steinborn Benest bízta meg, hogy a barátoknak és másoknak adják meg, ami nekik jár a testamentum szerint. Ők föl is jegyezték, hogy hova mit adtak. De Schratke Jeromos bepanaszolta Greffet, hogy neki is hagyott adósság fejében az asszony. (Steinborn már ekkor meghalt.) Greff kijelenti, hogy e tartozásról semmi sem volt a testamentumban, holott az asszony mindent pontosan feliratott. Bizonyára ezt is feliratta volna, ha ki nem fizette volna. Határozat: Újra vegyék elő a végrendeletet és két tanácsos nézze meg, különben Greffet fölmentik. (1510.)

Érdekes a következő zarándoklás is:

Gewbel (Gőbel) Tamás nagybányai polgár Kassán keresztül zarándokolván a boldogságos szűz kápolnájához Aachenbe (Nagy Lajos-féle kápolna), itt végrendeletet tesz. Felesége Borbála, Szatmári Ferenc leánya — ezért rendelkezik Kassán. Bányaműveiből fizessek ki adósságait. Ami marad, a fele feleségéé, fele János nevű mostoha fiáé. Ha fia ezt nem hajtaná végre, előbbi végrendelete értelmében járjanak el. A biztonság okáért beírják a Stadtbuchba. (1493.)

15. Felhasznált munkák.

Csánki Dezső: Hazánk ker. viszonyai I. Lajos korában, Bpest, 1880. Weiszmann tv. könyvnyomda.

Davori Relkovic Neda: Buda város jogkönyve. 1905. Stephanæum.

Demkó: A szepesi jog (Zipser Willkühr), Bpest, 1891. M. T. Akad.

Demkó: A felső-magy. városok életétől. Bpest, 1895. M. T. Akadémia.

Divald: Szepes megye művészeti emlékei. 3 kötet. Bpest, 1905. Stephanæum.

Divéky: Felső-Magy. Ker. összekött. Lengyelországgal. Bpest, Stephanæum. 1905.

Fejérpataki: Magyar városok számadáskönyvei. Bpest, 1885. M. T. Akadémia.

Iványi: A lőcsei Krisztus teste tv. jk. 1431—1584. Közlemények Szepes vm. multjából. Lőcse, III. évf. 1911.

Kaindl: Geschichte der Deutschen in den Karpathenländern. Gotha. 1907.

Kemény: Kassa v. régi számadáskönyvei. 1431—1533. Kassa. 1892. Maurer Adolf.

Kereskedelmi Szakoktatás évfolyamai.

dr. Király: Pozsonyváros joga a középkorban. Bpest. M. T. Akadémia. 1894.

Krones: Zur ältesten Geschichte der oberungarischen Freistadt Kassa. Wien 1864. Archiv für Kunde öst. Gesch.-quell. XXXI. B. I. Hälfte.

Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle évfolyamai.

Mihalik: A kassai szt. Mihály kápolna. Kassa 1904.

Munkás: A kir. m. posta története 1528—1715. Bpest. 1911. Ranschburg. Br. Kornfeld-könyvtár.

Salamon: Bpest története. Bpest, 1878. Magyar Gazdaságtörténelmi Szemle.

Szamota: Régi magyar utazók Európában 1532—1770. 1892. Nagybecskerek. Szabó Elemér kiadása.

Szamota: Régi utazások Magyarországon és a Balkán félszigeten 1054—1717. Bpest, 1891. Olcsó könyvtár 767—772.

dr. Szádeczky: A céhek történetéről. Bpest. M. T. Akad. 1889.

Századok 1868.
Sziklai—Borovszky: Abauj-Torna vm. és Kassa. Magyarország vármegyéi és városai.
Tóth—Szabó: Szatmári György primás. Bpest, 1906. M. Tört. Életrajzok.
Tóth: Adal. az ipar és keresk. tört.-hez Kassán. Kassa 1886. Prem. főgimn. értesítő.
Történelmi Tár 1889.
Wenzel: Thurzó Zs. J., Sz. és F. Bpest. 1878. M. T. Akad.

TARTALOM.

XIII. évfolyam.

1—2. füzet: **A különböző agyagáruk gyártása.** Irta *Pap János.*
3—4. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.
5—6. füzet: **A világipar.** Irta *Dr. Gondos Viktor.*
7—8. füzet: **Az asztalosság.** Irta *Raffay László.*
9—10. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.

XII. évfolyam.

1—2. füzet: **Az agyagipar technologiája.** Irta *Pap János.*
3—4. füzet: **Közállapotok a harmincéves háború idején. — Wallenstein.** Irta dr. *Körömy Árpád.*
5—6. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.
7—8. füzet: **A vasút.** Irták *Gondos Sándor* és *Gondos Viktor.*
9—10. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.

XI. évfolyam.

1. füzet: **Az ipari szövetkezetek.** Irta *Somogyi Béla.*
2—3. füzet: **Az iparos jogkönyve.** Irta *Gondos Viktor.*
4. füzet: I. **Zsigmond király a kassai parketszövőkért.** (Kép a középkori magyar kézműipar történetéből). Közli *Bánfi János.* — II. **Képek a középkori iparosság életéből.** Irta *Vértesy S.*
5—6. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.
7—8. füzet: **Törökország.** (Ázsiai rész.) Gazd. tanulmány. Irta *Strausz Adolf.*
9—10. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.

X. évfolyam.

1—2. füzet: **Közállapotaink a XVI. században.** Irta *dr. Körömy Árpád.*
3. füzet: **Godin János András és a guise-i familisterium.** Irta *Somogyi Béla.*
4—5. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.
6—7. füzet: **Szibéria legéjszakkeletibb végén.** Névtelenül megjelent eredeti orosz feljegyzésekből forditotta *Péter János.*
8. füzet: **Közgazdasági tudnivalók.** Irta *Havas Miksa* kereskedelmi akadémiai tanár.
9—10. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.

IX. évfolyam.

1—2. füzet: **Szerbia közgazdasági viszonyai.** Irta *Strausz Adolf.*
3—4. füzet: **A kisipari motorok szerepe a nemzetgazdaságban.** Különös tekintettel a kisipari motorok beszerzési és üzemköltségeinek kiszámitására; ipartelepek berendezésére. Irta *Schatz Dezső.*
5—6. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.
7. füzet: **A nemzetek küzdelme a gazdasági vezérszerepért.** Irta *Kelemen Géza.*
8. füzet: I. **Az őskori ipar történetéből.** Irta *Fehér János.* — II. **Régi képek.** Irta *Kemény Lajos.*
9—10. füzet: **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.

Az előbbi évfolyamok jegyzékét kivánatra megküldjük.

Kiadja

Lampel R. könyvkereskedése (Wodianer F. és Fiai) r.-t.

Budapest, VI., Andrássy-ut 21.

Kaphatók minden könyvkereskedésben.

Olvasóinkhoz.

Az «*Iparosok Olvasótára*» XIX. évfolyamát indítjuk útnak. Most is a hasznos ismeretek bő mennyiségű forrását nyitjuk meg kedves közönségünknek: a magyar iparosifjúságnak.

Tizenkilenc év előtt azzal a biztató reménnyel alapítottuk meg az Olvasótárt, hogy a serdülő magyar iparosifjúságnak módot nyújtsunk szakmája körébe eső hasznos olvasmányok által ismereteit gyarapítani. Ebben a föltevésünkben nem csalatkoztunk. Az Olvasótár ma már kedves olvasmánya nemcsak ifjuságunknak, hanem a mestereknek is.

Ebben az évfolyamban is adjuk a legjobbat, a leghasznosabbat, az iparososztály erkölcsi tőkéjének emelésére szánt tudnivalókat.

A XIX. évfolyam tartalma következő:

1—2. szám: **Ipari és műszaki oktatás az Egyesült-Államokban.** Irta *Gondos Viktor* dr.

3—4. « **Kassa polgársága, ipara és kereskedése a középkor végén.** (A lengyel-magyar kereskedelem fénykora.) Irta *Kerekes György.*

5—6—7. « **Budapest székesfőváros multjából és jelenéből.** Irta *Csizik Gyula.*

8. « **Az ötvösművészet.** II. rész. Irta *Cserjési Károly.*

9—10. « **Hasznos olvasmányok.** Irták többen.

Az «*Iparosok Olvasótára*» egyes füzetének ára 60 f., kettős füzeté 1 K 20 f; az egész évfolyam tiz füzete, 30 íves tartalommal díszesen bekötve 7 K. Az előző évfolyamokból kapható művek a borítéklapon vannak feltüntetve.

Budapest, 1913. január hó.

Lampel R. könyvkereskedése
(Wodianer F. és Fiai) részvénytársaság
VI., Andrássy-út 21.

Mártonffy Márton
az «Iparosok Olvasótára» szerkesztője.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

